

YU ISSN (9295) LETNIK XXIX. ŠT. 4, DECEMBER 1988 CENA 2000 DIN

KATEDRA KATEDRA

*VSEM BRALCEM ŽELIMO
PRIJETNE BOŽIČNE
PRAZNIKE, MED NJIMI ČIM
MANJ PRETRESOV, ZA
NJIMI PA PRAV TAKO
PRIJETNO NOVO LETO.
UPAM, DA BOMO SKUPAJ
SPET KMALU PO NJEM, DO
TAKRAT PA PRIJETNO
BRANJE. NE POZABITE, DA
ŽIVIMO V JUGOSLAVIJI,
KAR NAM OMOGOČA REČI:
OSTANITE ŠE NAPREJ Z
NAMI.*

Uredništvo

V slovenska obzorja in čez

Mogoče ne veste, da . . .

— da je ob nedavni hudi jugoslovanski politični krizi angleški časopis THE ECONOMIST duhovito predlagal, naj bi se namesto sedanje Jugoslavije Slovenija in Hrvaška združili v novo državo Hrovenijo . . .

— da je neki član Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU), ki je tudi politično zaslužen, predlagal za novega člana te ustanove svojo taščo, in to z uspehom . . .

— da bo v kratkem izšla pri Mohorjevi družbi v Celovcu obsežna knjiga spominov znanega slovenskega emigrantskega politika dr. Cirila Žebota . . .

— da je Društvo za ogrožene narode, ki ima svojo centralo v Göttingenu v Zvezni republiki Nemčiji, sporočilo, da je treba Kosovo smatrati za deželo, okupirano od jugoslovanske policije, da je tam 474 političnih zapornikov, med njimi 72 pod 18 leti, da se je v zadnjih petnajstih letih preselilo s Kosova 250.000 Albancev, od katerih jih je 100.000 v Nemčiji, 60.000 v Švici, 40.000 v drugih državah Zahoda, 50.000 pa v Hrvaški in Sloveniji . . .

— da je voditelj srbske partije Slobodan Milošević, ki tako vznemirja jugoslovansko politiko, sin srbskega pravoslavnega popa . . .

iz „Mladike“, Trst, 9/1988

Petek, 7. oktober 1988

Zahodne poročevalske agencije v Varšavi pravijo, da so dobile podrobnosti zapnega partijskega dokumenta, ki je bil poslan tovarniškim uradnikom. Ta dokument pravi, da bo v podjetju dovoljen le en sindikat, možna ponovna ustanovitev Solidarnosti pa bi pomenila veliko grožnjo.

Lech Walesa pravi, da bi ta dokument, če obstaja, označil za provokacijo. „Če je že potrjen, nimajo pogovori ob okrogli mizi nobenega smisla. Jaz sam ne bom sedel tam.“ Pravi, da se lahko diskutira o poteh, kako se izogniti anarhiji ali uničenju, o pluralizmu pa ne more biti nobene dvoma.

Govornik za propagandni oddelek partije je povedal PAP (poljska tiskovna

agencija), da zaupni dokument PZPR (prvega tajnika kanclerja centralnega komiteja), ki so ga navedle nekatere zahodne agencije, ne obstaja. Nobenih nadaljnjih podrobnosti.

Policija je uporabila pendreke, da bi zlomila načrtovano demonstracijo študentov in članov „Oranžne alternative“ v centru Varšave, ki je bil v znamenju 44. obletnice CIVIC MILITIE (policija). Mnogi demonstratorji so bili rdeče oblečeni, nekateri so kričali ironična gesla kot: „Ne odgovemo se komunizmu“, „Naj živi vojska“, „Mladi smo s partijo“, „Pinochet pridi na Poljsko“.

Po mnenju mimoidočih je bila policijska intervencija prestroga.

(Po Uncensored Poland News Bulletin, 19/88)

Božo Čerin

DEJAN PUŠENJAK

... VELIKO LJUDI MISLI, DA VLEČEMO DOBRE ALI NAJBOLJŠE POTEZE ...

Intervju, ki ga je dal predsednik slovenske mladine za novembrsko, praznično številko tednika 7 D, se prav v ničemer ne razlikuje od podobnih verbalnih onanij Smoleta, Stanovnika, Kučana, Potrča ali koga podobnega. Poln je pomensko praznih in lepo zvenceh besed ter paradoksov, ki so rezultat nedomišljenosti, ali boljše, orwellovskega dvomišljenja, kar pomeni „zavedati se popolne resnice, pa praviti skrbno pripravljene laži, imeti istočasno dvojno mnenje, ki se izključujeta“. Nerodno bi bilo verjeti, da Školč, ko govori o „drugačnosti“, tudi po toliko preciznih analizah ni ujel poante, da je „drugače govoriti“ šele posledica „drugače misliti“, da je treba najprej razumeti značaj in mehanizme vladanja te oblasti, da bi mladi mogli biti „drugačni“ in da bi nam, konec koncev, uspelo prekiniti z novorekom (kar je le stopnja totalitarne, ali kot ga imenuje Školč, boljševidniškega načina mišljenja), ki ga vsiljujejo „veliki inštruktorji“.

Na vprašanje Darke Zvonar, ali je v skladu s prizadevanji slovenske mladine po drugačnih volitvah to, da so na kandidacijski konferenci napravili isto, kar so ob Bavčarjevem primeru očitali večjemu bratu, se pravi, uporabili sistemsko nastavljen mehanizem, ki onemogoča neposredne volitve — krčenje kandidacijske liste — Školč odgovori, da je „zavzemanje za neposredne volitve zavzemanje za participacijo pri volitvah v državne organe, volitve v organizacijah pa so notranja stvar teh organizacij.“ V tem dvomišljenjskem biseru češ, z notranjo neurejenostjo in nedoslednostjo ta sistem še zmeraj omogoča blefiranje navzven, je zajeta vsa beda jugo-politikantskega mešetarnjenja. Tako kot Školč želi delati in kar mu je „normalno“ („Normalno, gre za boj za oblast ...“), tako „veliki inštruktorji“ z neuspešnostjo, ki daleč presega vsa racionalna ugibanja in strahove, upravljajo to deželo. Školč govori s isto boljševidsko-militantno logiko: šele ko bomo imeli absolutno oblast, bomo urejevali stvari tudi „spodaj“, bomo npr. **uzakonili** samoupravljanje, delegatski sistem, partijski absolutizem, ... Šele ko bo Školč v „državnih organih“, se pravi, ko bo upravljal z vrha, ne pa soodločal v tako nastavljenem sistemu, ki bi tudi njegovi, ne-oblastni poziciji to omogočal — to je sistem kjer ni podrejenosti in nadrejenosti, kjer je „vrh“ samo formalna oznaka brez političnih in ostalih privilegijev — šele takrat bodo, po njegovem, razmere dovolj zrele za uvedbo neposrednih volitev. Ta parmanentni „ne še ...“ je seveda prevzeta partijska finta, ki je v uporabi od prvega pametnega predloga, ki ni več mogel biti utišán z represijo. Če Školč zares verjame, da le neposredne volitve dajo legitimitnost oblasti, potem je nujno, da najprej preveri lastno pozicijo, se pravi, da jih začne uveljavljati v lastni organizaciji, na vseh nivojih, in to takoj.

Klasična sociološka tradicija definira **družbene konflikte** kot izraz odnosa med **inputom** in **outputom** akterjev. Največja nevarnost, da bo do konfliktov prišlo, je razmerje, ko intenzivnim inputom sledijo nizki, zadušeni outputi — ko preplašena oblast uporablja vse sistemsko nastavljene blokade, ki reducirajo in minimalizirajo inpute (obstoj med seboj kar se da različnih oponentov politiki kot taki, čemur verjetno najbolj ustreza pojem Novih družbenih gibanj, dalje civilne zahteve javnosti, delovanje Odbora, Društva slovenskih pisateljev, Kmečke zveze ...), namesto

da bi **obnavljala sistem** v smeri, ki dovoljuje in si želi čimbolj jasno artikulacijo inputov. Odtod tudi teza, da največjo nevarnost za prelivanje krvi predstavljajo tisti, ki za vsako ceno skušajo ustaviti nujne procese sprememb ... Prav **neposredne volitve** so najmočnejši input, ki lahko zlomi blokade monolitnega sistema, ki je, kakor vsak podoben gigant, grajen na prevarah, političnih intrigah in z represijo kot univerzalnim konstitutentom. Neposredne volitve so tisti politični legitimen princip, proti kateremu nepoštena politika nima dolgoročno učinkovitega orožja. In proti nepoštenju se je treba boriti edinole s **poštenjem** (= javnost) in **naivnostjo** (= zakonitost). To dvojje skupaj se druži v eno izmed dveh najpomembnejših točk Janševega Programa za zvezo mladinskih organizacij in gibanj, ki jo je imenoval **dezideologizacija**.

Ne le zato, ker je Školč še pred izvolitvijo izjavljal, da v celoti podpira Janšev Program ZMOG, ampak predvsem zato, ker je to daleč najperspektivnejši projekt neke politične organizacije, se mi zdi pomembno Školča neprestano opominjati nanj.

Druga točka Janševega Programa ZMOG, ob kateri Školč pade, je **javnost dela**. Na vprašanje, ali drži, da tudi „vaša organizacija ni vlekla vseh potez javno“ Školč odgovarja, da „*Je res, da smo tudi mi vlekli določene nejavne poteze, ki so dajale konkretne rezultate — v stikih, pogovorih z različnimi institucijami in ljudmi*“, kajti „*ves čas nas vodi cilj, ki upravičuje poteze, ki niso javne*“.

Če kaj, potem se moramo zavestno upreti temu, da bi ta brezglava oblastniška klika v nas našla učence in nadaljevalce brezperspektivnega načina vladanja, čeprav se danes to sliši ša najmanj oportuno, varno ali koristno (ta strah je seveda samo še en argument več za temeljne spremembe sistema oblasti). Ena od njegovih osnovnih metod učinkovanja je prav **konspiracija**, ki je v nasprotju s samim pojmom politike, kaj šele z resnim uveljavljanjem njenih načel. Ta oblast že skoraj pol stoletja ravna kot **zatrotniška skupina** in prav tu, kot je pokazal Slavoj Žižek, da ko ravnaš konspirativno, si že zarotnik, pade njena legitimitnost. Udeleževati se tajnih „pogovorov z različnimi institucijami in ljudmi“ pomeni spletkariti skupaj z njimi, pomeni eno govoriti in drugo delati, pomeni, da mladina oblasti ne bo **prevzela**, ampak dobila v dar, podedovala, in jo morala vzdrževati s istimi, sprivatiziranimi mehanizmi. Med „*velikimi inštruktorji*“ in Školčem, dokler tako misli in govori, ni nobene razlike.

Politika je prostor manipulacije, kjer pa se je treba izogniti, če naj obdrži legitimitnost, „**gonskim**“ manipulativnim elementom, ki jih ta oblast uporablja — moči, nasilju, spletkarjenju, konspirativnosti, zaplotništvu. Treba je najti in uveljavljati nasprotja — argument, spoštovanje, korektnost, javnost dela. Ker poznamo značaj oblasti, represivne metode in odslužene principe vladanja, je treba z **njimi** manipulirati tako, da izkoriščamo veliko prednost, ki jo ima mladina s tem, da zna uporabljati domišljijo in razum; to je dvojje bistvenih značilnosti, ki tej oblasti manjkajo in zaradi česar je prisiljena zahrbtno rovariti. In ker je to za kakršnokoli oblast najzanesljivejši znak agonije, je treba znati **te poraze** izkoriščati.

„*Vsi naši porazi*“, nedavno izmišljen bojni klic mladine, je ustrezno, vendar ne za neizvolitev Bavčarja, ampak za dvojje sicer udobnih, s stališča resne in premišljene politike pa zgrešenih potez: ignorance bistvenih nastavkov edinega političnega programa zadnjih nekaj let, o katerem se spleča misliti ter govoriti in ga tako nenehno preverjati in izpeljevati — **Janševega Programa ZMOG** — ter kot drugo, posredno priznanje, da vsaj Školč kot predsednik slovenske mladine ne zna „**prevzeti oblasti**“ drugače, kot da pred obstoječo garnituro poklekne, sprejme njihova pravila igre (s tem je ta „**prevzem**“ najbolj zanesljivo obsojen na neuspeh) ter s populizmom, ki se kaže v stresanju floskul o neposrednih volitvah, zahtevani odgovornosti, ukinitvi partijskega monopola, o legitimnosti referendumskih odločitev, političnem pluralizmu in javnosti dela, ... žanje kratkoročne in zato navidezne uspehe, ki s svojo nedodelanostjo bolj kot na povampirjeno pamet tistega, ki jim naseda, kažejo na naivnost tistega, ki hoče od takšnih uspehov preživeti.

Dejan Pušenjak

ŠTUDENSKA ORGANIZACIJA

Teze za razmišljanje

Zgodovinski spomin

Študentska organiziranost v Sloveniji in Jugoslaviji je v zadnjih štiridesetih letih prešla več faz; od lastne stanovske organizacije do oblike organiziranosti v okviru enovite mladinske organizacije. Pri koncu petdesetih let je študentska organizacija izstopila iz zveze mladine in se formirala v samostojno Zvezo študentov Jugoslavije in kasneje Skupnost študentov visokošolskih zavodov.

V začetku sedemdesetih let je bila ta organizacija ponovno priključena Zvezi socialistične mladine. Študentje smo se dan organizirani v Univerzitetno konferenco ZSMS.

Opredelitve

V kakršnikoli obliki je študentska organizacija formirana, vedno deluje navznoter in navzven. Delovanje znotraj organizacije se kaže v organiziranosti študentov na univerzi, po fakultetah in obšolskih dejavnostih, navzven pa v okviru političnega sistema. Nas v našem primeru Nove študentske zveze zanima predvsem delovanje navzven, kajti v razmerju do ostalih političnih subjektov je študentska organizacija naletela na največ težav. Organiziranost študentov znotraj univerze je večinoma že utečena (organizacije študentov po fakultetah in obšolskih dejavnostih, združene v univerzitetno študentsko zvezo), prav tako kot način delovanja (javnost sestankov predsedstva in Univerzitetne konference, javne tribune, zbori, ankete, mnenja interesnih neformalnih skupin, stališča študentskih časopisov itd.). V primerjavi s tem, kako se formirajo stališča v drugih organizacijah in institucijah, bi lahko ugotovili, da so naša stališča relativno manj odtužena od „mase“, kot je to pri drugih.

V Evropi so študentje po večini organizirani v stanovske organizacije (vzhod) in svoja politična združenja (zahod).

Kaj nam pravi o samostojni študentski organizaciji zgodovinski spomin?

M. Š. V Tribuni iz leta 1971 pravi:

„Pomembno dejstvo je prav gotovo to, da je študentska organizacija (Zveza študentov Jugoslavije oz. skupnost študentov LVZ) formalno samostojna. Ločitev in nato še izstop iz zveze mladine je skrhal Zvezo mladine kot birokratsko transmisijo in prvič postavil politično vodstvo pred dejstvo drugačnega in drugače delujočega družbenopolitičnega sistema. Organizacije so ostale še naprej monolitne in nič manj birokratizirane

Od Chicaga pa do Sydneya

Darka Zvonar

Življenje je res polno naključij. Kmalu potem, ko je Mihajlo Švabič poslal vse, ki mislijo drugače kot on, v Philadelphio in ko je Raif Dizdarevič v prazničnem pogovoru — še enim v nepregledni množici tistih, v katerih se oblastniki dotaknejo vsega in ne povedo ničesar novega — modro pogruntal, da bi morali „bistveno bolj skrbeti za to, kako se sami predstavljamo v svetu“, je prišlo do revolverstva v Sydneyu in do čikaške afere s sojenjem v Philadelphii. Ob sterilno-senilnih uradnih komunikacijah se je razmahnil vox populi. Tisti, ki v tej nori državi še niso izgubili smisla za humor, čeprav kisel, s tem v zvezi že predlagajo popravek populistične jugohimne iz „od Vardara pa do Triglava“ v „Od Chicaga pa do Sydneya“; drugi, ki jim ni do kovanja vicev, zgroženo ugotavljajo, da je treba temeljito spremeniti našo zunanjo politiko in izbiro njenih protagonistov, kar je povsem napačno in naivno upanje. Toda pogledjmo najprej še eno naključje.

Prav v tem času mi je prišla v roke avgustovska številka časopisa Novo doba, ki izhaja v Sydneyu (v srbohrvaščini) za naše zdomce. V njem je naš rojak, nekdanji partizan R. Deželin, ko je razmišljal o aferi Janša in ostali, zapisal tole: „Njega admirala Mamulo, op. p.) sem prvič srečal konec leta 1943, ko nam je bil iz tedanjega Glavnega štaba Hrvaške poslan za komisarja 2. pomorsko-obalnega sektorja, v katerem sem bil tedaj operativni oficir. Dotlej smo se na morju več mesecev uspešno vojskovali tudi brez tega komisarja, za katerega sem v enem prejšnjih zapisov v N. D. zapisal, da je „vojni komisar in mirnodobni admiral“. Zato je je v vojni, medtem ko smo mi drugi bili bitke na morju, v štabu uspešno pletel mrežo obveščevalne službe. Toda ne proti Hitlerju in Mussoliniju, ampak proti nam, njegovim vojnim tovarišem. pri tem je genialno izkoriščal prištabje, npr. telefonistke, bolničarke, kuharice itd. Neka jutra sem tudi sam našel na komisarjevi mizi v štabu listek, s katerim je telefonistka obvestila komisarja o pogovoru, ki sem ga imel prejšnjo noč s svojo tedanjo soprogo, ki je bila tedaj tudi v službi pri štabu.“

Novo doba ni časopis sovražne emigracije, megletega pojma, s katerim nas vsa ta leta v hrepenenju po ustvaritvi čimveč sovražnikov pita naša oligarhija, ne da bi kdaj ta pojem ustrezno pojasnila in razčlenila; tole pisanje pa je seveda dvignilo precej hrupa na jugoslovanski strani. In po neuradnih virih je ta hrup dvignil — uganili ste — naš generalni konzul v Sydneyu Stanojlo Glišić. Isti Glišić, ki je ob sydneyški pištolarški aferi „zaslovel“ po vsej Jugoslaviji in zunaj nje s svojo patetično izjavo o zastavi, ki „smo jo branili z golimi rokami“. Sic!

Naša politična elita na mednarodnem prizorišču je seveda samo podaljšek (in produkt) vojaško-policijsko-politične oligarhije (mimogrede: ali ni postavil Đemalovega sorodnika, nekdanjega policijskega funkcionarja, na konzulsko mesto Dizdarevič?). Podaljšek in produkt tiste elite, ki se že desetletje ohranja na oblasti s produciranjem zunanjih in — ko teh začenja zmanjkovati, toliko bolj agresivno — notranjih sovražnikov, z razpihovanjem nacionalnih strasti kot sprevrženim dokazom svoje potrebnosti in multipliciranjem novih in novih zakonov z ustavami vred, da jih potem spoštuje, ko ji to prija, in krši, ko se ji zdi potrebno. Tako se tista partija, ki najbolj vehementno propagira enotnost in demokratični centralizem, kratkomočno odpove obema, kadar ji to ustreza (primer Čkrebic), partija, ki neprestano poudarja potrebnost svojega sestopa z oblasti — pozor, ne govori o delitvi, ki (ali ker) bi bila realnejša! — pa se ustraši prvega „opozicionista“, ki bi ga bilo treba po ljudski volji pustiti h koritu (primer Bavčar). Tudi če se paradigme in metode te oblasti od Triglava do Vardara razlikujejo, je njihov cilj isti: ohranitev oblasti.

Zato je govorjenje o predruženju zunanje politike naivno-utopično, enako kot je utopično tisto o vpeljavi trga v sedanjem političnem sistemu. Notranja in zunanja politika sta samo dve strani istega obraza. Da je ta obraz umazan, pa niso krivi zunanji in notranji sovražniki — razen če pojmujejo kot notranje sovražnike tiste, ki te sovražnike v svojih glavah producira, da bi si ohranili ne obraz, ampak zadnjico v sedlu.

Od Chicaga pa do Sydneya

Dragica Korade

Če drži teza, da je zunanja politika sleherne države samo podaljšana roka notranje, potem nas po množičnih zahtevah po orožju, ki so se dobršen del letošnje jeseni razlegale po Vzhodu države, kjer so se oblasti z orožjem kronale tudi pred „voljo ljudstva“, jugoslovanski strelji na protijugoslovanske demonstracije v Avstraliji, kjer je po prvih poročilih od strela v zrak eden od demonstrantov na zemlji umrl, skupaj z diplomatsko mafijsko afero v Ameriki, ne bi smeli posebej presenetiti. Oba „naša“ svetovna dogodka sta tako na najbolj verodostojen način navzven zaokrožila ubijajočo notranjepolitično praznino, katere protagonisti so se v relativno kratkem času kar nekajkrat z besedami in dejanji distancirali od „razvitega kapitalističnega sveta“, ki mu vse do današnjega dne niso nehali ponujati empiričnih dokazov za odločitev vojaško-partijske garniture, da bo Jugoslavija vsem zunanjim in notranjim sovražnikom navkljub „vztrajala na svoji izvirni poti v socializem“.

Tovrstna izvirnost — že samo dejstvo, da kaj tako dokazano praktično spodletelega lahko vnovič postane komunistična ideološka referenca, nas opozarja na to, da komunizem ni več, kot je zapisal Kolakowski, intelektualni problem, ampak samo še stvar oblasti in represije — je seveda prišla do izraza še pred omenjenima izvirnima zunanje-političnima akcijama. Medtem ko so protagonisti Festivala evropskega filma v Berlinu v svoji posebnosti listini opozorili na dragoceno, nov način bivanja ustvarjajočo vlogo kulturnih in nacionalnih razlik v nastajajočem brezmejnem evropskem prostoru; se je namreč bormiranemu jugoslovanskemu političnemu umu posrečilo s perfidnim poudarjanjem namišljenih in dejansko obstoječih jugoslovanskih nacionalnih razlik ne samo ugotoviti republiške meje, ki zaradi svoje trdnosti že tako funkcionirajo onkraj realnega, ampak tudi pridobiti glede na dejanske socialne procese fantastično legitimacijo režima, katerega spiritus agens je prav zamejevanje in omejevanje ljudi in stvari.

Šele v tem kontekstu, torej v kontekstu „izvirne poti“, normalno funkcionirajo sicer abnormalne ideje o ideoloških in nacionalnih mejah Človeka: človeka, ki postane z izstopom iz partije „malo vreden kot partijec; malo vreden kot človek in Slovencec“. Najbrž ni treba posebej omenjati, da so se te ideje rodile v času brezmejnih evropskih prizadevanj po sožitju, ne podrejanju ljudi, v Mariboru, v obmejnem mestu, ki se z vsemi štirimi trudi, da bi ostalo prvo in postalo tako rekoč naravno mesto jugoslovanskega političnega obskurantizma. In ne po naključju so se zapisale Janezu Švajncerju, človeku in gorečemu bojevniku za postavitev spomenika Generalu, ki je, zdaj je to že povsem razumljivo, imel pomemben opravke z mejami, saj je z ognjem in mečem „napravil to mesto slovensko“. Tako znotraj koncepta izvirne poti, ki je kajpak koncept neke fantazme — in kar nam ta koncept dejansko omogoča misliti, čemur daje obliko, ni toliko sama realnost politične vladavine, kot neizogibni delež imaginarnega, na katerega se opira vsaka politična oblast — ni nič nenavadnega, da je tisto, kar je v neizvirnih družbenih sistemih več kot zadošten razlog za olajšanje, za kolektivno katarzo, v pogojih jugovladavine samo še dodaten razlog za državljansko skrb in neposlušnosti. Opravka imamo z nevzdržnim dejstvom: da namreč politična oblast sama o sebi izreka za nas nekonsekventne resnice, ki so rezke in krute kot ona sama; da sama piše pred očmi javnosti, ki sicer nima nobenega omembe vrednega vpliva na razplet politične ko-

medije, zato pa veliko zabave, svojo lastno kroniko scandaleuse. Tisto, zaradi česar so ljudi še pred nedavnim politično preganjali in zapirali — vedoč, da so nedolžni, jim krivde niso poskušali jasno niti dokazovati — je danes sestavni, pravzaprav vodilni del politične govorice, po kateri „naša revolucija ni več čista ko suza“, samoupravljanje, ki prihaja za njo in iz nje, je samo metoda manipulacije, ustava skupaj z Zakonom o združenem delu je zanič, partija je na oblasti, za zavožen razvoj jugoslovanske družbe so kriva politična vodstva, ki bestialno netijo nacionalne spore, politična elita je skorumpirana in nesposobna, zaradi česar je pred nami le že prazna in turobna večnost, v kateri bo kaka diktatura izgledala kot prijazna rešitev v primeru, če bo obup tistih, ki nemo delajo za vsakdanji socialni kruh, ki so kot travo izruvali upanje, svoj smeh, svojo prihodnost, vendarle zaostрил razmere do te meje. Vse to seveda ni nepodobno resnici. Resnico vseh jugosocialističnih resnic je ob zadnjem državnem prazniku, utrujenem od vseh odigranih mitingov, na katerih so množice, tiste, katerih „volja“ je domena oblasti, pa tudi one, katerih ni prišlo do izraza, ne pa tudi do svoje pravice, izrekel sam jugoslovanski predsednik, ko je dejal, da „socializem ni družba, v kateri se malo dela in dobro živi“. Kakorkoli to njegovo izjavo obrnemo, zmeraj drži: socializem seveda je družba, v kateri se veliko dela in slabo živi, vendar ta resnica še ni razlog, da bi po vzorcu voditeljev obeh slovenskih študentskih organizacij predsedniku napisali politično podporo. Še pred nedavnim je namreč ta isti predsednik izjavil, da bodo oblasti socializem, v katerem se veliko dela in slabo živi, branile z vsemi sredstvi. In tako naprej.

Z družbenih mest, ki so tradicionalno rezervirana za kopičenje družbenih slepil, nas torej kar naenkrat slepijo z resnicami o samih sebi in načinih svoje vladavine, katere načelo se, kot bi rekel Voltaire, stalno kvari, ker je pokvarjeno v svoji naravi. Tisto, kar so kritiki še pred nedavnim z muko dokazovali, danes oblast preprosto priznava in tako je resnica o režimu postala režimska resnica. Kot taka je seveda izgubila svoj subverzivni pomen. Finta te nenadne resničelnosti je prav v tem: ko se namreč o napakah govori s tako gorečnostjo, nas uči Negt, nujno usahnejo specifični motivi za raziskovanje pogojev za delanje napak. S personifikacijo in izolacijo nekaterih „neljubih“ dogodkov ostaja namreč navkljub radikalni samokritiki oblasti še naprej utajeno, da so politične in državne ustanove, ki so za tovrstne „neljubosti“ odgovorne, še vnaprej nespremenjene. Zato je bilo žalovanje za „slovensko pomladjo“, za časom, v katerem so pisali politično obtožnico mladim državnim vojaški tožilci, malodane smešno, zagotovo pa brezpredmetno, ker takega političnega časa ni bilo, saj se struktura oblasti ni niti najmanj spremenila, zaradi česar se je vladajoča garnitura nujno obnašala tako, kot se pač je. Zaradi vernikov in zaplotnikov je po tej „pomladi“ svoj položaj celo utrdila s pomočjo zadnjega možnega politično relevantnega vprašanja v demokratični družbi: vprašanja jezika namreč. Slepec je, kdor ne vidi, in škodljivec, kdor noče videti škode, ki jo je demokratičnim prizadevanjem povzročila nerazumna nacionalna homogenizacija, tudi in še posebej slovenska, kjer se je civilna družba krčevito, a vendarle že porajala. Ko se namreč država pomeša s kolektivno voljo in polstoveti z družbenim ali nacionalnim gibanjem, nujno požre civilno družbo, torej edini prostor, ki bo je za demokracijo šele omogoča.

Dragica Korade

kot pred tem razcepom. Razlika je le v tem, da ni bilo več poenotene organizacije za poenotenje mladine (torej srednjšolcev, študentov, mladih delavcev in kmetov).

Študentje so se narahlo izvili izpod krempljev birokratskega državnega mehanizma, kar je pozneje omogočilo nastanek radikalnega študentskega gibanja mimo nemočnih forumov študentske organizacije. Konfrontacija z represivnim državnim aparatom se zato pri študentih redkeje kaže v forumskih bojih ali boju proti organizaciji, ki se imenuje Zveza študentov. Ponavadi je to soočenje bolj direktno in tudi ostrejšo (z milico, z organi državne varnosti itd.).

V „novejši zgodovini nam je praksa postregla z več primeri konzervativnosti, mlačnosti oz. neodgovarjajoče pozicijske lastne organizacije (RK ZSMS) do študentske (UK ZSMS). Lastna organizacija (profesionalni aparat (RK ZSMS) je, namesto da bi podprla pobude UK ZSMS (Ljubljana ali Maribor), le-te zavrnila. Teh primerov je v politični praksi veliko (ukinjanje štafete, neizvolitev Janeza Janše, ipd.).

Zgodovinski spomini, praksa v tujini in lastne izkušnje nam jasno kažejo, da študentje potrebujejo lastno organizacijo, ki v svoji politični orientaciji ne bo nikomur a priori prisegala.

Strategija ustanovitve Študentske zveze

UK ZSMS Ljubljana in Maribor si bosta prizadevali, da ustanovita Slovensko študentsko zvezo, ki bo sestavljena iz študentskih organizacij obeh slovenskih univerz.

Teza A

V skladu s programom za Zvezo mladinskih organizacij in gibanj (h kateremu sta pristopili obe UK ZSMS) bo študentska zveza konstitutivna del bodoče ZMOG (sedaj še ZSMS). Torej bo Študentska zveza z interesnim načinom združevanja prisilila ZSMS, da se z odpiranjem preoblikuje iz sedanjih občinskih oz. republiške konference ZSMS v interesno Zvezo mladinskih organizacij in gibanj.

Taktika A

UK Ljubljana in UK Maribor s sklepom preideta v novo organiziranost. Nova študentska zveza razpolaga z infrastrukturo obeh UK ZSMS in delom infrastrukture RK ZSMS. (Študentska zveza zahteva del finančnega proračuna RK ZSMS). Študentska zveza delegira svojega delegata v republiško in obe mestni skupščini.

Teza B

Po konstituiranju študentske zveze se ta odcepi od ZSMS in deluje samostojno (kot stanovsko-sindikalistična organizacija). Taktika B je identična taktiki A.

Pripravil: Božidar Novak

Implozija družbenega — onkraj zgodovine in socializma

V letošnji oktobrski številki revije Problemi Eseji (Problemi, 10/1988/302, letnik XXVI; Problemi Eseji 5) objavljata Tomaž Mastnak in Pavle Gantar v rubriki Graždanskoe občestvo prispevek s povednim naslovom Civilna družba na Slovenskem: prva petletka. Prispevek predstavlja neposreden povod, da se je uredništvo odločilo zaprositi Tomaža Mastnaka, enega najprodornejših in uglednih ne samo mlado družbenih teoretikov na Slovenskem, pokončnega in produktivnega razumnika civilno družbene paradigme, urednika in publicista ter akterja neodvisnih družbenih dogajanj, za svečani adventni intervju.

Razlogov, da se pogovarjamo prav s Tomažem Mastnakom, je seveda več. Omenili bomo dva, ki nekako zaokrožata tudi polje naše radovednosti, ki se nam zdi v sedanjem času še posebej vredno temeljitejše pozornosti.

Premišljevanje odnosa novih družbenih gibanj in političnih organizacij znotraj našega družbenega projekta je vprašanje, ki se kaže kot prvi razlog našega razgovora, s čimer sodelujemo v zapolnjevanju diskusijskega prostora, ki je nastal slabo leto tega s tako imenovano Bohinjsko izjavo in najavo II. plenuma družbenih gibanj, ki bi se naj imel zgoditi v Mariboru že v začetku letošnjega meseca junija.

Iskanje poti do novega modela družbenega pri nas tako na horizontalni ravni nove medsebojne solidarnosti kot na vertikalni ravni samoinstitucionalizacije različnih tipov in ravni nove solidarnosti predstavlja pomenski sklop, ki ga prepoznavamo kot drugi razlog intervjuja s Tomažem Mastnakom.

Tomaž Mastnak, intervju

Dejan Pušenjak

KATEDRA: Na kakšen način — če sploh lahko — vstopi razgovor o civilno družbenem delovanju znotraj modernih družbenih projektov v polje političnega?

Mastnak: Odgovor na to vprašanje je odvisen od razumevanja oziroma definicije politike. Klasična definicija politike je zelo splošna in razume politiko kot javno delovanje. Po mojem je ta definicija preveč splošna, ker obstajajo javne dejavnosti, ki niso politične. Če izhajam iz akcijskega prostora sedanjih socialističnih režimov, se mi zdi vsaj preliminarно, metodološko bolj produktivno, če sfero politike bolj ali manj indentificiramo s političnim sistemom. To je sfera, ki jo obvladujejo politične organizacije; pri nas predvsem Zveza komunistov in njene transmisije.

Z enačenjem politike s političnim sistemom razpade bipolarna shema civilne družbe in države v razmerje treh poglavitnih členov: civilne družbe kot sfere nepolitičnega, sfere politike in državne sfere.

Tako razločevanje je pri nas zelo problematično, ker je komunistična partija obvladala tako državo kot politiko.

Državo je podredila svojim vsakdanjim interesom ohranjanja in reproduciranja komunistične oblasti. Po drugi strani pa je tako organizirana država, država, v kateri ni več razlik med politično stranko in klasičnimi državnimi funkcijami, začela obvladovati tudi civilno družbo, sfero nepolitičnega.

KATEDRA: Tako imenovano družbeno-politično vzpostavlja aktivnosti brez ločljivosti in diferenciacije družbenega in političnega. V okviru tega, kar govoris, seveda tovrstna inovacija ni naključna.

Mastnak: Seveda, takšno stanje, v katerem sfere aktivnosti niso razločene in diferencirane, omogoča prav t.i. organiziranim subjektivnim silam socializma, da ohranjajo oblast in kontrolirajo celotno družbeno življenje.

Civilna družba je bila v Jugoslaviji po drugi svetovni vojni dezorganizirana in atomizirana. Razpuščene so bile ne samo neodvisne družbene organizacije, ampak tudi tiste politične organizacije, ki so omogočale, da se različni družbeni interesi artikulirajo v smeri političnega. Samo diferenciran in pluralen politični prostor pa onemogoča, da bi država začela nastopati kot lastnina kake politične sile. Država je namreč mesto, ki je po definiciji prazno in do katerega ima prost dostop po določenih pravilih igre vsak političen subjekt. Šele tako vzpostavljena država lahko opravlja svoje funkcije ter zagotavlja tudi zakonsko varstvo delovanja različnih družbenih skupin — skratka, zagotavlja tudi spoštovanje državljanjskih svoboščin in človekovih pravic. Takšen ideal pravne države je ideal države, ki ni v lasti nikogar.

Vendar je to samo ena stran dogajanja pri nas po zmagoviti revoluciji oziroma splošneje, po vseh zmagovitih socialističnih revolucijah. Druga plat te zadeve pa je vzpostavitev sistema prisilnih političnih organizacij, v katere je socializem na silo organiziral družbo. Tako je družba bila istočasno dezorganizirana in prisilno organizirana, kar jo je dvakrat onemogočilo, da bi bila sposobna artikulirati množico različnih potreb in interesov, ki v njej obstajajo.

Družbeni interesi prenehajo biti civilnodružbeni v trenutku, ko se politično artikulirajo. Vsaka od teh sfer — civilnodružbena in politična — deluje po svoji logiki in vsak poskus, da bi sleherni družbeno dejavnost definirali kot politično pripelje do ukinjanja razlike, o kateri sem govoril. Se več, postavi se vprašanje, kaj je tedaj sploh civilna družba oziroma kaj je potem

s prostorom, v katerem se družbeni interesi porajajo in artikulirajo.

KATEDRA: Slovenska mladinska organizacija napoveduje, da bo sprožila zahtevo po vse-slovenskem referendumu, na katerem naj bi se občani odločali o spremembi političnega sistema iz sedanjega monističnega v pluralnega. Ali vidiš v izvedbi referenduma možnost za institucionalizacijo fleksibilnega nepolitičnega in političnega samoorganiziranja družbe?

Mastnak: Bojim se, da je logika te mladinske iniciative zelo podobna logiki oziroma idejam slovenske Zveze komunistov, ko obljublja, da bo sestopila z oblasti. Obema pobudama — tako partijski kot mladinski — je skupno, da načrtujeta spremembo političnega sistema iz njega samega, kot da so obstoječe politične organizacije tiste, ki so oziroma bodo sposobne korenito spremeniti same sebe in s tem tudi osnovne predpostavke družbenega in političnega organiziranja pri nas.

Do sedaj naš politični sistem sam zase ni bil sposoben sprožiti nobene pobude, ki bi ga korenito spremenila. Politični sistem je bil prisiljen razmišljati o tem šele takrat, ko se je družba že organizirala do določene mere in postavila na dnevni red svoje zahteve.

Mislím, da je to dejstvo zelo pomembno za razmišljanje o sedanjem položaju, saj se dogaja, da politične organizacije — predvsem partija, deloma tudi ZSMS — po eni strani kapitalizirajo zgodovino nastajanja civilne družbe na Slovenskem, po drugi strani pa jo potlačujejo, da si lahko prisvojijo njene ideje. Prisvojene ideje in ideje, do katerih so politične organizacije prišle predvsem pod pritiskom družbenih gibanj, prikazujejo kot svoje ideje ter se tako prikazujejo kot edini in osnovni dejavnik vseh možnih sprememb, ki se dogajajo v političnem sistemu in ki omogočajo demokratizacijo družbe.

Reforma političnega sistema na Slovenskem — zaenkrat o kakšni reformi se ne moremo govoriti — bi lahko bila možna, ko bi bile sprejete institucionalne in legalne spremembe.

KATEDRA: Slovenska mladinska organizacija ne skriva svoje navezanosti na polja neodvisne in samosvoje družbenosti. Konec koncev nastaja nova legitimnost in prodornost mladinske organizacije prav v „popuščanju“ od spodaj. Ali ni ena od možnih konsekvenc „popuščanja“ radikalna sprememba mladinske organizacije skojevskega tipa in ne izničenje pritiskov od spodaj?

Mastnak: Če bi mladinska organizacija resno hotela uvesti nekaj novega v političnem življenju

na Slovenskem, bi morala najprej institucionalizirati drugačne metode dela znotraj svoje organizacije in ne samo v razmerju do drugih političnih organizacij.

Če se mladinska organizacija do določene mere osamosvoji od partije, to še ne pomeni, da s svojo notranjo strukturo že deluje po načelih, ki so dejansko drugačna od načel, po katerih funkcionira zveza komunistov.

Vprašanje, ki se postavlja na tej točki, je vprašanje odnosov med neodvisnimi družbenimi dejavnostmi in politično sfero. Mladinska organizacija je bila prva, ki je bila sposobna vzpostaviti neko obliko družbene pogodbe s temi neodvisnimi dejavnostmi. Se pravi, da je priznala njihovo legitimnost in jim omogočala, da se njihove zahteve artikulirajo v sferi političnega. S tem jim je dala legalnost, ki jo ta gibanja oziroma dejavnosti nujno potrebujejo in jim jo tako imenovana socialistična država ne more dati.

Obstaja stalna napetost med družbenimi dejavnostmi in med tistimi političnimi organizacijami — v glavnem je to še vedno samo ZSMS — ki so dovolj fleksibilne, da odgovarjajo na neodvisne družbene pobude; gibanja potrebujejo politično organizacijo, da legalizirajo svojo dejavnost, (država je bila namreč destruirana), politične organizacije pa potrebujejo gibanja, da si pridobijo vsaj nekaj legitimnosti, ki je prej niso imele.

Nevarnost je v tem, da bi politični sistem posrkal gibanja oziroma neodvisne družbene dejavnosti ter jih tako začel usmerjati po svojih interesih. Ta logika se najbolj očitno kaže v propagiranju tako imenovane nove podobe SZDL, ki skuša čim več teh neodvisnih družbenih dejavnosti spraviti pod svojo streho ter tako neutralizirati in absorbirati njihovo energijo.

V trenutku, ko bi te neodvisne družbene skupine stopile v SZDL, bi se soočile z dobro utečenim in kadrovsko ter finančno močnim aparatom, medtem ko so same brez vsega tega. Tako so že takoj šibkejši partner, ki bodisi sploh ne more biti sogovornik tej organizirani politični oblasti, če pa postanejo oziroma skušajo postati sogovornik, pa porabijo večino svoje energije za izpolnjevanje vseh pogojev, ki jih zahteva delovanje v SZDL, in jim preprosto zmanjka energije za reševanje tistih problemov, zaradi katerih so te skupine oziroma gibanja sploh nastali. Dejstvo je, da v gibanjih ne delujejo plačani funkcionarji, da gre za dejavnosti, ki jih njihovi protagonisti opravljajo v prostem času, ali pa so njihovi člani pač pripadniki podprivilegirani družbenih skupin, se pravi že po definiciji šibkejši od aparata, katerega služba in funkcija sta, da deluje tako, kot deluje.

Dejan Pušenjak

KATEDRA: Kateri pogoji bi morali biti izpolnjeni, da bi lahko govorili o možnostih samoorganiziranja moderne jugoslovanske družbe pač z ozirom na specifično socialistično predzgodovino zadnjih 40 let in kateri pogoji bi morali biti izpolnjeni, da bi lahko govorili o možnostih političnega reorganiziranja moderne jugoslovanske družbe, seveda z upoštevanjem njene specifične socialistične predzgodovine?

Mastnak: Vprašanje o pogojih za nastanek tovrstne dejavnosti je zavajajoče, ker teh pogojev v socializmu preprosto ni. Neodvisne družbene dejavnosti so v socializmu prisiljene, da same ustvarjajo pogoje za svoj nastanek in obstanek; ne obstajajo vnaprejšnji pogoji, ki bi omogočali samoorganizacijo družbe — pogoji nastajajo tako rekoč vzratno. Ko se družba organizira, si ustvarja tudi pogoje za lastno neodvisno življenje. V tem smislu civilna družba nastaja iz nič. Ko je bil ta začarani krog nemogoč, začelka, prebit in ko o tem govorimo danes, deset let po nastanku prvih neodvisnih družbenih gibanj, seveda že obstajajo nekatere preostanke in pogoji, ki tako dejavnost omogočajo. Vendar to so že rezultati delovanja same civilne družbe.

V sedanjem političnem sistemu ne vidim možnosti za neposredno vstopanje neodvisnih družbenih skupin v „Zame to konsekvanto pomeni, da bi morale te družbene dejavnosti proizvesti tudi nove politične subjekte, ki bi morali biti drugačni od neodvisnih družbenih skupin samih, hkrati pa tudi neodvisni od političnega sistema in organizacij, ki že obstajajo.

Tukaj se mi postavlja klasično vprašanje političnega pluralizma, ki nujno implicira vprašanje strankarskega pluralizma. Tako imenovani nestranski pluralizem je po mojem nekaj, kar bi bilo mogoče, če je sploh mogoče, šele onkraj strankarskega pluralizma. Zdaj je nesmišljeno, s katerim r s skušajo ohraniti oblastniki.

KATEDRA: Strinjam se s tvojo tezo, da socializem sam znotraj sebe ni sposoben producirati pogojev za neodvisno družbeno delovanje. Zato tudi vzpostavljam razlikovanje med modelom socializma in modelom moderne družbe s specifično socialistično predzgodovino.

Mastnak: Tvoje razlikovanje jasno kaže, da socialistična družba ne more biti odprta, demokratična družba; lahko dopušča neko mero tolerance, lahko dopušča celo neke okrnjene in izmaljene oblike demokracije, vendar ta družba po definiciji ne more biti odprta demokratična družba.

Dodati pa bi želel, da za kar precejšen del neodvisnih družbenih dejavnosti socializem ni niti zgodovina več. Če govorimo o družbi s socialistično zgodovino, vpnavljamo referenčno točko, na katero bi se nanašale vse — tudi neodvisne — družbene dejavnosti, čeprav jih ustvarjajo akterji, ki nimajo praktično ničesar več opraviti s socializmom.

Če že živijo v socialističnem sistemu, sprejemajo ta socializem kot naravno danost, ne pa kot zgodovinsko proizveden družbeni sistem. Ko pa gledajo akterji neodvisnih družbenih dejavnosti na socializem na tak način, nanj ne gledajo več kot na socializem.

V nastajanju civilne družbe sta prisotni vsaj dve tendenci.

Prva tendenca je usmerjena v politični sistem, v ustvarjanje politične dejavnosti in je neposredno zainteresirana za nastajanje političnega pluralizma ter je pripravljena v njem tudi sodelovati; iz neodvisne družbene dejavnosti se je pripravljena preleviti v neodvisno politično dejavnost.

Ta tendenca je še vsaj deloma povezana tudi z idejo socializma. Značilno stališče te tendence je kritika boljševizma, ki zelo radikalno nastopa proti najrazličnejšim vidikom boljševističnega modela. Kot alternativo še vedno pojmuje in ponuja nekaj demokratiziran socializem in morda tudi resnično samoupravljanje. Po mojem to kaže, da ti akterji niso dovolj premislili niti socializma niti demokracije.

Druga tendenca ni zainteresirana za preraščanje v politično dejavnost. Politični sistem je ne zanima. To tendenco predstavljajo skupine, ki so obrnjene same vase. Te skupine bi skušal opisati s pojmom implozije družbe oziroma implozije družbenega.

KATEDRA: Bi lahko ilustriral pojave oblike obeh tendenc z zgodovino zadnjih desetih let nastajanja civilne družbe na Slovenskem?

Mastnak: Menim, da je mogoče v slovenskem punku, se pravi v punku pod Slovenci, razlikovati tri strategije odnosa do socialističnega sistema.

Prvo ponazarja **Laibach**, ki je skušal smrtno resno reproducirati rituale totalitarne oblasti. O njej je bilo največ rečenega in napisanega. O njej je bilo mogoče najlažje govoriti, ker je bila, na začetku vsaj po pretenzijah, najbližje umetniški praksi. O njej pa je bilo tudi treba govoriti zaradi znane usode te skupine. Nekaj let je bila simbol brezpravnosti in vsakršne razlaščenosti tukajšnje mladine.

Druga strategija je ironizirala oblast, njen govor in vrednote. Osrednji predstavnik te variente so seveda **Pankrti**. Njihov veliki dosežek je bil, da so subverzijo politike povezali z žurorom. Podarili so nam politični žur, politiko kot žuriranje. Ljudomrzno oblast bi bilo komaj mogoče bolje zadeti.

Tretja strategija je, če se ne motim, povsem ušla pozornosti analitikov in interpretov. Rekel bi ji strategija direktne konfrontacije, ki si je prisvajala vladajoči jezik in s njim napadala tovarišijo na oblasti. Mislim na **O!kult**. Po mojem občutku je bila ta strategija, v zdaj že starih herojskih časih, povezana z najsilovitejšo glasbo.

Skupni imenovalec vseh treh strategij je osvoboditev izpod socialistične ideologije. Punk generacija je prva intelektualno, duhovno svobodna generacija po revoluciji. Na socialistični sistem se je naslavljal samo zato, da bi mu sporočila svoj **fuck off!**

Hard coru postanejo ideje, ki jih producira ta sistem, irelevantne. „Komunizem — ha, ha, ha — socializem — bla, bla, bla...“ Relevantne niso niti toliko, da bi jih bilo vredno zavračati. Tuja mu je ideja, da bi spreminjal svet, in ne briga ga, kaj pleteničijo oblastniki: „al govore, al pa ne — boli me kurac za vse“, če si sposodim značilni del nekega hardcorovskega besedila. Socializma s svojim imaginarnim svetom ni več nasprotnik, ki bi bil potreben za konstituiranje, denimo, hardcorovskega kolektiva. Taka skupina ima v sebi sami dovolj moči in dovolj svojih problemov, s katerimi se ukvarja, ki omogočajo, da se organizira in živi.

Nekaj podobnega, vendar ne v tako čisti obliki, je mogoče videti v nastajanju feminizma oziroma tistih feminističnih skupin, ki so se deklarativno in demonstrativno zaprele pred javnostjo oziroma vsaj pred delom javnosti, da bi lahko neobremenjeno obravnavale svoje lastne probleme.

Vmesna oziroma še manj čista oblika implozije je organiziranje homoseksualcev, ki so sicer deklarativno, v nekaterih akcijah, nastopili navzven v družbo in ta projekt imenovali socializacijo homoseksualnosti, po drugi strani pa je ta skupnost vendarle živila nekako sama zase, v svojem krogu.

Govoriti bi bilo mogoče tudi o duhovnih skupinah, a naj to zadostuje.

Konstituiranje civilne družbe oziroma neodvisnih družbenih dejavnosti je po moje mogoče relevantno misliti samo, če upoštevamo obe tendenci, o katerih sem govoril.

V dosedanjih diskusijah o civilni družbi, potem ko je bil sam pojem civilne družbe bolj ali manj sprejet, so se razpravljale na žalost pogosto vrtele okrog vprašanja, kdo ima v njej primat. V diskusijah je bilo, po moje precej mučno, postavljeno vprašanje, kdo je prvo družbeno gibanje pri nas — ali so to mladinske subkulture, ali so to pisatelji, Nova revija, kdo šteje in kdo ne. Skratka: postavljala so se vprašanja, ki so tipična vprašanja socialističnih oblastnikov, ki preštevajo, kdo je z njimi in kdo ne; vprašanja so producirala napetosti, niso pa kaj dosti prispevala k razumevanju tega, kar se dogaja.

KATEDRA: Če tudi diskusije o primatu znotraj civilne družbe ne prispevajo kaj dosti k samorazumevanju civilne družbe, pa same diskusije, posebej če so prevladujoče, ustvarjajo novo družbeno situacijo, ki jo je potrebno razumeti, da se lahko soočimo z manifestacijami družbenega pri nas.

Mastnak: Razumljivo je, da so v teh diskusijah, ko in če je do njih prišlo, prevladale tiste skupine, ki so bolj izurjene v nekem konvencionalnem načinu argumentacije, ki so v nekem tradicionalnem smislu, recimo, intelektualno močnejše. Druge so bile vedno bolj izrivane iz

diskusije in v tako strukturiranem diskurzu enostavno niso mogle priti do izraza. Zato so bile obravnavane kot manj pomembne ali kot nekaj, kar je na nižji stopnji razvoja.

Vzpostavila se je hierarhija med različnimi oblikami neodvisnih družbenih dejavnosti, ki je kulminirala v predstavi, da je politična dejavnost višja oblika. Na koncu je stališče, da so nova družbena gibanja v primerjavi z neodvisnimi političnimi aktivnostmi nižja oblika neodvisnih dejavnosti.

KATEDRA: Ali se v tej optiki potem Odbor za zaščito človekovih pravic prikazuje kot najvišja oblika neodvisne družbene dejavnosti?

Mastnak: Ja, seveda. In s tem je povezanih nekaj nespornosti. Prvič, če je Odbor hotel karkoli doseči, je moral delovati politično. Po moje Odbor ni družbeno gibanje, je politizacija družbe. Je politična mobilizacija družbe. In drugič, spregledalo se je, da je ta ogromna mobilizacija tako rekoč vseh družbenih energij in njihova koncentracija v Odboru na nek način prekinila cikel novih družbenih gibanj pri nas.

KATEDRA: V našem razgovoru uporabljate termin nova družbena gibanja in neodvisne družbene dejavnosti. Ali ju uporabljate kot sinonima ali pa ju uporabljate kot termina, s katerima skušate povedati nekaj različnega?

Mastnak: Kategoriji nista sinonima, čeprav ju uporabljam sinonimno. Da se zatekam v tovrstno ekonomijo, je razlog v tem, da nova družbena gibanja razumem kot poglobitve akterje neodvisne družbene dejavnosti oziroma neodvisne družbene sfere. Nova družbena gibanja so tista, ki so pravzaprav vzpostavila neodvisno družbeno sfero in odprla prostor delovanja tudi drugim akterjem neodvisne družbene sfere.

Drugi razlog, zaradi katerega uporabljam obe kategoriji sinonimno, pa je preprosto konvencija, ki se je vzpostavila v zadnjih letih. Vse različne dejavnosti in akterje neodvisne družbene sfere smo — po mojem ne najbolj ustrezno — popisovali s terminom nova družbena gibanja. Zato se strinjam s pripombo, da bi bilo treba obe kategoriji — nova družbena gibanja in neodvisne družbene dejavnosti — razlikovati.

Te neodvisne dejavnosti — vsaj del njih — ne računajo več na zgodovino. Tako kot zanje ni relevantna zgodovina — kot nekaj, iz česar bi rastle — zanje ni relevantna dimenzija prihodnosti, ki jo tudi vzpostavlja zgodovinsko delovanje. Na ta način so tovrstne neodvisne dejavnosti konservativne, oprijemajo se dimenzije, v kateri živijo. Znotraj tega, kar pač je, skušajo ustvariti prostore, v katerih bi lahko živeli v skladu s svojimi interesi in predstavami. Gre za poizkus kreiranja nekega drugega ali vsaj znošnega življenja tukaj in zdaj, in ne v prihodnosti.

Če pa govorimo o neodvisnih družbenih dejavnostih na ta način, se ne moremo izogniti vprašanju identitete. Na koncept emancipacije se veže pojem polne identitete. Ta polna identiteta bo dosežena, če ne prej, vsaj takrat, ko se bodo akterji družbenega gibanja emancipirali, se pravi, ko se bo izpolnila oz. dopolnila zgodovina. Akterji neodvisnih družbenih dejavnosti, ki živijo implozijo družbenega, pa po moje sprejemajo v zakup, da kake polne in zaokrožene identitete ni, in živijo pač z različnimi okrnjenimi identitetami, razcepljeno in razsuto. Svoje dni bi se temu reklo razvalina življenja, danes je morda to *conditio humana*. Mogoče bi lahko to opisali tudi z besedami Emme Goldman — že zato, da bo zadnja beseda ženska — namreč: *living my life*.

Andrej Fištravec

Dejan Pušnjak

Do te prekinitve je po moje prišlo v trenutku oziroma fazi razvoja, ko se je začel prvi cikel novih družbenih gibanj na Slovenskem iztekati in ko je že bila sprožena razprava o tem, kakšna naj bo prihodnost novih družbenih gibanj; ali bodo to še nova družbena gibanja ali pa bi bilo mogoče inicirati kakšne druge oblike družbenih bojov.

Ta diskusija je bila zaradi državne represije letos spomladi oz. poleti, ki smo se ji, hvala bogu, odločno uprli, umetno prekinjena oziroma odrinjena na rob. Po drugi strani pa je odpor represiji, ki ga je organiziral in potem koordiniral Odbor, vsrkal tudi velik del že tako izčrpanih energij novih družbenih gibanj.

Zdaj smo v položaju, ko imamo prvo res neodvisno politično organizacijo pri nas, ki predstavlja bolj ali manj interese vse slovenske družbe, hkrati pa je na nek način izginila oziroma izginja — pogojno rečeno — družbena substanca, ki so jo ustvarila nova družbena gibanja. Skratka: ko je družba na Slovenskem najmočnejša doslej, so začele slabiti neodvisne družbene dejavnosti, in bojim se, da se je pričel na nek način izgubljati precej širok pluralizem neodvisnih družbenih dejavnosti.

To pa je točka, na kateri se po moje ni več mogoče izogibati vprašanju političnega pluralizma oziroma vsaj resnemu poskusu ustanavljanja strank na eni strani, na drugi strani pa je treba zelo resno premisliti o novem ciklusu družbenih gibanj oziroma neodvisnih družbenih bojov.

KATEDRA: Ko tematizirate pojavnosti neodvisnih družbenih dejavnosti v Sloveniji v zadnjih 10 letih, vzpostavljate implozijo kot osvojeno značilnost družbenega, ki se pričena že tudi onstran emancipatoričnega družbenega delovanja.

Mastnak: Sprašujem se, če je koncept emancipacije še relevanten za opisovanje dejavnosti neodvisnih družbenih akterjev danes. To je namreč koncept, ki je bil razvit v točno določenem zgodovinskem obdobju, in v historičnih družbenih gibanjih, med drugim zlasti v socialističnem oziroma delavskem gibanju. Tega koncepta se od te njegove zgodovine verjetno ne da odlepiti. In kolikor poznam vsaj del današnjih neodvisnih družbenih dejavnosti, se ne želim emancipirati od ničesar več oziroma jim sploh ne gre za to, da bi se emancipirale. Ne nazadnje tudi zato, ker je v emancipaciji nujno vsebovana perspektiva časovne odprtosti v prihodnost, v kateri naj bi se zgodovina izpolnila, v kateri naj bi iz predzgodovine stopili v zgodovino in podobno.

PRIPOROČAMO VAM NAKUP VSEH VRST

- tekstilnega,
- galanterijskega in tehničnega blaga
- konfekcije ter vse za šport in rekreacijo

V NAŠIH MALOPRODAJNIH TRGOVINAH IN BLAGOVNICAH, KJER VAS BODO STROKOVNO IN PRIJAZNO POSTREGLI.

Metro in nevrščeni

"Kao jedan od osnivača pokreta, Jugoslavija u nesvrstanih vidi oslonac svoje egzistencije i sigurne budućnosti i ona će, i u budućnosti, stojati joj pružati svoj puni doprinos."

RAIF DIZDAREVIĆ, nov. 1985

Ne tako davna (septembra tega leta) ministerska konferenca nevrščenih dežel na grško-turškem Cipru, ki je SFR Jugoslavijo razveselila z izborom za gostitelja IX. summita nevrščenih, je počasi sestopila z udarnih strani svetovnih časopisov. Istočasno so se, tiho in manj pompozno, pričele priprave za organizacijo samega summita, ki se bo, kot vse kaže, zgodil v Beogradu jeseni prihodnjega leta. Prav fascinantna ekspektativnost, s katero so jugoslovanski državni organi pozitivno reagirali na ponudbo s Cipra, je presenetila jugoslovansko javnost. Znano je namreč, da se hotelnja jugoslovanskih državljanov v zadnjem času nagibajo bolj k zmanjševanju kot večanju vloge Jugoslavije v samem gibanju. Zanimanje javnosti je, prav nasprotno, radikalno preusmerjeno k možnosti ekonomske integracije z deželami razvitega gospodarskega sistema, s čimer pa Jugoslavlani ne mislijo dežel t. im. tretjega sveta, temveč t. im. zahodno Evropo. Dobri poznavalci razmer pravijo, da je tokratna poteza jugoslovanskega državnega aparata — odločitev o sprejetju organizacije summita, dokončno afirmirala t. im. transnevrščenost kot prevladujočo usmeritev glede na gibanje nevrščenih. Za kaj gre?

Sprejetje summita je, po splošni oceni merodajnih opazovalcev, dokončno potrdilo razcep v razumevanju skupne zunanje politike med posameznimi članicami jugoslovanske federacije. To velja predvsem za "prozahodni" republiko Hrvaško in Slovenijo. Temu v prid govorijo težnje teh dveh republik po večji dejavnosti v okviru skupnosti Alpe-Jadrana, kjer nastopata z dvojnimi računom. Razen standardne (in seveda primarne) ekonomske motivacije, Slovenci v okviru Alpe-Jadrana vidijo praktično možnost razvoja turizma (predvsem zimskega) kot pomembnega izvora deviz, ki so Sloveniji nujno potrebne za prestrukturiranje gospodarstva na temeljih kolikor sodobne, toliko tudi drage zahodne tehnologije. Zato na primer Slovenija podpira pobudo za skupno italo-avstro-slovensko organiziranje zimskih olimpijskih iger, Hrvaška pa išče

možnosti za pridobitev ugodnih kreditov, s katerimi bi financirala realizacijo 20-letnega sna, avtoceste ob Jadranski obali. V drugih delih Jugoslavije, ki ostajajo ob strani, te težnje izzivajo sume. Zato so določene politične poteze, kot npr. razglas Zveze socialistične mladine Slovenije "Za evropsko usmeritev" ali nedavni razgovor slovenskega predsednika Stanovnika z ameriškim zunanjim ministrom Shultzem, izzvali precej ostre reakcije.

Po drugi strani pa je bil bližajoči summit nevrščenih, ki ga je uradna jugoslovanska politika rahlo nepremišljeno označila kot priložnost za reinkarnacijo atrofirane avtoritete Jugoslavije kot ene od ustanoviteljic gibanja, z navdušenjem sprejet v glavnem mestu, Beogradu. Najbrž je temu vzrok ponižujoče-otežujoče položaj Beograda, potem ko sta dve drugi največji mesti, Sarajevo z Olimpijskimi igrami 1984, Zagreb pa z Univerzijado 1987, doživeli preporod s pomočjo federalnega budžeta. Beogradu pa je ta priložnost ušla z neuspelo kandidaturom za gostitelja Olimpijskih iger 1992.

Da je summit več kot ustrezna kompenzacija, prikazujejo Beograščani na primeru gostitelja minulega summita — Zimbabveja, oziroma glavnega mesta Harareja. Summit v Harareju, ki je potekal od 1. do 9. septembra 1986 je stal približno 30 milijonov dolarjev. Ker Zimbabve s svojim ekonomskim potencialom ne sega prek povprečja nevrščenih dežel (narodni dohodek per capita v Zimbabveju je blizu tistemu v srbsko-jugoslovanski pokrajini Kosovo, okrog 850 dolarjev), sta organizacijo srečanja sponzorirali Francija in Jugoslavija (vsaka približno 1/3), mednarodni kongresni center in hotel Sheraton, kjer se je odvijal summit, pa je zgradila beogradska firma Energoprojekt (s centralno dvorano za 4500 ljudi in spremljajočimi objekti na površini sedmih hektarjev je to največji objekt te vrste v Afriki). Optimizem gostitelja bližajočega se summita temelji tudi na dejstvu, da bo v času summita v Beograd prišlo 15 do 20 tisoč gostov. Z drugimi besedami, načrtuje se gradnja dveh ali treh novih hotelov, izboljšanje infrastrukture in zaključek gradnje davno začete metroja.

Omeniti pa je treba tudi to, da, čeprav je javnost obveščena, da je organizacija dokončno zaupana Beogradu, nekateri obveščeni opa-

zovalci izražajo dvome. To povezujejo z dvema dejstvom. Prvič, težnje po reafirmaciji ugleda Jugoslavije kot uspešne organizatorice mednarodnih političnih srečanj, ki so vznikale sredi osemdesetih, so pripeljale do razmišljanj o univerzalno-internacionalnem političnem centru, ki bi imel sedež v Jugoslaviji. Izbor je padel na severnojadranski otok Brioni, nekdanjo turistično oazo Kraljevine Italije in kasnejšo rezidenčno predsednika Tita. Otok je bil leta 1983 razglašen za narodni park, nedavno pa se je pričela tudi rekonstrukcija in dozidava objektov, nujnih za organizacijo mednarodnih srečanj. Tam se je, leta 1986, od 25. junija do 1. julija, odvijalo 78. srečanje ministrov dežel — članic OPEC-a (česar gostitelji niso izkoristili, da bi dobili nafte po nekaj nižji ceni). 2.—4. junija 1987 pa je bila tam ministrska konferenca nevrščenih dežel Sredozemlja. Razen tega zagovorniki Brionov poudarjajo tudi njihov zgodovinski pomen, saj se je prav na Brionih odvijal zgodovinski sestanek Naserja, Nehruja in Tita (julija 1956) in tudi zato, menijo, bi Brioni morali imeti prednost pred Beogradom.

Drugič, obstaja določeno nezaupanje v Beograd na notranje-političnem področju, ker je bil tam nedavno prirejen masoven in dobro organiziran miting v podporo srbskemu nacionalnemu vodstvu. To nezaupanje sovpada z vse glasnejšimi zahtevami, naj se del centralnih državnih institucij (finančnih in političnih) dislocira tudi v druga večja mesta po Jugoslaviji. Ta težnja je bila prisotna že v 50-letih, ko je bil, simbolično, VII. Kongres ZKJ v Ljubljani.

Obstaja prepričanje, da ima aktivizacija Jugoslavije v gibanju nevrščenih popolno podporo samo v vojaških krogih. JLA namreč velik del svoje industrije uporablja za proizvodnjo orožja, namenjenega prav nevrščenim državam (vrednega med 1,5 in 2 milijardama letno). Nedvomno to JLA ustreza, saj je letos v armijskih krogih definitivno zmagala t. im. prosovjetska struja. Podpisu jugoslovansko-sovjetske deklaracije, 15. marca letos (med obiskom Gorbačova v Jugoslaviji), je sledil masoven nakup sovjetskih lovcev MIG-29. Nazadnje, po nedavnih razgovorih obrambnih ministrov Kadijeviča in Jazova je Sovjetska zveza dokončno postala glavni dobavitelj orožja Jugoslaviji.

Da sprejetje vloge gostitelja

summita v Jugoslaviji ni bilo sprejeto z navdušenjem, potrjujejo tudi dogodki, ki so sledili v zadnjem času. Kot gostitelj Jugoslavija istočasno prevzema tudi vlogo koordinatorja aktivnosti znotraj gibanja v razdobju med 1989 in 1992, ko bo prirejen X. summit (najverjetneje v glavnem mestu Nikaragve, Managvi). To pomeni, da bo predsednik SFRJ obenem tudi nekakšen predsednik gibanja, ki šteje preko sto držav. Zahvaljujoč sistemu rotacije v jugoslovanskem predstvedstvu bodo nevrščeni v naslednjih treh letih imeli prav toliko predsednikov. Prvi bi moral biti slovenski politik Dolanc. Ker pa (najverjetneje) odhaja v pokoj, bodoči predsedujoči nevrščenih še ni znana. Ve se le to, da bo Slovenec, kar je že izzvalo določeno cinično-ignorantske reakcije v tej proevropsko orientirani republiki. Nekatere skrbi tudi dejstvo, da vloga koordinatorja zahteva intenziven angažma celotne diplomacije države, ki predseduje gibanju. To bo, nedvomno, zahtevalo kadrovske širitev diplomatskega in zunanjepolitičnega aparata, kar je v neposrednem nasprotju z proklamirano politiko zmanjševanja državne birokratske infrastrukture v Jugoslaviji.

Na koncu, postavlja se tudi vprašanje sukcesivne degradacije jugoslovanske diplomacije. Pri tem mislimo na serijo letošnjih ekscesov. 15. maja letos je bil zaradi nepopolnblatnega in nevarnega rokovanja s strelnim orožjem aretiran ambasador SFRJ na Švedskem, Zlatan Kikić. 3. decembra je avstralska vlada zahtevala zaprtje jugoslovanskega konzulata v Sydneyu, ker je eden od uslužbencev konzulata nekaj dni pred tem s pištolo ranil 15-letnega udeleženca demonstracij pred konzulatom (ki jih je uradna državna agencija TANJUG imenovala protijugoslovanske). Istega dne je bil zaradi manipuliranja z denarjem, zasluženim pri preprodaji drog, aretiran jugoslovanski konzul v Chicagu. Tako je v svetovni javnosti prišlo do preverjanja možnosti, da se vloga gostitelja in koordinatorja mednarodnega gibanja zaupa tako kompromitirajoče diskreditirani državi.

Skratka, odločitev, da bo Jugoslavija organizator IX. summita nevrščenih, je odprla mnogo vprašanj in dala malo odgovorov.

Tomislav Cezner

Jugoslawisch- ausländische Freundschaft

V svetu, prepređenem s telekomunikacijami, se je nemogoče izogniti pogledom od zunaj. Ker pa je „oko pokoren organ človeške duše“, je še kako pomembno, da ti isti, ki te gleda, nima že vnaprej slabega mnenja o tebi. Stvar je še toliko resnejša, če si „ti“ država. Vnaprejšnje mnenje tujih držav o „tebi“ bi lahko označili kot „tvoj“ mednarodni ugled, „gledanje“ pa ima značaj (ne)pripravljenosti na sodelovanje, pomoč, dogovarjanje itd.

V bitju in žitju Jugoslavije zadnjega časa je žal le malo stvari, ki bi njen ugled dvigovale, pa vse več takih, ki ga znižujejo. Dolgovi, skrahirano gospodarstvo, mednarodna trenja, padajoči standard, inflacija, nedemokratski sistem („demokratizacija“, ki ne vodi k demokraciji), pa nesolidnost naših državnih podjetij v mednarodnih poslih, neokretnost diplomacije, itd., do afera, ki same po sebi niso nič usodnega, a tak je lahko njihov efekt na padanje mednarodnega ugleda. Teden dopustniškega razpoloženja, ko „naša republika praznik slavi“, je postregel s kar tremi dogodki, ki mečejo senco na ugled države med Vardarjem in Triglavom.

Sydney, Avstralija, na drugem koncu Zemlje, 27. 11. 1988. Več kot tisočglava množica „ustaskih skrajnežev“ protestira pred jugoslovanskim konzulatom, „kljub vnaprejšnjim opozorilom“ policijska zaščita ni okrepljena (5 policajev, kasneje število naraste na kakih 15), skupina demonstrantov prepleza ograjo, druga vdre z dvorišča belgijskega konzulata (skupaj naj bi jih bilo kakih 20 do 30), hočejo sneti zastavo SFRJ (in jo najbrž uničiti) in izobestiti ustaško. Varnostnik našega konzulata izstrelil iz revolverja dva opozorilna strela, ena krogla pri tem, zaradi odboja, rani 16-letnega demonstranta na ulici. Avstralija zahteva izročitev varnostnika, ki naj bi mu sodili zaradi težjega prekrška (torej ne kaznivga oz. zločinskega dejanja). SFRJ ostro protestira, konzulat zaprejo in izženejo osebe, naši pa za povračilo naženejo tri iz avstralskega ambasade v Beogradu. To je seveda splošno znano, a naša ljuba oblast (po kateri povzema Tanjug) pozablja na nekatere „malenkosti“. „Protijugoslovanski ustaški skrajneži“ ali celo „teroristi“ (čeprav ni dokazov, da bi bili oboroženi ali pripravljali npr. podtakniti eksploziva ipd.) so **polnopravni avstralski**

državljeni, ki imajo vso pravico demonstrirati proti čemurkoli. Z vdorom na dvorišče konzulata so sicer naredili prekršek **kršenja tuje posesti**, zaradi česar bi jih lahko naš konzulat **tožil** in tožbo tudi dobil, nikakor pa ne bi bilo treba streljati. „Samoobramba“ v tem primeru ne šteje, saj naš „revolveraš“ ni branil toliko sebe in drugih ljudi, ampak tribarvno, z zvezdo okrašeno plahoto na vrhu nekega droga (če bi dopustil njeno snetje in uničenje, bi imela naša stran možnost tudi za tožbo zaradi uničenja tuje lastnine, sama namera brez dejanja pa za to ni dovolj). Predvsem pa primitivna plemena velja, da so jim totemi in podobni simbolični predmeti pogosto celo vrednejši od ljudi...

Vprašljiv pa je tudi „opozorilni strel“, ki je zadel mladeniča na ulici. Kolikor vem, se opozorilni strel merijo v zrak nad strešico glavo, navpično navzgor. Pojavljajo se torej vsaj tri možne razlage odboja krogle: 1. varnostnik je zrak **zgrešil**, kar pa ni verjetno, saj bi moral biti izurjen strelec; 2. temperatura zraka nad njim je bila tako nizka, da je zrak zmrznil, od tega ledu pa se je krogla odbila (glede na polarno podnebje Avstralije je ta razlaga verjetnejša, saj vemo, da zrak zmrzne nekje blizu absolutne ničle, ta pa znaša minus 273 stopin Celzija); 3. „opozorilni strel“ je varnostnik napačno razumel in je streljal v zrak, toda ne nad svojo, ampak nad glavo demonstrantov, pri tem pa se je krogla odbila od kake strehe, droga, drevesa ali ograje, kar je še najbolj verjetno. Če si naša stran res prizadeva za dobre odnose z Avstralijo, bi v tem primeru morala dovoliti preiskavo na ozemlju konzulata in zaslisanje varnostnika in drugih prič izmed našega osebja. A za kaj takega je naša vlada „preveč načelna“. Policijska zaščita je bila resda pomanjkljiva, a čisto slučajno stanujem v Ljubljani le kakih 50 metrov od konzulata kraljevine Tajske, pa nisem pred njim še nikoli videl stati miličnika, pa tudi ne videti tajske zastave (za 29. november so izobesili jugoslovansko). Velja torej potreba po stalni in močni policijski zaščiti le za jugoslovanska predstavništva?

ZDA, slab teden pozneje, Jugoslovanskega konzula v Chicagu aretirala federalna policija FBI, ker naj bi z diplomatsko pošto pošiljal na „pranje“ v Jugoslavijo mafijski denar. Obenem primejo še nekega našega bankirja. V nekem časopisu se

pojavi domneva, da naj bi bilo vse skupaj povezano tudi z vohunstvom. Pokažejo posnetke, kako so agenti FBI našemu konzulu Bahrudin Bijediću izorčili kovček z denarjem, pri tem so se dali prepoznati za mafijaše, konzul pa je stvar hladnokrvno sprejel, torej nekaj že je na stvari. Naš konzul — mimogrede, po imenu in priimku lahko sklepamo, da gre za člana enega rodovno — političnih klanov, ki že vse od osvoboditve v obliki različnih deležev in medsebojnih koalicij na oblasti vedrijo in oblačijo po BiH (gl. izjave Fikreta Abdića na sojenju v aferi Agrokomerc), Jugoslaviji in tudi inozemstvu, govori pa se tudi, da je v bližnjem sorodstvu s tragično strmoglavljenim (v letalski nesreči, da ne bo pomote) bivšim predsednikom ZIS Đemalom istega priimka (za njegovega vodstva vlade naj bi Bahrudin opravljal pomembno funkcijo v notranji upravi) — seveda zanika, da bi kakorkoli kršil ameriške zakone ali zlorabljal nedotakljivost diplomatske pošte. Naša oblast reagira previdneje. Protestira le proti temu, da so Bijedića kar 17 mesecev skrivaj opazovali, **ne da bi o tem obvestili Jugoslavijo!** Še kar pametno, kajti, če se na sodišču izkaže, da so obtožbe utemeljene, se lahko oblast distancira od svojega predstavnika, sama pa si opere roke, čeprav je jasno, da tovrstne finančne transakcije via diplomatska pošta ne bi mogle potekati brez sodelovanja nekoga v Jugoslaviji, in to na odgovornem položaju.

Če si je Jugoslavija z omenjenima primeroma zmanjšala ugled na Zahodu, v t. i. „prvem svetu“, seveda ni mogla ostati dolžna tudi Vzhodu oz. „drugemu svetu“. Za to so poskrbeli carinki na mejnem prehodu Gradina (bolgarska meja), ko so pretepli skupine poljskih turistov, ki so hoteli v Jugoslavijo brez plačila carine za blago, ki so ga hoteli prepeljati **skozi** Jugoslavijo („sicer pa so s Poljaki pogosto težave“, tako vsaj pravijo na mejnih prehodih). Pred leti sem delal na mejnem prehodu in vem, da je pri konkretni proceduri marsikaj odvisno od trenutne dobre volje carinikov, ki pa naj bi vsaj načeloma zabeževali potnike čim manj, ne pa čim bolj. Za blago, ki ga tuji potnik ali domček prenaša skozi SFRJ, je dovolj, da mu carinik v pasu vdari pečat „PUR“ ali to enostavno napiše v okvirček, spodaj pa še kraj, datum, podpis in vrsta ter količina vnešenega blaga, če gre za en predmet, oz.

„obr. 3“, če gre za več stvari, v tem primeru pa jih popiše na ustreznem obrazcu. Potnik je pri izhodu iz SFRJ dolžan pokazati cariniku „PUR“ v pasu, eventualni obrazec in blago, carino pa je dolžan plačati le za tisto, česar pri izhodu ne pokaže, ker se smatra, da je tisto pač ostalo v Jugoslaviji. Le v primeru, da noče ali ne more plačati carine za omenjeno robo, se ga zadržijo (če se upira, tudi nasilno) in sodi po veljavni zakonodaji, sicer pa mu z žigom carinarne uničijo vpisani „PUR“. Niso mi sicer znane konkretne okoliščine konflikta v Gradini, a s **fizičnim nasiljem** državnih uslužbencev se ugled Jugoslavije gotovo ni dvignil.

Država si z nesolidnim gospodarstvom in politiko le po malem, a vztrajno spodkopava ugled, afera pa to počnejo bliskovito in na veliko (čeprav ponavadi ne tako dolgoročno). Afer resda ne povzroča država direktno, ampak **njeni uslužbenci**, na državo pa pade senca zato, ker jih pri tem **podpira** ali jim vsaj **daje potuho**. Tudi zaradi takih afer v mednarodni srenji vedno bolj „**neuvrščeni**“, se pravi **izolirani** predvsem od razvitega sveta. Po čigavi volji? „Ljudstvu“ je že zdavnaj jasno, da je bolje biti zadnji med prvimi kot prvi med zadnjimi („tretjimi“), oblasti pa očitno ne! Turčija, ki jo marsikdo še danes krivi za „nerazvitost“ polovice Jugoslavije, trka na vrata EGS, Jugoslavija pa pripravlja summit neuvrščeni. Pri tem Turčija napreduje, Jugoslavija pa nazaduje, glavni vzrok za to pa je nekdo v šali pokomentiral takole: „V Jugi so boljše stvari na oblasti, v Turčiji pa v zaporu!“ Podpisani se sicer distanciram od represije na osnovi prepričanja, ne pa tudi od pregovora, da je v vsaki šali drobec resnice.

Darinko Kores — JACKS

Neskladja med cenami na drobno v Sloveniji

V prejšnji številki Katedre je mag. Egon Žižmond nanizal nekatere pogoje, ki omogočajo tovrstno neekonomsko obnašanje pri nas. Za ponazoritev negativnih trendov ter seveda za vzpostavitev takšnega sistema, v katerem bi o ekonomski politiki odločali ljudje, ki so na tem področju doma, začnemo v tej številki našega časopisa objavljati izvlečke iz raziskav Inštituta za ekonomsko diagnozo in prognozo VEKŠ v Mariboru. Gre za povsem empirične raziskave, ki jih delavci inštituta sicer objavljajo v Biltenu EDP. Pričujočo sta pripravila mag. Egon Žižmond in dr. Davorin Kračun, raziskovalca na tem inštitutu in predavatelja na VEKŠ. Za naslednje številke pripravljamo izvlečke iz raziskav o relativni kupni moči slovenskega OD in primerjavo proizvajalnih cen med Jugoslavijo in Italijo v obdobju 1985 do 1988.

Egon Žižmond, Davorin Kračun.

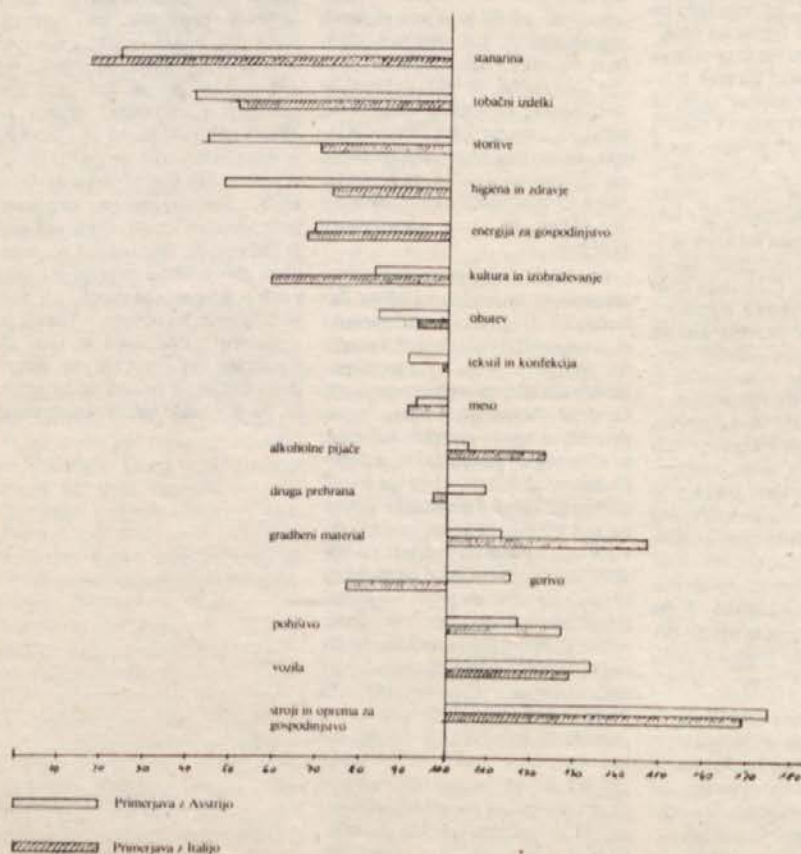
Med cenami na drobno v Sloveniji obstajajo močna neskladja. Da bi jih identificirali, smo slovenske cene na drobno primerjali z avstrijskimi in italijanskimi, saj absolutnih meril za cene ni. Za ugotavljanje neskladij smo uporabili metodo blagovnih paritet¹, s katero smo izračunali povprečno cenovno pariteto (= tečaj) analiziranega vzorca. Ravni cenovnih paritet posameznih potrošnih skupin nam kažejo odstopanje od poprečja (= 100) in s tem merijo neskladja v slovenskih cenah na drobno v primerjavi s sosednjima deželama.

Analiza je narejena za obdobje od 1984 do 1988. Povprečne petletne ravni cenovnih paritet posameznih blagovnih skupin so prikazane v naslednji sliki.

* Visoka ekonomska-komercialna šola v Mariboru, Inštitut za ekonomsko diagnozo in prognozo

¹ Podrobneje glej „Drobnoprodajne cene v Sloveniji, Avstriji in Italiji“, Cene EDP 6 (1988) 3, IEDP — VEKŠ, Maribor

Povprečne petletne disparitete drobnoprodajnih cen v Sloveniji

1. Kljub visokim stopnjam inflacije in kratkoročno velikim razlikam v dinamiki cen posameznih proizvodov na jugoslovanskem tržišču se nam ob izračunu večletnih poprečnih disparitet pokaže zelo jasna slika. Tudi v petletnem poprečju so stanarine, tobačni izdelki, storitve in energija za gospodinjstvo relativno zelo ceneji, medtem ko so stroji in oprema za gospodinjstvo, vozila, pohištvo in gradbeni material relativno dragi tako v primerjavi z Avstrijo kot tudi v primerjavi z Italijo. Ugotovljene disparitete so torej rezultat zakonitosti, kot se izražajo v tem času in prostoru. Te zakonitosti so v nekaterih primerih vidne na prvi pogled, medtem ko proučevanje drugih zahteva globljo analizo.

Na prvi pogled so, recimo, vidni rezultati dolgoletne kontrole cen na področjih, kjer izmikanja in izsiljevanja niso možna (stanarine, zdravila, tobačni izdelki in energija za gospodinjstvo). Prav tako so očitne posledice davčne politike na tistih področjih, kjer le-ta bistveno odstopa od evropskih kriterijev, veljavnih v sosednjih deželah (npr. relativno blaga obdavčitev tobačnih izdelkov, po drugi strani pa relativno visoke obdavčitve vseh vrst tehničnih proizvodov in nekaterih, čeprav redkih vrst hrane in pijače — neposredno ali prek uvoznih carin za proizvode ali reprodukcijski material za njihovo proizvodnjo). Manj očitni pa so vplivi produktivnosti, tržnih struktur ter morebitnih komparativnih prednosti in pomanjkljivosti. Tukaj je težje najti skupni imenovalec in razloge za disparitete lahko

odkrije podrobnejša analiza znotraj posameznega sektorja.

2. Proučevanje cenovnih disparitet proizvodov z različno dolžino reprodukcijskih verig kaže zelo zanimive tendence, ki pa so logične v kontekstu jugoslovanskega ekonomskega sistema. V mnogih primerih so namreč proizvodi relativno dražji, kolikor višja je njihova stopnja finalizacije oz. kolikor več je poslovnih faz, skozi katere teče njihova produkcija. Zelo očitni tovrstni primeri v našem vzorcu so npr. pri prehrani (npr. konzervirano meso in ribe, pa tudi sadni sokovi imajo višje ravni paritet od svežega mesa, rib in sadja) in tekstilu (cene konfekcije so relativno višje od cen tkanin). Isto vsebino imajo tudi bistvene razlike med ravni paritet storitev na eni in tehničnih izdelkov na drugi strani. Med relativno najdražje finalne proizvode, ki jih identificira serija tovrstnih raziskav, lahko uvrstimo potrošne skupine pohištva, strojev in opreme za gospodinjstvo ter vozil. Vsi ti proizvodi so na koncu najdaljših reprodukcijskih verig. Poleg tega dejstva velja upoštevati, da so to proizvodi z visoko uvozno komponento, katere stroški se multiplirirajo z uvoznimi dajatvami. Po drugi strani pa ti proizvodi pri izvozu dosežajo relativno nizke cene, ki pokrivajo le med 61 % in 86 % lastne cene. Zato je razumljivo, da cene na domačem trgu pokrivajo večino fiksnih stroškov celotne proizvodnje teh dobrin. Takšne cene pa je mogoče realizirati le v razmerah zaprtosti domačega trga z visokimi uvoznimi barierami za končne proizvode.

3. Cene hrane so v Sloveniji relativno višje kot v primerjanih deželah. Iz izračunov ravni cenovnih paritet to izhaja sicer samo iz primerjave z Avstrijo (poprečna petletna raven okoli 103), če pa upoštevamo, da hrana pri nas razen redkih izjem ni obremenjena s prometnim davkom, v sosednjih deželah pa je (v Avstriji v poprečju 10 %, v Italiji pa 9 % na neto drobnoprodajno ceno), je ta ugotovitev povsem utemeljena. To pa pomeni, da so glavni razlogi za relativno višje cene prehranskih izdelkov pri nas v proizvodnji in distribuciji hrane.

4. Poleg hrane spada me nujne eksistenčne pogoje tudi stanovanje. Raziskava je pokazala, da so stroški v zvezi s stanovanjem v Sloveniji relativno visoki, vendar pa to nikakor ne velja za stanarine v družbenih stanovanjih, pa tudi ne za potrošno energije v gospodinjstvu. Draga je torej pridobitev stanovanja (pridobiti družbeno stanovanje je težko in je često povezano z visokimi participacijami, pri gradnji v lastni režiji naletimo na relativno drag gradbeni material, ponesrečene administrativno-tehnične rešitve obresti in revalorizacije stanovanjskih kreditov povzročajo dodatno eksistenčno negotovost itd.) in njegova usposobitev za bivanje (relativno drago pohištvo in gospodinjski aparati).

5. Izrazit primer cenovnih disparitet so pri nas tobačni izdelki. Njihova raven dosega v povprečju zadnjih petih let le 41 (primerjava z Avstrijo) oz. 51 (primerjava z

Italijo), razen tega pa ravni celo upadajo. Tržno oblikovanje teh cen in občutnejše povišanje prometnega davka na te proizvode bi imelo večstranske učinke: izboljšanje gnotnega položaja proizvajalcev, večje proračunske prihodke in manjšo potrošnjo, ki ne bi ostala brez pozitivnih zdravstvenih učinkov.

6. Verjetno najpomembnejši faktor oblikovanja cen na drobno pri nas je prometni davek. Za razliko od dokaj enostavne ureditve v evropskih deželah s tržnim gospodarstvom (obračun na osnovi dodane vrednosti, enotna stopnja za večino proizvodov in storitev ali razvrstitev na dva ali izjemoma tri razrede) se pri nas srečujemo z razdrobljenostjo, ki je rezultat trenutnih interesov in kalkulacij posameznih nosilcev odločanja. Zato za prometni davek v naših razmerah ne bi mogli trditi, da opravlja kakršnokoli funkcijo ekonomske politike, temveč ima skoraj izključno fiskalni značaj, brez kakršnihkoli drugih racionalnih kalkulacij.

Prav zaradi raznolikosti stopenj in vrst prometnega davka je težko dati kakršnokoli globalno oceno, kolikšna je poprečna stopnja v primerjavi s sosednjimi deželami. Stopnje prometnega davka pri nas še vedno naraščajo, prometni davek pa pospešeno obremenjuje tehnične proizvode oz.

sploh zahtevnejše vrste proizvodnje. V evropskih deželah s tržnim gospodarstvom je uvedba prometnega davka (oz. davka na dodano vrednost) omogočila dokajšnjo poenostavitev fiskalnega sistema, v katerem predstavlja ta davek tudi glavni vir proračuna. S tem je omogočena učinkovita fiskalna politika, velikost proračuna in s tem tudi potrošne možnosti proračunskih porabnikov pa so na ta način v dokaj tesni zvezi z gospodarsko aktivnostjo v celotni državi. Pri nas smo z zapletenim fiskalnim in parafiskalnim sistemom precej odmaknjeni od možnosti, da bi vodili optimalno ekonomsko politiko in da bi ob tem tudi splošno potrošnjo uskladili s stvarnimi možnostmi gospodarstva in prebivalstva. Zapleten fiskalni in parafiskalni sistem je v določeni meri pogojen tudi z obstoječimi ustavnimi rešitvami.

Vse kaže, da tudi bodoča ustava ne bo racionalizirala fiskalnega sistema. Nasprotno — ustavni amandmaji, ki dajejo določenim proračunskim porabnikom vnaprejšnje potrošne pravice in jim te pravice zagotovijo tudi z možnostjo direktnega obdavčevalnega posega mimo normalnih nosilcev ekonomske politike, v svojem duhu nasprotujejo konceptu tržnega gospodarstva, kot ga poznamo v Evropi. S takšnimi ustavnimi rešitvami se jugoslovansko gospodarstvo še bolj oddaljuje od Evrope in gospodarskih odnosov, ki v njej vladajo. S tem je naša perspektiva po letu 1992 še bolj vprašljiva.

7. Glede na to, da je Slovenija odprta dežela, v kateri se mudi mnogo turistov in tranzitnih potnikov, ne gre zanemariti možnosti tovrstnega nevidnega izvoza. Da je takšnega izvoza mnogo, pričajo ne le prilivi menjalnic, temveč tudi velike razlike v strukturi prodanega blaga na drobno in strukturi življenjskih stroškov. Ob tem kaže poudariti, da poteka ta izvoz po polnih drobnoprodajnih cenah, ki so bistveno višje ne le od izvoznih, temveč tudi od proizvajalnih cen.

Rezultati naših raziskav kažejo na izredno cenovno privlačnost domačega blaga za tujce, saj je velika večina proizvodov, če jih preračunamo po uradnem tečaju, cenejša od proizvodov enake kakovosti v sosednjih deželah. Z nekoliko bolj skrbno pretehtanimi ekonomskopolitičnimi ukrepi, ki vplivajo na notranja cenovna razmerja, bi lahko možnosti tovrstnega izvoza že bistveno povečali. Narodnogospodarsko je največji interes za izvoz tistih vrst blaga, ki temeljijo na veliki količini domačega vsebovanega dela, to pa so seveda proizvodi z daljšo reprodukcijsko verigo. Prav ti proizvodi pa so zaradi že navedenih razlogov relativno, včasih pa tudi absolutno dražji kot v sosednjih deželah in s tem bistveno manj usposobljeni za nevidni izvoz. Že z znižanjem davčnih bremen za te proizvode (oz. njihov prenos na relativno manj obdavčene, kot so npr. tobačni izdelki) oz. njihove sestavine ti močno povečali njihovo privlačnost za tujce.

Univerza, kje si?

Univerza je mesto, ki goji znanost v „divji“ obliki (uporabimo raje pogojnik: *bi naj bila*). Ta „divjost“ je vsaj dvojna: 1. Znanost na univerzi nastopa neposredno v še metodično neorganizirani obliki, in 2. Vednost, ki jo univerza daje, je vedno vednost z zadržkom.

1. Univerzitetni delavci (znanstveniki, raziskovalci in pedagogi) ne bi smeli biti posredovalci spretnosti v nekakšnih *instant* verzijah, temveč strokovnjaki, ki soočajo svoja spoznanja s spoznanji svetovnih konkurentov. To soočanje se odvija v predavalnici ob prisotnosti študentov. Edino takšen način odvijanja predavanj nudi možnost za vednost in ne zgolj za **verovanje**. Na mestu šablone lahko zasije spoznanje.

2. Smo torej v vednosti, ki se nikdar ne more in ne sme otrestiti dvoma, ker je dejansko ta tisti, ki jo vzpostavlja. **Vednost z zadržkom** je ravno zato nujen predpogoj delovanja, ki se oklicuje za univerzitetnega.

So socialistične samoupravne univerze univerze?

Moj odgovor je: Socialistične samoupravne univerze so zgolj socialistično samoupravne pogruntavščine, nikakor pa univerze. Zakaj?

V vseh političnih sistemih je mesto univerze kot ključnega mehanizma v reprodukciji družbe privilegirano. Ta privilegirano se kaže kot trajna skrb tistih, ki stojijo na čelu družbe, za dogajanje v njenem krogu. V pogojih socialistične samoupravne družbene skupnosti pa se je to izrazilo drugače: med ključnimi kriteriji za sprejem univerzitetnih kadrov je družbeno ali moralno-politična neoporečnost. Preko tega filtra se je sistem poskušal ograditi pred kritiki, ki bi lahko svoje dvome zasejali med socialistično mladino — ta filter se je izkazal s svojo uspešnostjo. Generacije mladih strokovnjakov so neobremenjene z dvomi zapuščale univerzitetne klopi. Ekonomisti so verjeli v pravilnost naše unikatne ekonomije, pravniki v pravilnost zakonodaje, filozofi filozofije, strojniki strojništva itd. Rezultat — večina akademsko izobraženih je verjela v pravilnost vseh samou-

pravnih postulatov, dokler ni sam samoupravni socialistični sistem (oziroma zanj njegova avantgarda) ugotovil, da v njem le prihaja do napak. Danes isti ljudje, ki v napake niso verjeli — iščejo napake.

Skrb, ki jo je ta družba namenila šolstvu in tudi univerzi se kaže v geslu: **Usposabljanje za praktično delo!** Različni reformni posegi v šolstvo so poskušali učence in študente po kar se da hitri poti spraviti iz teoretskih višav (od katerih ima družba itak le škodo) v prakso. Kako? Uvedla je proizvodno prakso na vseh nivojih, ter črtala predmete, ki niso koristni. Namesto teh uvedla druge, ki bi naj vzgajali celovite osebnosti, vsestranske se ve. Število predavanj je veliko, veliko je pa tudi število predmetov-obveznih. Šolanje strokovnjaka v samoupravni družbi poteka tako: Večino dneva preživi na najrazličnejših predavanjih. V času izpitov dela povprečno dva izpita tedensko. Za študij mu je na razpolago zelo omejena količina literature, tuja literatura mu je praviloma tuja. Za študij je potreben tudi denar — zato dela tudi nekaj ur tedensko preko *Študenta* kot NKV delavec.

Na seznamu predavanj je polno nekoristne navlake, toda zastavo nosi predmet — SLO in SDZ I in II. V njem živijo vse značilnosti naše univerze in tudi značilnosti naše družbe. Na enem izmed kongresov avantgarde so se ti tovariši dogovorili, da bodo na univerzo vpeljali nov predmet: **Družbeno samozaščito in splošni ljudski odpor**. Kar avantgarda sklene, to tudi naredi! Na univerzo je preko partijskega kongresa prispel hibrid, ki mu ni para. Univerza je na hitro — da ja ne bi razjezila avantgarde rekrutirala (rekrutacija je za to edini pravi izraz) preko noči nove univerzitetne kadre, ki bodo *držali nastavo*. Pri tem ni mogla preveč izbirati, saj za znanost, ki jo je izumila avantgarda, ni bilo kadrov. Edino, kar lahko univerzi zamerimo, je pa to, da se ni potrudila niti toliko, da bi poiskala take kadre, ki bi poznali slovenščino. Kaj poučuje predmet? Vse in nič. Nudi nam hitri kurz zgodovine, prava, kemije in verjetno še česa. Miks znanosti v pakiranju za

proletarce in seveda tudi za tiste, ki *vršijo nastavo*. Na načelne pomisleke, da bi prisotnost tega predmeta na univerzi pomenila njeno militarizacijo, zmahujejo z roko. Le kako? Če mi mlade ljudi pripravljamo na splošni ljudski odpor, je to nekaj povsem različnega k militarizaciji, kot se vrši drugod.

Takšna je socialistična samoupravna pogruntavščina, zrcalo družbe.

Verjeti baronu?

Kakšne so možnosti za univerzo? Če verjamemo avantgardi, ki je takšno univerzo ustvarila in ki danes trdi, da jo bo spremenila tokrat na bolje (to je do sedaj povedala še vsakič) je, kot da verjamemo sicer zanimivemu baronu, ki nam zagotavlja, da bo sam sebe potegnil iz vode — za lase. Če torej verjamemo v dobrohotnost partije, nasedamo dobremu štosu. Edina možnost, ki jo vidim za univerzo, je v tem, da je kljub socialističnim posegom v njeno delovanje sposobna ustvarjati vednost, ki lahko zamenja verovanje. Univerzitetna vednost, ki je po svoji naravi vedno jeclava (zaradi domov) mora zajeceljati v prostor. Univerza mora znotraj sebe začeti živeti kot univerza — z drugimi besedami, sama sebe mora vzeti resno. Verovanje in obrtniške spretnosti morajo ostati izven njenih zidov.

Varljiva je misel, da bi lahko univerza šele uveljavila kot resno univerzo, da bi hkrati uveljavila družbo kot civilno družbo. Dokler bo v naši deželici obstojal monopol na resnico, se lahko le igramo univerzo. Na vprašanje, kakšne so možnosti za univerzo, lahko odgovorimo le: enake kot za civilno družbo.

— In ko smo že pri jecljanju: Kakšne so možnosti, da univerza potegne iz vode univerzo? S pomočjo študentov, njihove organizacije, mladinskega tiska, *Radia Študent*? Kaj pa počno predavatelji, mladi raziskovalci in asistenti?

Silvo Zapečnik

dr. Vlado Srak: O etičnem kodeksu — intervju

KATEDRA: V osnutku kodeksa navajate kot pomemben element akademskega okolja državljanski pogum, ki spodbuja odkrivanje, kritiko in odpravljanje različnih napak in zlorab. Koliko je takšen civilni pogum skladen s t.i. kriterijem „moralno-politične neoporečnosti“? Ali ne vključuje takšen občanski civilni pogum tudi držo civilne neposlušnosti?

Srak: V osnutku kodeksa pripisujem družbeno-nravni drži občanskega oziroma civilnega poguma posebej pomembno mesto. Razumnik, intelektualni ustvarjalec je drugače pogumen kot delavec, kmet, obrtnik ali uradnik. In tudi drugače kot vojak. Pogumen je intelektualno, nazorsko, duhovno. Pripravljen se je soočiti z varuhi in pridigarji edino pravih, uradno razglašanih političnih, ideoloških, znanstvenih in drugih resnic — dogem. Vselej naj bi bil pripravljen govoriti in pisati tisto, kar meni, da je res in prav, četudi tvega, da bo obdolžen nasprotovanja uradnih družbi, njenim zahtevam in vrednotam. To ni pomembno le pri družboslovju in pri družbeno relevantnih vidikih naravoslovja, pač pa tudi v celotni domeni vzgojnega vplivanja. Resnica je namreč edino sprejemljivo vzgojno sredstvo, laž pa je v kakršnikoli že bliski nezdružljiva s človekovim dostojanstvom, še posebej pa z vzgojiteljevim poslanstvom... Kar zadeva kriterij „moralno-politične neoporečnosti“ pa tole: že ta osnutek kodeksa dokazuje, da se zavzemam za svojevrstna navedena merila, ki naj bi veljala na univerzi. Univerza si mora s svojimi intelektualnimi in duhovnimi snovanji zagotavljati čim višji individualno-moralni in družbeno-moralni „standard“. Univerza naj proučuje, ohranja in v

predugačenih razmerah drugače osmišlja evropska in splošno-človeška navedena relevantna izročila — krščanstvo, liberalizem, razvetljenstvo, socializem, demokratizem... Kriterij „moralno-politične neoporečnosti“, ki ga imate v mislih vi, pa je iz drugega testa. Zgnetli so ga v ideološko-politični kuhinji stalinističnega totalitarizma. Če je „moralno-politično neoporečna“ oseba tista, ki vedno navdušeno pritrjuje uradni politiki in ogorčeno nasprotuje vsaki heretični ali celo le drugačni tezi ali tendenci, potem je jasno, da je ta kriterij nesprejemljiv, da deluje konformistično, nazadnjaško, totalitarno. Če je „moralno-politično neoporečna“ oseba tista, ki utrjuje monopol uradne ideologije ali pa le „vztraja“ v brezidejnosti dnevnice politike, je gotovo, da ta kriterij ovira uveljavljanje demokratičnih dialoških in pluralističnih miselnostnih snovanj. Itd. Kar zadeva zadnji del vašega vprašanja: občanski civilni pogum je navedena drža, ki ugovore vesti in dejanja civilne neposlušnosti uveljavlja v situacijah, kadar so resno kršene temeljne človekove pravice in omejevanje ali odpravljanje osnovne svobode.

KATEDRA: V osnutku etičnega kodeksa poudarjate profesionalnost. Kaj menite o strokovnosti in profesionalnosti profesorjev na mariborski univerzi? V svetu nekaj velja univerza, katere strokovnjaki so pogosto citirani. Maribor pa je po teh merilih padel na 16. mesto med jugoslovanskimi mesti. Ali se majoje osnovni habilitacijski kriteriji?

Srak: Eno je etični kodeks: trditi se moramo, da bi čimveč študirali, čimbolje raziskovali, poglobljeno premišljali, smiselno pisali itd. Drugo pa so realni družbeno-gospodarski in gospodarsko-politični pogoji in možnosti... Vaš podatek zelo razločno govori o položaju „razvite Slovenije“ v Jugoslaviji. To 32. mesto je tudi imeniten komentar k nekdanjemu drugemu mestu, ki ga je imel Maribor kot industrijski center še pred štirimi desetletji... Naše možnosti za daljši uspešen študij v razvitih deželah so minimalne (tudi zaradi pogosto dokaj slabega osnovnošolskega in srednješolskega poučevanja tujih jezikov in ustreznih disciplin). Na našo univerzo redko zaide za kak dan kak gostujoči profesor iz razvitega sveta, nikoli pa tu niso študirali študenti iz razvitih držav. Zelo

malo je zahtevnejšega in dolgoročnejšega znanstveno-raziskovalnega sodelovanja z uglednimi inozemskimi znanstvenimi institucijami. Nereditko znanjka šolam denarja celo za domačo literaturo in za udeležbo na tukajšnjih znanstvenih srečanjih, zato smo se že zdavnaj sprijaznili z minimalno uporabo tuje literature (sam kupujem v zamejstvu v glavnem le znanstvene slovarje, leksikone in enciklopedije na področjih, s katerimi se ukvarjam: filozofija in etika, sociologija in politika, socialna psihologija). Tistih nekaj naših belih vran, ki frfotajo po inozemstvu, so v glavnem izjeme, ki potrjujejo pravilo: ostanejo „zunaj“. Od kod naj bi se torej vzele številne mednarodne objave oz. citati v tuji literaturi? In kar zadev sam gospodarski, politični, kulturni, znanstveno-raziskovalni, ekološki, etnični (itn.) Maribor, sem osebno prepričan, da gre za bolnika, ki ga bo treba najprej vsestransko, pozorno preiskati in potem vztrajno ter domiselno zdraviti.

KATEDRA: V osnutku kodeksa opozarjate na nujnost posodabljanja in humaniziranja pedagoškega dela na univerzi. Prenatranost učnih programov in mehanično memoriranje učne snovi hromita ustvarjalnost študentov. Represivne metode preverjanja znanja povzročajo stres. Letos to še stopnjuje uvedba plačevanja tretjega pristopa k izpitu... Marsikaj bi bilo treba spremeniti. Kako se lotiti te problematike?

Srak: Vsaka fakulteta, vsaka visoka šola bi morala nenehno poglobljeno proučevati in ustrezno izpopolnjevati svoje pedagoško delovanje. Naj le skiciram nekaj problemov... Študenti bi morali bistveno vplivati na programiranje svojega študija. V mnogih državah že srednješolci izbirajo predmete oziroma discipline, ki jih študirajo v določenem semestru ali letniku. Pri nas individualnih nagnjenj, interesov in specifičnih sposobnosti ne upoštevamo. Vse ureja in odreja vsemožna šolska birokracija... Preverjanje znanja bi kazalo bistveno modernizirati in humanizirati. Uporabiti tuje izkušnje. Uvajati vsaj delno samoocenjevanje. Upoštevati relevantne pobude in izdelke — ne le „predpisano snov“... Na nekaterih šolah je študijska snov pošastno razdrobljena na množico disciplin in predmetov, ki so pogosto brez pravega teoretičnega in metodološkega jedra; to študente dekoncentrira in

jim onemogoča, da bi celostno domeli znanstveno področje, ki so si ga vrli „vrtičkarji“ razdelili. Čas je tudi, da iz študijskih programov izločimo večšine in discipline, ki so na univerzi le balast, ta študentom jemlje dragoceni čas za resno delo, za počitek in za različne dejavnosti, ki jih kultivirajo, veselijo, dvigajo... V kodeksu sem zapisal, da naj bi se pedagogi na univerzi bolj zavedali odgovornosti za normalen in optimalen fizični, duševni in socialni razvoj mladine. Marsikdo na to popolnoma pozabi. Pomislimo le na profesorja, ki vidi le svoj predmet, svoje področje; vse se mu zdi pomembno, vse strpa v program. Rezultat takšnih pretiravanj so nesmiselne obremenitve in nekvalliten, površen študij.

KATEDRA: Univerza naj bi bila avtonomna, demokratična. Toda dejansko je tesno povezana z oblastjo, državo. Univerza je skupaj z drugimi družbenimi in političnimi institucijami v globoki krizi, v družbeni situaciji, ki jo Neca Jovanov imenuje „agonija in rastoči socialni brezup“. Kako prebiti blokade, kako razkleniti klešče krize, ki danes stiskajo univerzo ter ji v mnogih pogledih onemogočajo ustrezno funkcioniranje?

Srak: Demokratične sile na univerzi se bodo morale za svoje cilje in svoje vrednote pač najodločneje angažirati. Ne bodo smele popuščati konzervativnim avtoritarnim silam, pač pa bodo morale še naprej ožiti prostor za njihovo uveljavljanje. V osnutku kodeksa se zavzemam za čim bolj avtonomno univerzo. Ne za avtonomno v tem pomenu, da bi na njej gospodarile tiste nesimpatične birokratsko-sciencokratske skupinice, ki se tako rade izoblikujejo kot fakultetno ali univerzitetno „vodstvo“ in v katerih prevladujejo ljudje, ki nimajo posebnega veselja ali sposobnosti za samo intelektualno delo. Avtonomijo bi preprosto opredelil kot dejansko samoupravno znanstveno-pedagoških ustvarjalcev in študentov, brez vmešavanja in nadzora politokratskih, birokratskih ali celo militokratskih dejavnikov. Univerza, ki je služabnica politike, oblasti, ne more biti iniciativna in progresivna, v največji meri ustvarjalna. Svoboda je najpomembnejši pogoj vsakršne ustvarjalnosti — znanstvene, raziskovalne, izobraževalne, vzgojne, kulturne, publicistične. Osmisliti in urediti moramo akademsko svobodo za današnjo rabo.

pripravil: S. D.

10 božjih zapovedi, to je ustava!

Cerkev svete Magdalene je stisnjena med mariborsko bolnišnico, prometno cesto in stanovanjski silos. V župnišču ob njej živijo jezuiti, med njimi tudi FRANC CERAR, Belokranjec, ki že dolgo služi v Mariboru. Bil je gimnazijec, potem partizan. Kasneje je postal jezuit, čeprav pravi, da bi lahko bil tudi oficir ali igralec. Aprila letos je pri Založbi Obzorja izšla njegova knjiga „Partizan nekoliko drugače“. Lepo se bere. Piše čisto in tekoče. Pripoveduje se prav tako. Presenečen sem bil, da lahko sredi mesta srečaš tako umirjenega človeka.

Že v gimnaziji sem se odločil, da bom duhovnik in da bom jezuit. Veliko sem molil. Ugotavljal, da je potrebno še več moliti, da je potrebno delati več pokore. Klečal sem v cerkvi, na kamniti tleh, kar ni bilo najbolje, saj sem dobil revmatizem v kolena. Pač, prime te neka gorečnost. Ampak kot njen sad vidim to, da sem si prišel na jasno s poklicem.

Ob koncu partizanščine se mi je odpirala možnost, da postanem igralec ali oficir. Na tečaju za kulturnike, spomladi 1944, so me imeli za enega od boljših. Že prej, kot dijak, sem nastopal na odru, pa nekaj daru tudi imam. To se mi je ponujalo samo od sebe, če, seveda, sprejemam ideologijo. Razmišljal sem, da lahko kot duhovnik naredim največ dobrega. Ko po tistih letih gledam nazaj, si mislim, da sem naredil več dobrega, kot če bi bil oficir, denimo. Učil bi mlade fante streljati in uporabljati orožje. V tem pa ne vidim nič kaj dobrega.

KATEDRA: V partizanih ni bilo prav mnogo izobražencev. In med njimi ne veliko komunistov. Kako ste doživljali prepričevanje o edini pravilnosti njihovega nazora?

Cerar: „Bili so izobraženci, ampak predvsem na osvobojenem ozemlju, v Beli krajini. Sicer pa so bili v vojski izobraženci samo komandanti in komisariji. Vojaštvo je bilo predvsem kmečko. Proletarcev je bilo malo. Čeprav je bilo povsod videti geslo „Proletarci vseh dežel, združite se“, je bilo iz zasavskih revirjev malo partizanov. Človek bi rekel, tam so doma proletarci, od tam se bo naša vojska regrutirala. Ljudje so šli v partizane za svobodo. To je stvar, ki vsakogar, če je le malo narodno in človeško prebujen, zgrabi. Saj čakaš, ampak, ko gre za res, greš. Za svobodo.

SPomnim se, kako je bilo v neki vasi. Vedeli smo, koliko je še doma moških, pri kateri hiši. Komanda je razglasila, da se morajo do opold-

neva naslednjega dne vsi javiti. Nihče se ni javil. Razumljivo, saj je zima trkala na vrata. Potem je sledil razglas, da, če jih naslednjega dne ne bo, gre iz hleva najlepše govedo. In če jih še potem ne bo, naslednje. Do zadnjega. Vsi so prišli. Druga jim ni preostalo. Ne rečem, da je bilo povsod tako, ampak marsikje že.

Komunisti pa so ljudi postopoma pridobivali na svojo stran. Vojna je trajala več let. Prirejali so tečaje. Spomnim se, kako se je zvedelo: ta in ta bo šel na tečaj! Odhajali so predvsem mlajši ljudje, ki so kazali določene sposobnosti, bistrino. Na tečajih so študirali Kratki kurz VKP (b). V tisti šoli so ljudje uspeli nekako prepričati, predavali so jim prekaljeni, izobraženi komunisti. Torej, ko so ti fantje prišli nazaj, so bili drugačni ljudje. Za njimi so poklicali nekaj drugih. Ti pa, ki so se vrnili, so delovali med ostalimi partizani.“

KATEDRA: Kaj pa po vojni?

Cerar: „Ljudje so bili veseli zmage. Pa ne, da smo pomagali izvesti revolucijo, ampak, da smo pregnali sovražnika. In čez nekaj časa, mesecev, let, ko so začeli na deželi jemati kmetom zemljo, formirati zadruge in na silo jemati pridelek, so ljudje rekli, ali smo se za to borili? Borili smo se za svobodo, ne pa za revolucijo, rusko, za katero smo že prej slišali, da kmetov ne mara. Kmetom so jemali zemljo, obrtnikom delavnico. Če že ne vzeli, pa so jim pustili toliko, da so imeli malo možnosti, da bi bili samostojni. Ker komunizem, kot ga poznamo, ne želi samostojnih, ampak podložne ljudi. Šlo je za to, da se naredi kmeta in obrtnika tako majhnega, da državi v nobenem pogledu ne more biti nevaren. Vrhovni kapitalist je država, ki ima vse v šahu.“

KATEDRA: Tudi svojo ideologijo . . .

Cerar: „Čutili so: naš tekmeč je Cerkev. Veseli so, da je bila vera že pred vojno proti komunizmu, ki je ateističen. Zato so v duhovščini, ki je izobraženi del vernikov, videli svoje nasprotnike. Poskušali so jih onemogočiti, zvonovi so morali utihniti, verskih časopisov ni bilo več, prav tako procesij in prireditev. Bile so prepovedane. Poleg tega pa so, točnih podatkov ne poznam, ker nisem zgodovinar, zaprli več kot polovico duhovnikov. Za malenkosti so jih zapirali za nekaj let, tudi deset.“

Kasneje, leta 1956, ko sem prišel v Maribor, je začelo iti, če smem uporabiti ta izraz, izrazito na bolje. Zgodilo se je nekaj pomembnih reči. Istega leta je bil na Madžarskem prevrat, ki je skoraj odnesel komuniste. Slišali smo, da so mnogi viseli na drevju, da so jih ljudje obešali iz maščevanja. Tudi naši komunisti so se malo zdrznili. V tistem času je bil izvoljen za papeža Janez XXIII., ki je bil povsem drugačen človek od svojega predhodnika Pija XII., Pij je bil trn v peti vsem komunistom, Janez pa je bil tako dobrodušen, da si ga moral imeti rad, pa čeprav si bil nasprotnega mišljenja.

Leta 1966 je bil pri nas podpisan protokol med cerkvijo in državo. Tako so se začeli stiki med škofi in državnimi predstojniki. Prej odnosov ni bilo, če so pa že bili, so bili zafrkantski. Ali pa so oblastniki navezovali stike z duhovniki, ki so bili povsem na robu cerkve. Ne odpadniki, ampak na robu. Kontaktirati pa so morali, saj je skoraj 80 % Slovencev vernih.

Zdaj gre v teh stikih iz leta v leto bolje. Lani je celo Smole, zaradi tega se je nekaterim prikupil, drugim pa zameril, voščil vsem vernim božič in predlagal, naj postane dela prost dan. Ostaja komunist, a ker je predstavnik vseh državljanov, je voščil enim in drugim, vernim in nevernim. Narobe je, da tega ni bilo že prej. Imeli so nas za manjvredne. Bili smo drugorazredni državljanji.“

Intervju: Franc Cerar

KATEDRA: Vrnimo se nekaj desetletij nazaj. Vsi niso šli v partizane . . .

Cerar: „Seveda ne. Vedeti je treba, da je bilo že pred vojno močno protikomunistično razpoloženje. Pisali so, da je Stalin najslabši človek. Kmetom je vzel zemljo. S tem, ko jim je vzel zemljo, jim je vzel tudi osebnost. Če z ničimer ne razpolagaš, tudi nič ne pomeniš. Mnogi so si mislili, da se za Stalina že ne bodo borili. Za Boga in vero. Niso bili za Hitlerja, bili so proti komunizmu. Računali so, da jih zavezniški ob koncu vojne ne bodo pustili Rusom.“

Domobranci je bilo na tisoče. Ne iz izdajstva, temveč zaradi proti komunističnega prepričanja. Za Slovence, majhen narod, je zlo, da smo se med sabo sprli. Dovolj je bilo, da so nas razkosali Nemci, Italijani, Madžari, zdaj pa se še sami kosamo. Situacijo so zaostrovali na obeh straneh. Dokler nismo doživeli tega, kar smo. Da jih je več padlo po vojni kot med njo, da jih je moralo toliko v tujino. In vse zaradi tega, ker so se šli: „Mi imamo prav, vi pa ne!“ Žal, tako je. To je naša usoda. Ne poznam primera, da bi se še kateri narod med vojno tako razklal in zasovražil, kot smo se Slovenci.“

KATEDRA: Sovraštvo je imelo težje posledice po vojni.

Cerar: „Tako, negovano pa je bilo med vojno. Na obeh straneh.“

KATEDRA: Je to sovraštvo še prisotno?

Cerar: „Menim, da ni več, ker so mnogi že pomrli. Je pa prisotno prepričanje, češ mi smo imeli vse prav, naš nasprotnik pa nič. Na nobeni strani še nisem zasledil besede, priznamo, šli smo predaleč, motili smo se. Dokler ne bo tega, tako dolgo bomo v letu 1945. Oboji mencajo na mestu.“

KATEDRA: Tukaj je potrebna določena razumska distanca.

Cerar: „Da. Tudi sam sem pisal knjigo zato, čeprav zveni domišljavo, da bi jih vzpodbudil k treznemu razmišljanju. Rad bi dočakal dan, ko bodo domobranci sneli svoj mučeniški obraz in priznali, da ni bilo evangelijsko „zob za zob, glavo za glavo“, da to ni bilo krščansko. In rad bi dočakal dan, ko bodo komunisti priznali: „Mi smo zažgali ogenj revolucije in s tem začeli bratomorni boj.“

Rad bi dočakal dan, ko bodo slovenski komunisti opustili propagandno črno-belo prikazovanje me-

V neki vasi so pripravljali partizansko proslavo. Na zidu je visela tudi Titova slika. Nekdo jo je snel, da bi počistili prah z nje. In ker so bili na njej tudi mušji iztrebki, je pljunil na steklo in ga brisal z robcem. Drugi, ki ga je videl, je rekel: „Glej ga, pljunil je na Tita!“ Reče je šel za nekaj let v zapor.

dvojnih dogodkov in se povzpeli do umirjenega in pravičnega gledanja takratnih razmer. Ogenj revolucije pri nas ni vzplamtel po naključju, temveč so ga prižgali oni, to pa pomeni, da so bili začetniki prelivanja bratske krvi.

F. Cerar, Partizan nekoliko drugače, str. 80

KATEDRA: Za komuniste je to razumljivo. Cilj je komunistična družba, sredstva pa ga opravičujejo. Revolucionarno spreminjanje zgodovine je njihova domena. Torej je njihova vest čista.

Cerar: „Ali je čista njihova komunistična vest, ne vem, gotovo pa ni čista njihova človeška vest. Naj priznamo. Šlo je za prelivanje krvi, ki so ga začeli sami. Ne pa, da samo kažejo: izdajalci, izdajalci, izdajalci . . . Sami so jih potisnili v neurje okupatorja, ker so bili že l. 1941 prisvojili monopol nad slovenstvom. Komunisti niso mogli postati, ker jim vest tega ni dopuščala. Potem pa so jih naredili za izdajalce.“

Komunisti so pobijali. Koliko? Na tisoče, pravijo. Šele potem je nastala Bela garda. Točnih podatkov ne poznam. Vendar, „Vaške straže so nastale, ko so komunisti zdaj enega, zdaj drugega, pa tretjega in četrtega pobili. Ali doma, na cesti, kjerkoli. To so dejstva. Sicer pa sem bral v knjigi Toneta Ferenc „Država državi“, ki je izšla lani, da bi prišlo do protirevolucije tudi, če partizani ne bi pobijali toliko, kot so. Vsaj prizna, da so pobijali.“

KATEDRA: Ljudi nas srečo ne pobijajo več. Vendar pobijanje vrednot ni prav nič nedolžno.

Cerar: „Spomnim se predavanja v Škofijski avli pred kakšnim mesecem, na katerem je nastopil tudi rektor Univerze v Mariboru, dr. Alojz Križman. Povedano je bilo, ne vem, ali so besede Križmanove ali koga prisotnih, da „so iz šol vrgli verouk, (sam bi dodal „in sploh trgali ljudem iz srca vero“), namesto tega pa niso dali ničesar.“ Tako je človek ostal moralno brez temeljev. Pri nas gre za splošno razvrednotenje moralnih vrednot. In to je huje kot razvrednotenje denarja. Če je denar razvrednoten, je zato, ker se teptajo človeške vrednote: poštenost, vztrajnost . . . V celoti je to gotovo tudi učinek propagande proti vsemu, kar je verskega ali duhovnega. Ne gre samo za to, ali je Bo ali ga ni. Toda, ljudje, ki verujejo, življenje drugače vrednotijo, kot tisti, ki se na vse poživljajo. Ne

bodo kradli, ne bodo goljufali, ne bodo površno delali, se ne bodo prepirali, ne bodo časa tratili v nič, če pa bodo kaj od tega storili, bodo skušali pozneje popraviti, ker vedo, da ni prav. Naj kdo veruje ali ne, priznati mora, da religija vzdržuje moralne vrednote in človeku oblikuje vest. 10 božjih zapovedi, to je Ustava. Mi pa se gremo ustavo s 500 členi, ali kolikor jih je že, pri vsaki novi jih je več. Zapletena pa je tako, da je človek ne more brati. To je vse prazno, če ne temelji na 10 božjih zapovedih.“

KATEDRA: Jezuiti veljate za najbolj izobražene duhovnike. Kakšna je, po vašem mnenju, vloga učiteljev, predvsem univerze, pri vzpostavljanju moderne, civilne družbe.

Cerar: „Jezuiti so na univerzah, ki so jih ustanavljali in vodili, negovali predvsem humanistične vede. Študentom so želeli dati ne le znanje in izobrazbo, temveč jih tudi oblikovati v kulturne, poštene in pokončne osebnosti. Mislim, da bi vsaka univerza morala imeti pred očmi ta dva cilja. Prav tako vsak profesor, ki na njej poučuje, in vsak študent, ki se na njej izobražuje. Ni dovolj, da univerza daje narodu ljudi, ki so strokovno podkovani, temveč morajo biti tudi moralno, etično in duhovno oblikovani. Brez takšnih si moderne civilne družbe ne morem zamišljati.“

Kolikor mi je znano, mariborska univerza še nima humanističnih oddelkov. Deloma je to razumljivo, ker je šele v razvoju. Če bo z uvedbo teh oddelkov zavračevala, bo to na škodo ne le njenemu ugledu temveč tudi njenemu poslanstvu.

Ko smo že pri mariborski univerzi, naj z mislijo nanjo končam. Predlagam, naj bi se imenovala po Antonu Martinu Slomšku. Ta mož je bil največji humanist, kar jih je imela slovenska Štajerska, je največ naredil za njen kulturni razvoj in je prvi, ki je v Mariboru uvedel visoko šolstvo.“

Pripravil: Sašo Dravinec

Miro Lenič

JULIJ 1943
Smo v avnojski se noči, dobro znani,
zmenili, da uredimo sen dani,
da lepše bo nam, da bomo bolj slavni,
če v skupni hodo damovini zhrani.

Smo upali, da bomo spoštovani,
in boste med seboj enakopravni,
dolžnosti — prava — vse na isti ravni,
da in drugo vse je kot na dlani.

Ko bili smo zares ogoljufani,
za jezik naš in za njega pravice?
Kaj to dogaja se te dni v Ljubljani,

v dvorani mračni armijske justice?
Ne kot Slovenci in ne kot kršćani
ne moremo požreti te krivice.

Franc Cerar, iz Slovenskega jezika 125

Legalizacija ali kriminal

Sredi novembra nas je presenetilo sporočilo:

„Obveščam demokratično javnost, da bom na Trgu svobode v Mariboru v podporo najnovejšim prizadevanjem SRS, SZDL, ZKS, ZSMS in Odbora za varstvo človekovih pravic in svoboščin, katerega član sem, v zvezi s pomilostitvijo oziroma odložitvijo prestajanja kazni Borštnerja, Janši, Tasiću in Zavrlu in v podporo vsem prizadevanjem za varstvo človekovih pravic in svoboščin, konkretno pa tudi za odpravo zakonskega nonsensa in paradoksa, da po ustavi človek lahko uživa marihuano, ne sme pa imeti v ustih cigarete z marihuano, ker se to smatra za posedovanje, ki je po zakonu kaznivo, v ponedeljek, dne 21. 11. 1988 ob 12. uri, pokadil pipo miru z marihuano. S tem hočem med drugim opozoriti na konservativen in mačehovski odnos naše družbe do problema narkomanije, za rešitev katerega ponujam inovativen in najracionalnejši način. Prosim demokratično javnost, da me poskuša razumeti ter da me pri mojem humanem dejanju ne vznemirja.“

P. S.: Priporočena pisma z isto vsebino sem poslal na: ZSM Slovenije, ZSM Maribor, Uredništvom Večera, Dela, Mladine, Radia študent, tov. Kučanu, Smoletu in Stanovniku, RSNZ v Ljubljani.“

Gorjup Slave

Slave je vse napovedano tudi storil. Zbralo se je precej ljudi, večinoma mladih. Nihče pa ni vznemirjal, dva UNZ-jevca sta ga po končanem dejanju vljudno povabila s seboj.

KATEDRA: ... in kaj so ti tam počeli?

Nič posebnega se ni zgodilo. V avtomobilu so sicer moralizirali, kako slabo sem to napravil, ker da me je gledalo dosti mladih itd. Najprej so me vprašali, kje sem dobil travo, ki sem jo pokadil. Odgovoril sem, da od nekega Primorca z belo steno, izjave o tem pa nisem hotel podpisati takoj tam, zato so mi dali možnost, da jo napišem doma in naslednji dan sam prinesem.

KATEDRA: So te preiskali?

Izpraznili so mi žepe, gledali v zavihke hlačnic ... Že na Trgu svobode so mi odvzeli pipo, s katero sem kadil. Ko mi je pregledoval denarnico, je našel majhen blok z naslovi in telefonskimi številkami, tri ali štiri si je izpisal.

KATEDRA: Si morda videl, katera?

Ne. Morda je celo samo finta, lahko pa, da je našel kakšnega njegovega „klienta“. Posebej ga je zanimal le zagrebški doktor, ki se ukvarja s problemom narkomanije. Preko tega naslova smo se tudi začeli pogovarjati. Skušal sem mu pojasniti, da delam diplomu na temo Črni trg mamil in možnost legalizacije. Skušal sem mu dopovedati, da sem po svoje vesel, da se vsaj hoče pogovarjati, kajti o mamilih se premalo govori. Meni pa gre v prvi vrsti za to, da se odpre debata, ki bi bila čim bolj racionalna in neobremenjena. Ta družba uporablja molk kot zaščito pred nevarnostjo mamil ter represijo kot obliko boja proti njej. Drugega ne poznamo. Teh nekaj vrstic, kar je na temo mamil izšlo, je zanemarljivo.

KATEDRA: Kaj je na to odgovoril policaj?

Ni imel kaj dosti izbire, napraviti je moral to, za kar je v službi, ugotoviti, ali imam v pipi res marihuano, me preiskati, zaslišati, napisati potrdilo o zasegu ...

KATEDRA: Kako se boš lotil diplome?

Pogovarjal sem se že s profesorjem Lorberjem, on je vodja katedre za marketing, bil sem pri profesorjih Gabrijanu in Ovinu. Delovni naslov, o katerem smo se pogovarjali, je „Črni trg mamil“. Nakazal bom možnosti legalizacije marihuane.

KATEDRA: Ali je pri nas ta črni trg močan?

Pri nas se večinoma goji in prodaja trava, hašiš, najmanj pa je trdih drog. Na desettisoče mladih kadi travo, in ko je, ponavadi spomladi, zmanjka, so odvisni od preprodajalcev, se pravi od kriminala. Ta družba se s tem ne ukvarja, še

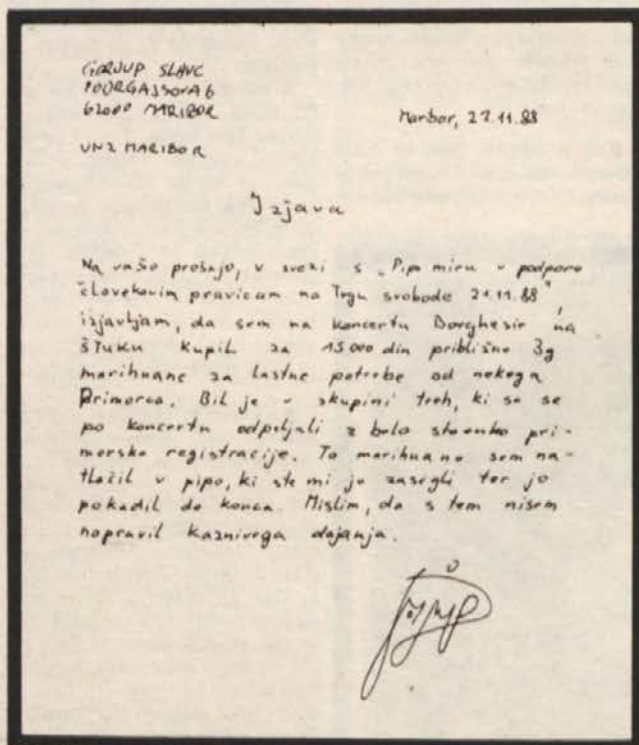
dovolj denarja, da bi kar tako zlahka vsi postali zasvojeni s trdimi drogami, toda če gledamo razvojno, je to v perspektivi desetih let povsem realno pričakovati. Cene drog padajo, in če se res hočemo odpreti svetu, potem moramo računati tudi s tem faktorjem. Gledano dolgoročno, je to današnji problem. Zato se želim s tem ukvarjati. Nočem propagirati legalizacije — jaz tako ali tako raje govorim o toleranci — ampak že danes vzpodbuditi razpravo o tem, kar nas bo zagotovo doletelo čez nekaj let. Toleranco razumem v tem smislu, da tistega, ki kadi, ne motijo in da mu je omogočeno, da si posadi, na primer, deset stebel — to mejo je pač treba nekako določiti — in da zaradi tega ne trpi nobenih sankcij. To je konec koncev pravica vsakega posameznika, da s svojim telesom dela, kar hoče; to mu je celo z Ustavo zagotovljeno ... Boš?

KATEDRA: Ne, hvala. Ne kadim ... tobaka!

Kaj pa? Samo travo?

KATEDRA: Ja.

(smeh). ... No, trava se mi zdi najprimernejša osnova, na kateri bi se razprava o drogah lahko začela. Je toliko lahka, razmeroma malo škodljiva in pogosta, da bi se prav ob njej lahko začelo ločevati med posameznimi drogami in govoriti o vsaki posebej. To, da se vse meče v isti koš, je popolnoma zgrešeno. Najprej je treba travo ločiti od ostalih drog, tudi od hašiša — ta že spada pod „uvoz“. S toleranco gojenja „domače“ tave bi se njeni strošniki avtomatično ločili, vzpostavila bi se precizno določena meja do tistih, ki zavestno in hote kršijo zakon. Hkrati s tem je treba, na samem začetku, doseči čim manj obremenjeno obveščanje in čim bolj natančno analizo uživanja mamil, in to z vseh vidikov našega delovanja — v prvi vrsti pravnega si-

ne, čeprav že na začetku dvomim o pozitivnem rezultatu. Sem pa prepričan, da je vredno poskusiti. Z naivnim prepričanjem, češ, bilo bi čisto fino, če bi travo legalizirali, ni sicer nič narobe, je pa pomanjkljivo; to ni moj cilj. Konec koncev trava je, čeprav dokazano, da bistveno manj kot nikotin ali alkohol, vendarle škodljiva — menda neko vpliva na genetsko maso.

več: dela se, kot da ne ve zanj. To se mi zdi najhujše, na tak način posredno krepiš in stimuliraš črni trg. To je pred nami doživela vsa Evropa — preko preprodajalcev in kriminala, v katerega so mladi na nek način prisiljeni, se zelo hitro pride v stik tudi s trdimi drogami. Samo v Italiji, na primer, je letos umrlo že več kot 2000 ljudi zaradi mamil. Sicer je res, da večina pri nas nima

stema, teorije družbe, kot medicinski problem . . . Najhujša in najnevarnejša je, to sem tudi sam izkusil, nevednost in napačna obveščenost staršev. Mladi so v letih, ko najpogosteje pridejo v stik z mamili, zelo dovzetni za vse novo in nepoznano. Ko pridejo do trave, ni več nobenih preprek tudi za nabavo hašiša, LSD-ja, celo heroína . . . to so vse mamila. Če pa bi bili ljudje, med njimi v prvi vrsti starši, obveščeni o tem, koliko in predvsem na kak način so posamezne droge škodljive ter zakaj toleriramo travo, bi se nujno moral spremeniti odnos do mladih, in kar je najpomembnejše, način vzgoje — starši bi bili prisiljeni pogovarjati se z otroki, skupaj z njimi razmišljati o mamilih nasploh in posebej o travi. S tem pa, ko te relacije niso razčiščene v družbi, se daje potuho molku in starševskemu izmikanju, da bi se problemu bolj skrbno posvetili. V družini se, tako kot v družbi, uporablja samo represija — in mlade najbolj mika prav to, kar jim je skrito in prepovedano — na represijo pa odgovarjajo z represivnimi reakcijami, pač na svoj način. Družbena zavest ni dovolj razvita, da bi lahko sledili mladim v njihovem razvoju, da bi mogli na njih vplivati. Šola bi tukaj lahko ogromno napravila — pa vsi šolski psihologi in socialni delavci niso dovolj pogumni ali pa ozaveščeni, da bi uvedli in uporabljali drugačne mehanizme, kot jih uporablja policija. Namesto da bi te učili dialoga in vzpodbujali lastno mišljenje, ti kažejo svojo nevednost, nezainteresiranost ter uveljavljajo silo kot tisto, s čimer se da dosežati uspehe. Tudi sam sem bil žrtev, čeprav ne uporabljam rad te besede, neobveščenosti. Tak odnos je družbeno škodljiv, najbolj tagične pa so posledice pri posameznikih. To je ostanek viktorijanske morale in vzgoje in strah, ki ga ta poraja, lahko premagamo samo z visoko ozaveščenostjo.

Transnacionalna radikalna stranka je jeseni poslala dvojico peticij. Prvo, ki govori o novi protiprohibicionistični politiki, ki bi omogočila drugačen trg mamil, so poslali Varnostnemu svetu Združenih narodov, Predsedniku evropske komisije in predsednikom vlad evropske skupnosti.

Drugo, ki govori o nujnosti razprave o indijski konoplji in njenih derivatih pa italijanskemu parlamentu.

KATEDRA: Ti si izkusil vse posledice, o katerih govoriš.

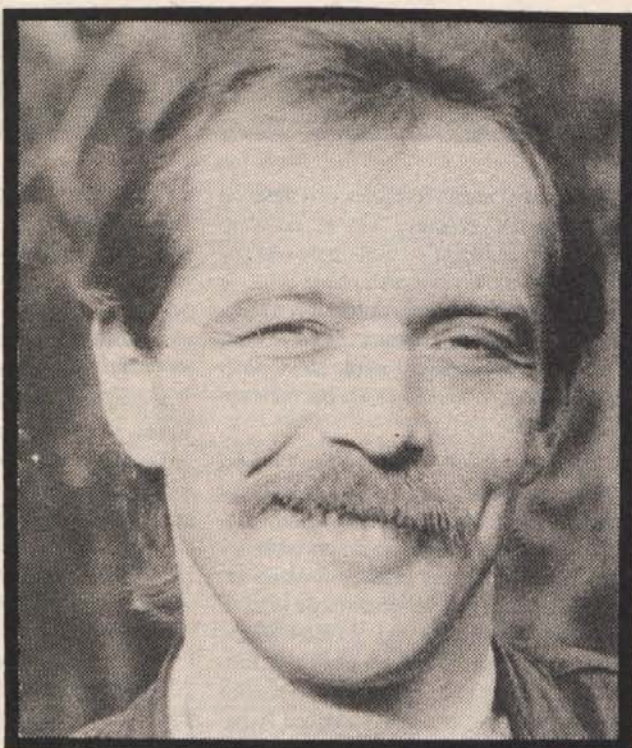
Vse. Leto dni sem sedel na Dobu, šel sem skozi psihiatrične bolnišnice, zdravljenja, prekupevanja . . . Pri triintridesetih sem pogledal nazaj in se zamislil. Zdaj skušam ločevati negativno od pozitivnega, skušam razumeti to dvojnost, kritično misliti in priznavati napake. Gledam, kako se moj primer ponavlja pri mnogih mladih, ki jih poznam, zato se skušam z njimi čim več pogovarjati — vem, da se starši ne morejo — in jih silim, da razmišljajo: o lastnem početju, o mamilih nasploh . . . Nekateri so bolj občutljivi, nekateri bolj dojemljivi. Ob tem, da bi se trava tolerirala, mora teči kompleksna akcija spoznavanja vseh učinkov trave in seveda vseh ostalih drog ter družbeni projekt njihovega detabuliranja. Tistemu, ki bi hotel kaditi, bi moralo biti omogočeno, vendar ne bi mogel mimo samospraševanja o tem, zakaj to počne, koliko to počne itd. Samo takšna, nerepresivna akcija lahko, po mojem, obvaruje družbo pred nevarnostjo mamil. Takšna je moja vizija legalizacije — to je po mojem edina možna in učinkovita rešitev pred tem, kar se danes dogaja v razviti Evropi. Čez nekaj leta nas časa enako . . .

KATEDRA: Kako so univerzitetni profesorji sprejeli tvojo zamisel?

Za njih je bil to pravi šok. Za katedro za marketing je takšna tema res zelo neobičajna, ko pa smo se začeli pogovarjati, so pokazali odprtost in zanimanje, hitro smo se ujeli. Jasno jim je tudi, da tega ne morem peljati sam, da je potrebno ta problem zaobseči z vseh mogočih vidikov, zainteresirati tako študente kot strokovnjake.

KATEDRA: Tudi meni se zdi mnogo bolj smiselno in vredno ukvarjati se s takšnimi temami, kot pa debatirati o, kaj vem, sestopu partije z oblasti, na primer . . . To je jasno kot beli dan, treba se je tudi povezati z ljudmi od zunaj, ki znajo razmišljati in navezati čimveč stikov, da vidimo, kako tam rešujejo te probleme . . . Ta družba ravna tako nagonsko kot kak pes — ko ga piči bolha, se počoha. Sam sem ogromno pridobil tako, da sem se z ljudmi pogovarjal in tako uveljavljal in hkrati preizkušal to, kar imenujem inovacija na področju družbene zavesti.

Dejan Pušenkaj

Stranke so rojene — dvesto let zamude 1789 — 1989

Gospodstvo rdečih fevdalcev drvi nasproti neizogibnemu polomu. Če se odrečejo glavnemu privilegiju — monopolu nad politično resnico, bodo morali oblast deliti; če se mu ne odrečejo, bodo deželo in v njej živeče ljudi pogнали v lakoto. Zlom je torej nujen. Obstaja možnost mirne ali pa nasilne razrešitve, o eni ali drugi pa odločajo rdeči baroni.

Mirna razrešitev: V začetku leta 1989 bo v Sloveniji ustanovljena (govori se o 10. januarju) Slovenska demokratična zveza, nekaj dni za njo pa še Slovenska socialdemokratska zveza. Ti dve zvezi že v svojih začetkih izkazujejo politične ambicije in to za naš prostor pomeni precej. Socialističnemu sistemu je ponujena s strani obeh zvez možnost, da se temeljito prenove — verjetno bo tako prenovljen sistem sposoben življenja, ker ta, ki ga imamo sedaj, to očitno ni. Obe zvezi iščeta svoj prostor znotraj SZDL, se pravi znotraj našega pravnega sistema. Na naslednjih volitvah se bomo torej lahko odločali za različne ljudi in različne programe. Pravico do različnega prepričanja (političnega) in združevanja so nekateri na našo srečo vzeli resno. Novost dejanskega političnega pluralizma lahko našemu okostenelemu sistemu in nam, v tem sistemu živečim, le koristi.

Nasilna razrešitev: Oblastnikom poči film! Pobudnike drugačnosti zaprejo, ali pa zastrašijo. Gospodarstvo, ki že desetletja krkuje, delavske in nacionalne nemire zatirajo z vojsko in policijo. Ob dnevu X pride do oborožene konfrontacije. Verjetnost tega scenarija je zastrašujoče velika. Mogočen vojaški in policijski aparat tudi v letih krize ne trpi omembe vrednega

pomanjkanja finančnih sredstev, zato je tudi primerno vdan svojemu plačniku in v nobenem trenutku ne bo okleval uporabiti svojega znanja in svoje tehnike proti uporabnikom. Fevdalci so med sabo sicer res zelo razslojeni, pogosto so v medsebojnih spopadih, toda v trenutku — ora so složni.

V danem trenutku lahko zrak pademo v past, ki nam jo namešča razsvetljeno krizo fevdalcev. Kot alternativo med tem, kar sem jaz poimenoval mirna in nasilna razrešitev, nam ponujajo politiko nekakšnih delnih korakov, ki bi naj v neki prihodosti razrešili krizo. Možnost, ki nam jo ponujajo, se kaže kot še posebej vabljiva, ker navidez rešuje gordijski voz. Ohranja pozicijo oblastnikov na prvotnem nivoju in obenem ponuja sprejemljivo vizijo za ljudstvo. Toda to, kar se nam ponuja kot nastavek za naše upanje, je že vse prevečkrat izrabilen štos, da bi še enkrat podelili zaupanje — ali pač?

Zakaj je parlamentarna demokracija edino zdravilo za naše težave? Kriza v katero je zabredel naš sistem, je v prvi vrsti politična. Političen ustroj realnih socializmov je zgrajen na predpostavki, da je najlažje vladati, če vladaš sam. Zgodovina je to tezo sicer potrdila, vendar z majhnim zadržkom: Vlada enega, ene politične resnice, je dobra zgolj za tistega, ki vlada, predstavlja pa katastrofo za vladane. Tu gre iskati tudi razloge za splošnost krize, ki je zavladala socialističnemu svetu. Vzpostavitev parlamentarne demokracije je torej odgovor na izziv kako vladati brez, da postaneš povsem senilen.

Parlamentarni sistem vnaša v sfero oblasti dinamiko, ki zmanjšuje možnost kadro-

vanja nesposobnih — to je tistega po čemer danes slovimo. Prav tako ta sistem otežuje totalitarnosti ambicije posameznikov. Če pritrdimo Thoreau-ju na mestu, kjer pravi „najboljša vlada je tista, ki najmanj vlada“, potem lahko za naš sedanji trenutek ugotovimo, da je zlo naše oblasti ravno v tem, kar ona razglasa za svojo vrlino — v njeni moči. To moč ji lahko iztrga samo nastop demokracije.

BORBA ZA VOLILCE SE JE ŽE ZAČELA

V torek 13. decembra 1988 so člani ustanovnih odborov SDZ (Slovensko demokratične zveze) in SSDZ (Slovenske socialdemokratske zveze) začeli v študentskem domu Gerbičeva 3 v Ljubljani s predvolilno kampanjo. Monopol partije je enkrat za vselej padel. V naslednjih tednih lahko pričakujemo, da bodo njeni vodilni ljudje po petinštiridesetih letih zopet začeli razmišljati, kaj inenijo ljudje na cesti, začeti bodo morali svoja predvolilna boja. Zavest, da ji je del baze odvzet, bo partijo prisilila, da jo začne ponovno iskati. Če lahko verjamemo Mladini anketi, je stanja za komuniste kritično: na volitvah bi dobili le 9,6 % glasov. Zato — komunisti v boj!

Silvo Zapečnik

KAJ PRavi O VLADANJU PIERRE-JOSEPH PROUDHON?

Da ti vlada, pomeni, da te nadzorujejo, opazujejo, vohunijo, usmerjajo, uzakonjajo, uravnavajo, omejujejo, indoktrinirajo, pridigajo, nadzorujejo, ocenjujejo, presoajo, cenzurirajo in ukazujejo ljudje, ki nimajo zato ne pravice, ne znanja in ne vrline. Da ti vlada, pomeni, da si pri vsakem delu, pri vsaki opravi, pri vsakem gibanju zabeležen, registriran, popisán, obdavčen, označen, odmerjen, vrednoten, obremenjen, patentiran, odpuščen, pooblaščen, potrjen, ukorenjen, prepričan, reformiran, oštet, kaznovan. Pomeni tudi, da si pod pretvezo javne koristi in splošnega interesa dolžan plačevati prispevke, dresiran, moraš se odkupiti, ogoljufan, monopoliziran, izsiljevan, izžeman, varan, okraden; nadalje, pri najmanjšem znaku odpora ali ugovora te zatirajo, kaznujejo, zaničujejo, nadlegujejo, preganjajo, zmerjajo, potolčejo, razorožijo, zadušijo, zaprejo, ustrelijo, sodijo, obsodijo, poženejo, žrtvujejo, prodajo, izdajo in da bi bila mera polna te še smešijo, slepijo, sramotijo in onečastijo. Temu se pravi vladanje, to sta njegova pravica in morala.

Takšna je torej resnica vladanja in še posebej je resnična v deželi razglašene samoupravljanja.

Z leve proti desni: socialdemokrata Andrej Magajna in France Tomšič.
Na desni: član ustanovnega odbora Tone Peršak

Kravja kupčija in njeni mešetarji

Freud je nekoč bojda izjavil nekaj takšnega: „Moji učenci so na moč podobni psom — z moje mize vzamejo kost in jo potem v kotu lepo vsak zase glodajo. Toda, kost je kljub vsemu moja.“

Doktor **Matjaž Kmecl** pa tik pred letošnjim dnevom republike izjavi tole: „... Demokratičnega današnjega slovenskega javnega življenja zato toliko bolj zgovorno govori o prenavljanju in posodabljanju slovenske zveze komunistov...“ Kaj nam ta izjava, ki smo jo namenoma iztrgali iz konteksta, sploh sporoča? Kratkotrajno to, da se življenje v Sloveniji demokratizira zato, ker se prenavlja in posodablja Partija, ker prenavljajoča se Partija takšno demokratizacijo sploh omogoča. Mnogi med nami bi seveda prisegli, da je ravno narobe; namreč, da se Partija prenavlja in posodablja zato, ker se demokratizira slovensko javno življenje, *ker se je ravno sprči demokratične javnosti enostavno prisiljena posodabljati*. Vendar se gospod Kmecl še v istem stavku popravi, ali bolje rečeno dopolni: „... ZK pa si te demokratizacije ne prilašča, jo pa z vso močjo podpira.“ Imamo torej paradoks: **na eni strani naj bi bila ZK tista sila, ki omogoča in vzpodbuja splošno demokratizacijo, na drugi strani pa si podobnih zaslug nikakor noče pripisovati.**

Kako naj si to razlagamo? Gre morda za galantno skromnost ali za čisto nepomemben govorniški lapsus, izrečen v silni želji Partije po svojevrstni strategiji „lepe duše“, ali za kaj tretjega? Bržkone za nekaj četrtega, kajti noben še tako „nedolžen“ lapsus se ne pojavlja zgolj zaradi tega, da bi se kazal v svoji goloti.

Po našem mnenju imamo opraviti z razcepom med tistim, kar je Kmecl rekel, in tistim, kar je dejansko hotel reči. Prvi del izjave „Demokratičnega govora o prenavljanju Partije“, kar lahko beremo tudi kot „Partija poganja demokratizacijo“, nosi pozitiven naboj (z vidika Partije seveda), drugi del — „ZK si ne lasti demokratizacije“ — pa negativnega. Plus in minus.

Vkolikor bi prvi del stavka naravnali na našo opcijo, bi se moral glasiti „Demokratičnega govora o prenavljanju Partije“ in bi z vidika Partije zadobil negativni predznak. Drugi del lahko mirno pustimo, saj je popolnoma res, da si ZK ne more lastiti procesa demokratizacije. Dobimo minus in minus, v seštevek plus. Tako formulirana izjava bi zadovoljila celo samo Partijo, saj bi s tem priznala najširšo osnovo demokratizacijskih premikov v „slovenskem javnem življenju“, istočasno pa bi tudi sebe umestila kot enakovreden, pa čeprav „poganjan“ element v tem procesu. Nenazadnje je tudi ZK del „slovenskega javnega življenja“. Videti je, da Partija takšne preproste in iskrene poteze niti noče niti ni sposobna narediti. *Kmecl se v svojem govoru rajši zateče k nizkotnim diskvalifikacijam demokratične javnosti, ki jo povrh vsega opremi z znano prošulo sintagmo „tako imenovana“.* „Tako imenovana alternativa in demokratična javnost“ naj bi po Kmeclu gojila izključno prevratniške namere v smislu „podreti trenutno slovensko vodstvo“, ki da „drži hrbet demokratizacijskim procesom“. Privošč si celo takšno morbidnost, da protidemokratične sile v Jugoslaviji — imenuje jih „publicistično najemništvo“ — **preprosto izenači s slovensko demokratično javnostjo, tako imenovano seveda.**

Zakaj je Kmecl prisiljen uporabiti tako energično, nebrzdano, po malem že kar nesramno dikcijo?

Odgovor na to resnično zagonetno vprašanje bomo seveda našli v isti ekshibiciji državljana Kmecla, ki jo je izvedel na proslavi v počastitev 125-letnice pedagoškega šolstva v Mariboru, njen povzetek pa je objavljen v Delu z dne 28. novembra v rubriki „Rekli so“. Središčna točka je tam, kjer piše, da se „začenja kravja kupčija za tako imeno-

no (že spet!, op.p.) slovensko pomlad, kdo je zaslužen zanjo. Kot da je to važno, kot da niso pomembni rezultati...“ Ko pravimo središčna točka, mislimo dobesedno — govor je narejen po železnem načelu treh delov; v uvodu Kmecl diskvalificira „takoimenovano slovensko demokratično javnost“, v jedru skonstruira domnevo o „kravji kupčiji“, nakar sledi v zaključku sumljiva prostovoljna odpoved zaslugam za demokratizacijo.

Kljub navidezni konfuznosti Kmeclovega izvajanja, saj pomeša nemogoče elemente, je na delu povsem konsistentna logika. Če mislimo lapsus v feudovskem pomenu, lahko izjavo „Partija poganja demokratizacijo, vendar si je ne prilašča“ razložimo z domnevo, da ZK zelo dobro ve, da ni igrala glavne in iniciatorske vloge pri procesu demokratizacije, vendar si zdaj želi, da bi jo bila. Hkrati pa ji je jasno, da je prepozno, da bi si kakorkoli kupila kakšno vlogo. Odtod „kravja kupčija“, ki je paranoidni konstrukt „par excellence“. *Ne samo, da ni nikjer zaslediti nikakršnih zahtev po izrecnem lastništvu demokratizacije, ampak nasprotno — večkrat so bile povsem korektno poudarjene vloge in zasluge ZK.* Nekdo, ne spominjam se natančno kdo, je pred časom izjavil, kako že dejstvo, da se o marsičem povsem svobodno in odkrito piše, govori o evidentnih zaslugah ZK. Bolj laskavega komplimenta si Partija v tem trenutku pač ne more misliti.

Dokler bo edina stranka in obenem stranka na oblasti, bodo njene zasluge zmerom v količini dopuščanja; kakorkoli obrnemo, vedno bo v poziciji „despota, ki je trenutno dobre volje“, kot bi dejal Janez Janša. **Partijo frustrira njen lastni položaj. In bolj ko se tega zaveda, bolj rotno proti „takoimenovani“ demokratični in alternativni javnosti.**

Kmeclov govor je bil izbran izključno zaradi strnjene simptomatičnosti, ki veje iz njega. Kogar zanima, naj si še enkrat prebere obširen uvodni referat ideologije **Sonje Lokar**, na nedavni 23. seji CK ZK Slovenije. *Ista ambivalentnost do slovenske pomladi in demokratične samoorganizirane javnosti, ista domnevna kupčija, pa osladna samoritičnost, pa do skrajnosti nadležen paternalizem, in nenazadnje, isti obupen poskus kupiti si izgubljeno preteklost.* Za pokušino vam ponujamo tale odlomek, kjer je dobesedno vse na kupu: „Danes je v zraku napačno vprašanje — kdo si bo prisvojil proces demokratizacije, ki se je razmahnil še posebej po spomladanski konferenci ZKS. Zasedali smo ga in rasel je lahko, ker so bile ugodne možnosti za to v družbenih razmerah in v zavesti ljudi; tu je pognal lastne korenine. Zdaj pripada ta proces vsem našim ljudem, vse več je tistih, ki želijo v njem aktivno in odgovorno sodelovati. Postati mora še bolj njihov, kajti v tem je zagotovilo, da ga ne bo mogoče nasilno prekiniti. In prav v tem je tačas naša odgovornost; še bolj odpreti ta proces in ne dovoliti, da bi si ga kdorkoli prilastil. Kajti v tem našem političnem prostoru so tudi močne težnje, ki prav to želijo, ki so tako zaljubljene v to, kot pravijo „slovensko pomlad“ in svoje zasluge zanjo, da postaja kar resna nevarnost, da jo kdo od same čiste ljubezni pomori in pomečka.“ In tako dalje. Kdo mešetarji, je tu vprašanje.

Za konec pa si zopet sposodimo tovariša Kmecla, ki svoj govor v grand finalu izpoje s temi besedami: „Ne gre za prestiž, gre za slovensko in jugoslovansko prihodnost, ki je stvar vseh in si je, prav kako domovine, nihče ne more in ne sme prisvojiti. Preveč slabih izkušenj imamo s takšnim prilaščanjem.“

Res lepe misli, tudi mi jih podpisujemo z obema rokama. Drži kot pribito, da imamo dovolj prilaščanja domovine, vseh možnih časov od zgodovine do prihodnosti. Dvomimo pa, da ima Kmecl v mislih iste lastnike kot mi. Ali pač?

Roman Brilej

D drugega Ljutomera (še) ne bo

Človek se ne bi smel preveč čuditi. Če celo za slovenski prostor na makro ravni ljudje, ki že štirideset let držijo rdečo (malo od ideologije, koliko od krvi?) žezlo v svojih rokah, izpeljejo volitve za člana slovenskega predsedstva tako, da bi se tega sramoval najbolj zakoniti režiser, ni nič čudnega, če se volilne farse takorekoč vsakodnevno papagajsko ponavljajo tudi na mikro ravni. Seveda na različne načine in z novimi prijemi, pa enako prozornimi, kako onemogočiti potencialno opozicijo. In nihče ne zardi niti za trohico.

Gre namreč za bližajoče se volitve šestih novih članov radgonskega mladinskega občinskega predsedstva in za predsednika tega predsedstva oziroma občinske konference ZSMS v Gornji Radgoni.

Gromovci (Groom — gornjeradgonska osnovna organizacija mladih, že ime veliko pove o preziru nad vsiljenim šablonskim poimenovanjem in biološkim združevanjem ljudi v tisto, kar naj bi bila interesno politična združenja) so se letos odločili bolj pogumno stopiti na politično sceno Gornje Radgone.

Toda občinsko mladinsko vodstvo jim je namero preprečilo, še preden so se gromovci volilne igrice sploh lahko zavedli. Evidencijski postopek je namreč že bil končan, ko so gromovci šele evidentirali svojega kandidata za predsednika (s programom!). Gromovci pa tega preprosto niso vedeli, saj niso bili obveščeni ne o pričetku ne o koncu evidencijskega postopka, ki je trajal od 1. julija do 30. septembra. Občinska mladinska sekretarka in deloma tudi predsednik OK sta predsednika Groma 30. septembra uspela prepričati, da gromovci pri evidentaciji kandidatov še niso nič zamudili. In ko so gromovci oktobra poslali svoj predlog kandidatov za predsednika in še za dva člana občinskega predsedstva, je občinska sekretarka potegnila na dan svoj dva meseca skriti adut: gromovci so živeli v napačni veri (h kateri je sama odločilno pripomogla), saj evidentiranje v Groomu ni bilo opravljeno pravočasno — v času evidencijskega postopka. Groomovih predlogov torej ni moč upoštevati!

Gromovci so tako v svojem prvem poskusu popolnoma opeleli. Sedaj sekretarka trdi, da seveda 30. septembra predsedniku Groma ni govorila drugega kot to, da ima vsaka OO še možnost dati pripombe na osnutek predlaganih, že evidentiranih kandidatov, kar je seveda nekaj povsem drugega.

Da z obvestili o pričetku evidencijskega postopka takrat julija nekaj ni bilo v redu in da si gromovci ne izmišljajo, da pošte niso dobili, govori tudi to, da je eden izmed članov predsedstva OK moral OO v Gorenju Elradu osebno opozoriti na pričetek evidencijskega postopka, da so potem ti šli sami iskat domnevno poslane materiale v pisarno mladinske občinske sekretarke.

Vse pa mladinskega občinskega predsedstva ni motilo, da ne bi samovoljno na svojem sestanku 30. oktobra (mesec dni po končanem evidencijskem postopku) kot nekakšno koncesijo Groomu na osnutek predlaganih kandidatov za člane predsedstva uvrstilo njegovega člana (pa ne katerega od tistih dveh, ki so ju v Groomu prepozno evidentirali). No, ta nerodna nedoslednost občinskega mladinskega vodstva je sedaj, ko je eden izmed članov predsedstva opozoril na dvojna merila, že odpravljena. Imena na samem predlogu kandidatov več ni, lista za volitve konec decembra bo tako zaprta, tudi za predsednika je ostal le en kandidat.

V radgonski občini bodo občinski mladinci še naprej pestovali anemično in apolitično — pa vendar svojevrstno politiko v osnovnih mladinskih organizacijah: politiko neprizadetosti in inercije nevtrálnih mladinskih plesov in zabav. (Mimogrede: v tem pretežno kmetijskem okolju tudi ni bila ustanovljena podružnica Slovenske mladinske kmečke zveze).

Gromovci pravijo, da jih evidencijski postopki v prihodnje več ne bodo mogli obiti. Pač izkušnja več. Do takrat pa se drugi Ljutomer, ki se ga nekateri tu še kako bojijo, v radgonski občini ne bo zgodil.

Boris Jaušovec

Temeljne smernice in opredelitev

Pirotehnika je celotnost metod, načinov in sredstev za izdelavo in uporabo vnetljivih in predvsem **eksplozivnih** snovi oz. predmetov. Da bi bila **ljudska**, mora biti koncipirana tako, da se lahko z njo ukvarjajo tudi **laiki** brez omembe vrednega strokovnega predznanja in s sredstvi, ki so bolj ali manj splošno dostopna. **Revolucionarna** je tista pirotehnika, ki služi revoluciji.

Iz razumljivih razlogov se bomo omejili predvsem na eksplozive in njih uporabo (o uporabi vnetljivih snovi je bilo govora na primeru **molotov-cocktaila** v prejšnjem letniku Katedre) v revolucionarnem delovanju.

EKSPLOZIVI

so tiste snovi, ki pod določenimi pogoji **hipoma bistveno povečajo svoj volumen**, pri tem imajo potisni ali rušilni učinek, sprosti pa se tudi toplota. Učinkovitost eksploziva je, teoretično gledano, odvisna od **hitrosti in količnika** širjenja, **toplote**, ki se pri tem sprošča, in predvsem **pritiska**, ki pri tem nastane. Rušilno moč eksploziva izražamo z **brizanco**, t.j. numerično izraženo deformacijo, ki jo določena količina eksploziva povzroči na standardiziranem bakrenem valju. 1 kg **stalne želatine** sprosti pri eksploziji okrog 1550 kcal (nad 6000 kJ) toplotne energije (temperatura naraste nad 4700°C), nastane 712 litrov plinov in pritisk 13000 atmosfer, brizanca pa znaša 160000 enot (za primerjavo: pri črnem smodniku le 1350 enot). Eksplozije lahko potekajo na dokaj različne načine, a za nas je bistven le eden. Z nuklearnimi in termonuklearnimi reakcijami se tukaj ne bomo ukvarjali, prav tako nas ne zanimajo eksplozije, ki nastanejo npr. zaradi prevelikega pritiska v parnih in plinskih posodah (te so zanimive le kot posledica uničenja posode z revolucionarnim eksplozivom). Za nas so zanimive le tiste eksplozije, ki nastanejo z burno, eksotermično kemično reakcijo eksplozivnih zmesi in spojin.

Glede prvenstvenega načina uporabe delimo eksplozive na **potisne, inicialne in brizantne**.

Potisni eksplozivi se v glavnem uporabljajo za polnilno oziroma potisno gorivo pri nabojih za strelna orožja najrazličnejših kalibrov in namenov. Njihova rušilna moč je razmeroma majhna. Biti morajo razmeroma lahko vnetljivi, toda pod namembnostnimi pogoji vsaj približno varni pred samovžigom, kar je nasploh zaželeno pri vseh eksplozivih.

Inicialni so tisti eksplozivi, ki se prvenstveno uporabljajo za vžig drugih vrst eksplozivov, predvsem v **vžigalnih kapičah** in **detonatorjih**. Njihova vnetljivost in rušilna moč sta odvisni od specifičnega načina in namena uporabe.

Brizantni eksplozivi se odlikujejo po veliki rušilnosti. Čeprav je med njimi tudi

mного lahko vnetljivih, je zaradi varnosti uporabnikov priporočljivo, če zahtevajo razmeroma veliko inicialno energijo. TNT lahko npr. mirne duše vržemo v ogenj, pa ne bo počil (čeprav take eksperimente toplo odsvetujem), a pod vplivom primerne električne tokokroga ali minimalne količine ustreznega inicialnega eksploziva bo že majhen kosček povzročil veličastno razdejanje. Bizantni eksplozivi se v glavnem uporabljajo za eksplozivno polnjenje vseh vrst min ter rušilnih bomb in granat.

Detonacija

(beseda dobesedno pomeni pok) je trenutek, ko se eksploziv vžge oz. začetek eksplozije. Najbolj cenimo tiste detonacije, ki se dogodijo **kontrolirano**, se pravi na kraju, ob času in na način, kot so bile zamišljene oz. planirane. Predvsem pri varnejših in že zato priporočljivejših eksplozivih bomo za to potrebovali **detonator**. Detonatorji so lahko trenutni ali s časovnim zamikom. Pri prvih pride do detonacije takoj, ko so sproženi, pri drugih pa kasneje. Način in vzrok sprožitve detonatorja sta odvisna od njegove zgradbe, to pa moramo prilagoditi konkretnemu namenu uporabe.

Učinki eksplozije

so odvisni od vrste, količine in načina postavitve eksploziva, zelo pomembne pa so tudi časovne, krajavne in druge okoliščine.

V grobem lahko učinke razdelimo na **fizične, psihične in družbenopolitične**, pri čemer ni nujno, da je posamezna vrsta učinka neposredno povezana z drugima dvema.

Fizični učinki so praviloma primarni, saj za njih pri eksploziji v izvirnem smislu sploh gre. Eksplozije se na veliko uporabljajo v gospodarskih dejavnostih (kot posebno sredstvo pri kopanju rude, zemeljskih delih, gašenju požarov, rušenju objektov), znanosti, zabavi (lov, petarde, ognjemeti...) itd. Na eksplozijah temelji velik del vojaške dejavnosti, zelo učinkovite pa so tudi v revolucionarne namene, čeprav se nekatere skupine okoriščajo s svetlimi ideali in metodami revolucionarne pirotehnike v svrhu čistega terorizma, kar moramo seveda najodločneje obsoditi.

Vsaka eksplozija, vsaj v zemeljskih okoliščinah, do določene mere **demolira** okolico. Z vidika revolucije so pomembni fizični učinki predvsem **poškodovanje ali uničenje nasprotnikovih materialnih in tehničnih sredstev ter žive sile**, in to na način in v obsegu, ki trenutno najbolj ustreza potrebam revolucionarnega boja.

Psihični učinki vplivajo izključno na živa bitja, ki jih je eksplozije kot neposredna pojava nagonsko in tudi povsem racionalno upravičeno strah, čeprav lahko na daljavo, posredno ali glede na posledice deluje tudi nadvse stimulativno. Eksplozija, opazovana iz varne distance, je lahko izjemno estetsko doživetje, vzbuja pa lahko celo vzburjenje, primerljivo tistemu pri spolnem aktu (o primeru revolucionarja, ki je med gverilskimi akcijami z eksplozivi doživel nekaj podobnega orgazmu, poroča The

Anarchist Cookbook, po kateri povzemamo najpomembnejše recepte v tem kratkem kurzu). Ne moremo si kaj, da ne bi občudovali nekaterih dosežkov, ki brez uporabe eksplozivov nikakor ne bi bili izvedljivi. A predvsem pri destruktivni uporabi (vojaški, policijski, včasih celo revolucionarni, pa tudi „zabavni“) so reakcije v glavnem negativne.

Psihični učinki revolucionarne akcije na kontrarevolucionarje so vsekakor potencirano negativni in izzivajo paniko, strah, pa tudi maščevalnost in s tem povezano stopnjevanje kontrarevolucionarne represije. Odklonilo oziroma negativno je tudi stališče tistega dela ljudstva, ki je nasledlo kontrarevolucionarni agitaciji, propagandi in drugim oblikam indoktrinacije, pa tistih, ki jih je akcija z materialnega ali čisto zdravstvenega, življenjskega, emocionalnega itd. stališča kakorkoli direktno ali indirektno prizadela (čemur se moramo v kar največji meri že vnaprej izogniti). A to lahko tudi s pridom uporabimo, in sicer predvsem **kratkoročno** za vnašanje zmede, panike itd., odvrčanje kontrarevolucionarnih sil od dejanskih žarišč revolucije itd., in to celo v primeru **odsotnosti fizičnega učinka** — npr. obvestilo o podtaknjem eksplozivu ali grožnja s pirotehnično akcijo kake druge vrste na primernem kraju ob primernem času, tudi če te v resnici nismo oz. ne nameravamo izvesti. Izrazito pozitiven je vpliv revolucionarnih pirotehničnih akcij na simpatizerje revolucije, čeprav tudi pri njih niso izključeni mešani občutki. Najpozitivneje pa uspeh akcij vpliva na revolucionarje, njihovo moralo in odločnost v nadaljevanju revolucionarnega boja.

Družbenopolitični učinki so lahko dokaj raznoliki, in neglede na siceršnji psihični in fizični efekt eksplozije, njen namen in izvajalca, **kratkoročno** afirmirajo katerikoli družbeni red oz. politični program, oz. diskreditirajo kateregakoli ali kar vse druge skupaj. S primernim delovanjem moramo revolucionarji, kadarkoli so le možnosti za to, poskrbeti, da bomo vsaj srednjeročno afirmirali sebe in diskreditirali kontrarevolucionarje.

Z vidika revolucije pa je najpomembnejši **dolgoročni družbenopolitični učinek** eksplozije, ki naj, skupaj z drugimi metodami in vidiki revolucionarnega boja, privede do **rušenja kontrarevolucionarne oblasti in vzpostavitve svobodne, revolucionarne družbe**.

Ta kratki kurz vas bo podučil o osnovah organizacije, priprave in izvedbe revolucionarne pirotehnične akcije s priročnimi sredstvi ter o nekaterih možnostih domače izdelave zahtevnejših eksplozivnih in ostalih potrebnih materij in drugih pripomočkov za učinkovito akcijo. V naslednji številki Katedre bo konkretno govora o osnovnih vrstah, namenu, delovanju in izdelavi eksplozivnih teles nasploh. Do takrat pa lep pozdrav! Vaš dežurni pirotehnik

jacks

Za vaše osebno dezinformiranje

Čeprav je radio postal prvenstveno medij za poslušanje glasbe in kratkih novic, so programi svetovnih radijskih postaj bolj živi, kot kdajkoli poprej. V etru se bije hladna vojna, pa tudi glas malih, ki ne bi radi zastajali v tem velikem cirkusu, se sliši daleč. Beseda seveda teče o kratkovalovnih postajah. Navaden človek s kratkovalovnim področjem na svojem radijskem sprejemniku nima kaj početi, saj mu je množica jezikov, sušenja, šelestenja in piskanja kaj kmalu začela presaditi. Minili so časi, ko je bil radio poglavitni (oziroma edini objektivni) vir informacij. Ko še ni bilo televizije, je bilo poslušanje postaj kot so BBC, Glas Amerike, Deutsche Welle... povsem vsakdanje, dandanes pa se s tem ukvarjajo le še zanesenjaki. Malokdo ima voljo in čas iskati določene postaje, si beležiti njihovo frekvenco in uro oddajanja. Resda v svetu obstajajo obsežne periodične publikacije s seznamom frekvenc in ur oddajanj vseh svetovnih postaj, vendar so le-te povprečnemu Jugoslovancu nedostopne. Takšne publikacije so „World Radio & TV Handbook“, in na primer „Sender und Frequenzen“, ki jih boste za kakšnih dvajset dolarjev našli v vsaki boljši knjigarni (seveda ne pri nas).

Dandanes vse države, pa tudi nekatere privatne in verske radijske hiše na kratkih valovih oddajajo v več svetovnih jezikih. Izredno široko paleto jezikov imajo poleg že omenjenega BBC, Glasa Amerike in Radia Deutsche Welle tudi Radio Moskva, Radio Svobodna Evropa, Radio Peking, Radio Francaise International, Radio Tirana, Radio Rim, Radio Vatikan in še marsikdo. V slovenščini redno oddaja kar 7 tujih radijskih postaj, v srbohrvaščini 15, v makedonščini pa 4. Nekatere od omenjenih postaj lahko zaradi bližine oddajnikov slišimo tudi na srednjih valovih, ki sicer niso tako dobri nosilci signala na velikih razdaljah.

Dežele vzhodnega bloka in mnoge dežele v razvoju nimajo tako svobodnega informacijskega prostora, kot ga imamo pri nas. Tamkajšnji poslušalci naravnost govtajo njim sicer nedostopne informacije. Poslušalec „rdečih“ postaj je v zahodnem svetu precej manj, toda vsak je za strice v oblaženjenih sedežih še kako pomemben, pa naj gre za radijskega entuziasta ali pa za zagrizenega maoista (ali kakšnega drugega -ista), v katerem od industrijskih bazenov „prvega“ sveta.

Kako pomembno je širjenje svojih resnic v svet, naj predoči nekaj števil: samo Radio Glas Amerike dela na 44 različnih programih, namenjenih prebivalcem 129 dežel, zaposluje 9300 uslužbencev in ima letni proračun v višini 800(!) milijonov dolarjev. Na drugi strani železne zavesse pa se seveda na vse kriplje trudijo, da bi omejili slišnost zahodnih radijskih postaj. Ocenjujejo, da v Sovjetski zvezi dela 2000 oddajnikov za motenje, v vzhodnoevropskih državah pa naj bi jih bilo še 1500. V deželi sovjetov dela na motenju tujih postaj okoli 10.000 ljudi, kar državo stane 185 milijonov dolarjev. Seveda pa vse ni tako glomazno. Nekatere deželice oddajajo le v nekaj jezikih nekajkrat dnevno dokaj kvalitetne informativne pa tudi izobraževalne, kulturne in zabavne oddaje.

Sprehodimo se malo naokoli:

ALBANIJA ima izredno razvito (v svojem stilu pač) radio propagando na kratkem valu, saj je svoje čase imela najmočnejši oddajnik v Evropi. Vsak dan oddajajo v kar 21 jezikih.

FRANCIJA največ oddaja za francoske afriške dežele, med drugim pa seveda v vseh pomembnejših svetovnih jezikih.

ZAHODNONEMSKI Radio Deutsche Welle je eden od centrov propagandne vojne. Pri nas se zelo dobro sliši in je dokaj informativen (če mu verjamete, seveda).

V **ITALIJI** poleg državne RAI oddajata tudi Radio Vatikan in Svetovni Adventistični Radio. Sicer pa lahko precej Jugoslovancev spremlja redni italijanski program na drugih valovih.

BRITANSKA BBC je najkvalitetnejša postaja na svetu. Ima 24-urni program v angleščini in kopico programov za vse dele sveta. Tudi ZSSR ima dokaj kvalitetne programe v več kot 90 jezikih. Ima dva celodnevna programa v ruščini in angleščini.

KITAJSKA ima razvito kratkovalovno propagando, ki se v večernih urah sliši tudi pri nas.

ZDA imajo na področju Evrope tri postaje, ki delajo v ZRN: Radio Glas Amerike v evropskih jezikih, Radio Svobodna Evropa za vzhodnoevropske dežele in Radio Svoboda, ki oddaja za neruske narode v SZ.

JUGOSLAVIJA na kratkih valovih oddaja v desetih svetovnih jezikih.

Čeprav nas čepenje pred radijskim sprejemnikom in čakanje na oddajo BBC bolj spominja na dobre stare čase elektronk, svetovne vojne in strumno vzdignjenih pesti po cestah, je eter danes bolj natičen in zanimiv kot kdajkoli prej. Tisti, ki morda do sedaj še niste vedeli, da na frekvenčni lestvici, kjer piše KV (SW, KW), ni samo šelestenje in piskanje, naj vedo, da lahko tam najdejo precej več od tega, kar nam nudi JRT.

Marko Lesar

Spisek radijskih postaj, ki oddajajo v naših jezikih

ALBANIJA, Radio Tirana

prepoznavni signal: prvih devet tonov narodnega patriotskega marša „S cepinom in puško“, zaigranih na dve trobeni in „Internacionala“ z začetkom oddajanja.

oddaje v srbohrvaščini, vsak dan:
6.30-7.30 — 7090, 6200, 1215 kHz
12.30-13.00 — 7090, 6200, 1215
14.00-14.30 — 7090, 1458
16.00-16.30 — 7090, 1215
17.30-18.00 — 7090, 6200
20.30-21.00 — 7090, 6200, 1215
22.00-22.30 — 700, 6200

BOLGARIJA, Radio Sofija

prepoznavni signal: mladinski marš, zaigran na orglah
oddaje v srbohrvaščini:
5.00-6.00 — 1224 kHz (ob nedeljah)
6.30-7.00 — 6115, 7115, 7255, 1224 (ob delavnikih)
7.30-8.55 — 6085, 6115, 7135,

7255, 1224 (ob nedeljah)

15.30-16.00 — 6160, 1224 (vsak dan)
19.30-20.00 — 6160, 1224 (vsak dan)
21.30-22.00 — 6.085, 1224 (vsak dan)

FRANCIJA, Radio Francaise International

prepoznavni signal: francoska pesem „Nous n'irons plus au bois“
oddaje v srbohrvaščini, vsak dan
15.00-16.00 — 9805, 11690 kHz

GRČIJA, Radio Atene, glas Grčije

prepoznavni znak: začetni toni grške ljudske pesmi „Tsopanakis imouna“, zaigrane na piščali in zvončke
oddaje v srbohrvaščini, vsak dan:
16.15-16.30 — 7170, 7430, 9420
20.15-20.25 — 7170, 7430, 9420

ITALIJA, RAI, Radiotelevisione Italiana

prepoznavni signal: ptičje čivkanje in zvonovi po kompoziciji A. Pirellija
oddaje v slovenščini, vsak dan:
15.20-15.35 — 5990, 7290, 9575
oddaje v srbohrvaščini, vsak dan:
15.00-15.20 — 5990, 7290, 9575
19.10-19.30 — 5990, 6050

Adventist World Radio Europe

prepoznavni signal: aranžirani melodije „Dvignimo trobente“
oddaje v slovenščini:
5.30-6.00 7135 kHz (ob nedeljah in ponedeljkih)
7.00-7.30 — 9605 (ob nedeljah)
17.30-18.00 — 6185 (ob ponedeljkih)
oddaje v srbohrvaščini
5.00-6.00 — 7135 kHz (ob sredah, petkih in sobotah)
7.30-8.30 — 9605 (ob nedeljah)
17.30-18.00 — 6185 (ob sredah, petkih in sobotah)
oddaje v makedonščini
5.30-5.45 — 7135 (ob torkih)
9.00-9.15 — 9605 (ob nedeljah)

17.30-17.45 — 6185 (ob nedeljah in torkih)

KITAJSKA, Radio Peking

prepoznavni signal: prvih 19 not melodije „Vzhod je rdeč“
oddaje v srbohrvaščini, vsak dan:
20.00-21.00 — 9945, 7820, 7010 kHz

MONAKO, Radio Monte Carlo

oddaje v srbohrvaščini:
13.30-13.45 — 7205 (ob nedeljah)
13.30-14.00 — 7205 (ob sobotah)
18.00-18.15 — 1467 (vsak dan razen ob četrtkih in sobotah)
19.45-20.00 — 1467 (ob ponedeljkih in torkih)
oddaje v makedonščini:
13.45-14.00 — 7205 kHz (ob nedeljah)
18.00-18.15 — 1467 (ob sobotah)

ROMUNIJA, Radio Bukarešta

oddaje v srbohrvaščini, vsak dan:
17.00-17.30 — 756
18.30-19.00 — 756

SOVJETSKA ZVEZA, Radio Moskva

oddaje v slovenščini, vsak dan:
19.30-20.00 — 41,49, 321 m
oddaje v srbohrvaščini, vsak dan:
17.00-18.00 — 41,49 m
18.30-19.30 — 321 m
20.00-21.00 — 41,49, 321 m
oddaje v makedonščini, vsak dan:
18.00-18.30 — 41,49, 321 m

TURČIJA, Glas Turčije, Ankara
oddaje v srbohrvaščini, vsak dan:
11.00-11.30 — 9670 kHz

VATIKAN, Radio Vatikan

Prepoznavni signal: na čelesti zai-grana melodija „Christus Vincit“
oddaje v slovenščini, vsak dan:
3.45 — 6185, 1611, 1530 kHz
17.45 — 6190, 6250, 7250, 7360, 1530
oddaje v srbohrvaščini, vsak dan:
4.00 — 6185, 1611, 1530
18.00 — 6190, 6250, 7250, 7360, 1530

VELIKA BRITANIJA, BBC

prepoznavni signal: na zvonovih zaigran „Lilliburlero“ in trotonski signal BBC (po tonski skali)
oddaje v slovenščini:
10.30-11.00 — 9610, 11680, 15235 kHz (ob nedeljah)
11.00-11.15 — 9610, 11680, 15235 (vsak dan)

17.30-18.00 — 6050, 7210, 9750 (vsak dan)
oddaje v srbohrvaščini, vsak dan:
5.00-5.15 — 6140, 7155, 7285, 9750
18.00-18.30 — 6050, 7210, 9750
21.12-22.00 — 3975, 6050, 7210

ZDA, Glas Amerike

prepoznavni signal: melodija „Yan-kee Doodle“
oddaje v slovenščini, vsak dan:
4.45-5.00 — 9615, 9530, 7220, 7130, 6080, 792 kHz
20.30-21.30 — 11780, 9735, 5965, 792w

ZRN, Radio Deutsche Welle

prepoznavni signal: motiv iz Beet-hovnovnega „Fidela“, zaigran na če-lesto
Blok oddaj v srbohrvaščini, makedonščini in slovenščini, v tem vrstnem redu, vsak dan:
8.30-9.20 — 5995, 6130, 7130
14.00-15.50 — 6130, 7130, 9770
21.45-22.35 — 6010, 7285

DODATEK ZA SLADOKUSCE

IRAN, Radio Teheran

oddaje v angleščini za Evropo, vsak dan:
19.30-20.30 — 9022 kHz
oddaje v nemščini za Evropo, vsak dan:
17.30-18.00 — 9022

KUBA, Radio Havana

oddaje v angleščini za Evropo, vsak dan:
17.00-18.00 — 9695
18.30-20.00 — 11795
22.00-23.00 — 6165

SEVERNA KOREJA, Radio Pjongjang

prepoznavni signal: melodija „Pe-sem generalu Kim Il Sungu“
oddaje v angleščini za Evropo, vsak dan:
13.00-14.00 — 9345, 11655
15.00-16.00 — 7205, 9325
17.00-18.00 — 7205, 9325
20.00-21.00 — 6576, 9345

oddaje v nemščini za Evropo, vsak dan:
19.00-20.00 — 6576, 9345
21.00-22.00 — 7205, 9325

SOVJETSKA ZVEZA, Moscow World Radio

24-urni program v angleščini na 31,41 in 49 m.

Vse ure oddajanja so podane po greenwiškem srednjeevropskem času, tako da je treba za naše kraje dodati eno oz. dve uri glede na letni čas.

Povzeto po: „World Radio and TV handbook“, edition 1987, Billboard, New York, 1987.

Strokovni dodatek

Radijski valovi so, tako kot vidna svetloba, ultravijolični žarki in rentgensko sevanje elektromagnetno valovanje, kjer sočasno nihata električno in magnetno polje. Frekvenca nihanja in valovna dolžina takšnega valovanja sta medsebojno odvisni. Tako velja formula: $c = v \times L$, kjer je c svetlobna hitrost, v katero se elektromagnetno valovanje širi in je konstantno, L valovna dolžina. Za nas je to pomembno, ker lahko frekvenco izrazimo tudi kot valovno dolžino. Ta podatek nam bo marsikdaj prišel prav, saj nekatere radijske postaje namesto frekvence objavljajo valovne dolžine svojih radijskih programov.

Radijske valove delimo glede na frekvence na 4 področja:

- ultrakratki valovi so namenjeni za kratke razdalje, saj imajo zelo kvaliteten, včasih celo stereo ton. To področje zajema pas od 88 do 108 MHz.

- srednji valovi ležijo na območju od 500 do 1600 kHz in so nosilci informacij na razdaljah med 100 in 1000 kilometri.

- dolgi valovi se danes s svetom najmanj uporabljajo, saj so, glede na to, da imajo enak doseg kakor srednji valovi, manj prodorni. Njihov obseg je od 150 do 300 kHz.

- kratki valovi so med vsemi radijskimi področji najprodornejši, saj so ob ugodnih razmerah, predvsem zvečer, ko se spusti stratosfera, sposobni prepotovati tudi nad 10.000 kilometrov. Njihov obseg med 4000 in 22.000 kHz.

Kratki valovi so za nas najzanimivejši, saj na njih oddajajo propagandne radijske postaje. Za radijske oddaje so razdeljeni na pasove po 13, 16, 19, 25, 31, 41, 49 in 75 metrov. Področja med temi pasovi se uporabljajo za druge namene, kot so satelitski signali in radioamaterizem. Največ se uporabljajo 49, 41 in 31-metrski pas, na katerem so na našem področju oddajniki najbolj zgoščeni.

Zaradi te zgoščenosti je na radijskem sprejemniku zelo težko natančno določiti frekvenco in poiskati pravo postajo. Tako vsaka postaja nekaj minut pred začetkom oddajanja oddaja prepoznavni signal, ki nam omogoča, da pravočasno lociramo oddajnik. Prepoznavni signali so v glavnem melodije ali tonska zaporedja, ki asociirajo na deželo postaje. Nekateri prepoznavni signali so v spisku postaj tudi navedeni.

Če postaje ne morete najti, poizkusite na drugi frekvenci, saj je na tej oddajnik močnejši, bližji ali pa ga ne preglasijo druge postaje. Tako na primer BBC z Jugoslavijo oddaja z oddajnikov na Cipru, v Angliji in Tangerju. Na sprejem lahko precej vplivajo tudi vremenske razmere. Če boste med sprejemanjem izgubljali signal, si nikar ne belite glave, ta se bo kaj kmalu povrnil. Z vrtenjem ga ne morete natančneje poiskati.

Če postaje ne morete najti, to lahko tudi pomeni, da se je frekvenca ali pa ura oddajanja spremenila, saj radijske postaje to pogosto počnejo. Na začetku in koncu oddajanja radijska postaja tudi pove, na katerih frekvencah in kdaj je slišna. Če se karkoli spremeni, si lahko vsak sam dopolni spisek in s časom zbira nove postaje, če že nima dvajset dolarjev ali pa potnega lista.

Doma si lahko naredimo zelo priročno in poceni anteno za kratki val, ki ojača jakost sprejemanja. Med dvema hišama, od okna do ograje ipd. speljemo 15 do 25 metrov dolg, kar je približno polovica valovne dolžine kratkih valov, najboljše izoliran kabel, ki ga priključimo na vtičnico za anteno. Takšno vtičnico imajo vsi boljši radijski sprejemniki. Drugi kontakt vtičnice ozmelmimo, na primer, povežemo z radiatorjem. S takšno anteno se bo izboljšal tudi sprejem na srednjem in dolgem valu.

Z malo iznajdljivosti si lahko vsak sam pripomore do boljšega sprejema. Zaključimo s pogosto željo radijskih postaj: „Želimo dober sprejem“.

Marko Lesar

Pod reflektorji

Fugazi

Treznost, brezkompromisnost
in rockerska neposrednost
ameriškega hard corea

Dokaj mlada zasedba iz ameriškega glavnega mesta je kmalu po odličnem nastopu skupine **Rapeman** in solidnih **The Scream** v Ljubljansko kotlino prinesla znova toliko svežih rockovskih vetrov, da se je vprašanje o razkroju rockovske subkulture scene začelo v lastni rep, in nas ponovno prepričala, da se elektronika z elektriko (oziroma z življenjsko neposrednostjo glasbenikov, ki se nekako „priključijo“ na električno omrežje) nikakor ne more primerjati.

Čeprav električne kitare vodijo rockovsko barko skozi negotovo zgodovino presejanja industrijske družbe že dobra tri desetletja, se njihovih hreščočih zvočnih zaves še zmeraj nismo zasitili — nasprotno: v tem trenutku igrajo najbolj pristen rock ravno bazične zasedbe (kitara, bas in bobni) in z minimalnimi sredstvi dosegajo maksimalne zvočne učinke. Huronskega energijskega naboja, ki ga izsevajo tovrstne zasedbe (**Fugazi** so sicer imeli tudi pevca) pa ne more nadomestiti nobena fabrika digitalnih izvotljenih nadomestkov.

„Straight edge“ je pojem najbolj (orto) osveščena dela hard rockerske populacije, pomeni pa odrekanje vsem opojnim rečem in s tem doseganje povsem zrelega odnosa do sveta: „Misli s svojo glavo“. To pa je maksima, ki mora po železnih zakonih tega sveta prinesiti kar najboljše rezultate.

Odlični rock benda **Fugazi** je bil tisto pravo — in tisto pravo ter najslajše prihaja zmeraj nenapovedano: pristnost, duhovitost, neposrednost, prodornost, spretnost in pestrost. Glasba? Malce manj radikalno nabito zvočenje kot pri **Rapeman**, pa vseeno iskreno rockersko veselje ob električno brezkompromisnem razsipavanju univerzalnega življenjskega naboja. Ob tem, da so instrumentalisti dosegali enakovredno zvočno artikulacijo (kot nekoč **Gang of Four**) z dovolj raznolikimi ritmičnimi pristopi, je treba povedati le še to, da je vse, kar so **Fugazi** zaigrali, imelo rep in glavo, predvsem pa je bilo zelo, zelo sočno. . . .

Rajko

ATTRITION

V petek, 4. 11. 1988 je v okviru jugoslovanske turnee dvorano STUK-a obiskala prijateljska skupina **Attrition** iz nam še bolj prijateljske dežele Velike Britanije (podvrsta Anglija). Na povabilo organizatorja so v zgornji omenjenem prostoru priredili in izvedli krajši program z glasbenim recitalom, katerega se je udeležilo tudi več vidnejših predstavnikov mariborskega, oziroma jugoslovanskega družbenega življenja.

Pred njimi so se s svojimi referati izkazali Strelnikov, člani celjske sekcije za akrobatski punk'n'funk (delujejo v isti stranki kot **Demolition** group). Po obetavnem uvodničarju je fantom pošlo akcijskega komosobnega zagona in čeprav niso menjali bili zanimivi, jim je zmanjkalo energije ali pa ideje.

Ko je ta delovna skupina opravila svoj posel, so po krajši prekinitvi, med katero je prišlo v publiko do krajših diskusij in daljših prepričev, na oder prišli gostje iz tujine, ki so ne prenehoma trobili v isti rok. Monotono izvajanje je do neke mere reševal le „predsedavajuci“ (to je tisti z mikrofonom v roki), čigar globok glas je bil kot obil na rano, ki sta jo povzročala dva v vrbli s puščici.

Stopil sem do teh kolovodij, ki delujejo po (potnih) nalogah „unutrašnjeg neprijatelja“ (oprosite izrazu), ter jih temeljito zaslišal. Edina sila, ki sem jo uporabil, je bila močna kava.

KATEDRA: „Kako je z vašo popularnostjo doma, v Angliji?“

Paul: „Slabo. Ne marajo dobre glasbe.“

Martin: „V Angliji so sedaj popularni kitarski bandi, kar prinaša komercialne uspehe velikim zalogam, ki imajo monopol. Naše plošče se prodajajo po vsem svetu, vendar se ne prodajajo v izdatnih količinah. Vseposvdo malo — v vsaki državi nekaj.“

Paul: „D. Jji vrtijo plošče, ki so jim všeč, in se ne brigajo za poslušalce, ker nimajo več časa poslušati vsega. To dela tudi John Peel.“

Martin: „Naš lokalni radio je čisto sranje (vsaka podobnost s kakšnim bližnjim radijem je zgolj naključna in nenamerna — op. pis.). Malo boljše je v Manchesteru, kjer je tudi močnejša scena. Ampak v Coventryju, od koder prihajamo, ni skoraj ničesar — le tu in tam kakšna skupina. Sedaj so verjetno najbolj znani **The Primitives**: Spomnim se lahko celotnega ska gibanja na koncu sedemdesetih let, ki se je začelo prav v Coventryju. Tukaj so doma **The Specials**, ki so ustanovili svojo založbo **Two Tone**. Radio je le za gospodinje.“

KATEDRA: „Elektro pop in rock sta bila na višku v začetku osemdesetih let, sedaj pa je ta žanr v tej obliki v drugem planu. Ali ni to za vas hendikep?“

Martin: „Verjetno je. Mi smo začeli šele 1985, dogajanje pa se tako ali tako venomer pojavlja v raznih fazah.“

Paul: „Sicer pa se elektronika uporablja v vsej komercialni glasbi (Rick Astley, Kylie Minogue). Depeche Mode na primer so zelo uspešna in komercialna elektro pop skupina.“

Martin: „Zato „neodvisni“ sovražijo elektroniko in se nečejo ukvarjati s tako glasbo ter raje zgrabijo v roke kitare in napravijo nekaj drugačnega. To še ne pomeni, da mora biti elektronika vedno uporabljena na tak način. Včasih (na začetku osemdesetih) je bilo ravno obratno. Mislim, da vedno pride do neke reakcije, ki se razvije v alternativo.“

KATEDRA: „Kako pa kaj z mladinsko sceno?“

Paul: „Večina mladih hodi v nočne klube in pleše na diskoteki glasbo in na vsa ta sranja. Enkrat tedensko imajo (v Coventryju op. pis.) alternativne večere, če lahko temu tako rečemo, kjer vrtijo komercialno „alternativo“ kot npr. **Sisters of Mercy** ali **The Cult**. V bistvu ne moreš nikjer poslušati prave, dobre glasbe.“

KATEDRA: „Kaj menite o odnosu angleške družbe do mladine, mladinskih gibanj, novih tokov . . . ? Kakšen je odnos glasbene industrije do mladih, še neafirmiranih ali nekomercialnih skupin?“

Martin: „Mislim, da ljudi to več ne briga.“
Paul: „Ni nikakršnega mladinskega gibanja. Obstaja nekaj ansamblov, ki so ekstremno levo usmerjeni. To so npr. **Billy Bragg** in **Style Council**.“

KATEDRA: „Kaj pa vi?“

Martin: „Moja besedila rastejo iz mene. Sem vegetarijanec in to tudi sprejemam kot način življenja, čeprav sem o tem napisal le dve pesmi. Glavne stvari, ki me trutno okupirajo, so npr. nove izkušnje, spodrsjaji, spolnost . . . v bistvu vse. Te reči seveda prefiltriram in jim dodam še ogromno drugih dimenzij. Ne zanima me neposredno politično izražanje v stilu: „Margaret Thatcher je pizda“, ker se mi zdi nesmiselno. Raje razmišljam o občutkih, ki se skrivajo za tem in o različnih vplivih na ljudi. Gole parole ne povedo ničesar. Tako sem napisal tudi pesem o opici, ki ima spolni odnos.“

KATEDRA: „Kako pa kaj s študentskim gibanjem v Angliji? Včasih so študenti pomenili gonilno silo družbenih sprememb.“

Paul: „To so bile le ideje in prividi.“

Martin: „Danes je ravno obratno. Študenti so postali bolj konzervativni. Vsi si želijo le čimprej v dobro službo.“

KATEDRA: „Koliko plošč ste izdali do sedaj?“

Martin: V bistvu štiri. Poleg tega pa še dve: prva je komilacija naših zgodnjih komadov, na drugi dan pa še filmska glasba. Na tej smo drugačni — predstavljajo zbirko hrupa, tumov in raznoraznih efektov. Vse skupaj torej šest.“

KATEDRA: „Kaj to pomeni v kontekstu valega razvoja kot skupine?“

Martin: „Prva faza je bolj eksperimentalna. Najprej smo uporabljali tudi stare sintetizatorje, nato pa smo se preusmerili v bolj ritmično, plesno glasbo. Še danes se ukvarjamo z različnimi projekti, v živo pa igramo samo plesno glasbo. Poskusili smo že z eksperimentiranjem pred publiko, pa se ni najbolje obneslo. Takšna glasba je primernejša za ploščo, kot za koncerte. Najprej smo snemali za angleško neodvisno založbo **Third Mind** (prve tri plošče), četrto smo posneli v Italiji (te ne maram in mislim, da je grozna) za založbo **Supporti Fono**grafici, sedaj pa smo podpisali z belgijsko firmo **Aniler**, s katero smo zelo zadovoljni. Ponojla se nam je le neka nemška založba, ki ni bila tako dobra. Snemamo v Bruslju in producent je res izvrsten fant.“

KATEDRA: „Kakšni so odnosi med angleško in evropsko sceno?“

Martin: „Mislim, da se stvari spreminjajo. V bistvu je bolje igrati drugje. Če nastopaš po celi Evropi, sploh ni bistveno, ali obiščeš Anglijo ali ne. Zdi se mi, da je tako ali tako živahnejša alternativna scena v Evropi, kjer srečaš več skupin. Anglija je zelo dolgočasna. „Scene“ so le v večjih mestih. London je poslovni center, dobre skupine pa prihajajo s severa, npr. **Manchester**, **Liverpool**, **Sheffield**, **Leeds**. Tam je več ustvarjalnosti. S Škotske ali Irsko navadno vsi boljše bendi, pridejo v Anglijo, lokalne scene so mnogo šibkeje. Severna Irska ni ravno dežela, kateri je do glasbene ga ustvarjanja. Ljudje se bolj ukvarjajo z bombami.“

KATEDRA: „Zanimivo se mi zdi, da se sploh ne morem spomniti dobre skupine, ki bi bila iz Londona. V Londonu hodijo vsi le zavoljo iskanja sreče, založbe in denarja.“

Martin: „V Londonu sploh ne srečaš Londončana. Poznam eno skupino iz Londona, to so **Legendary Pink Dots**, toda ti so se preselili (pobegnili) drugam.“

PEC

Pod reflektorji

**Odličen koncertni nastop
povsem povprečnega benda**

Potem ko se je nekaj tednov šušljalo, da se na koncertih, ki jih prireja ljubljanski **Hard Core kolektiv**, nekaj dogaja (nekaj, kar od mrtvih obuja usmrjeno truplo ljubljanske alternativne scene), so radovedneži vseh bojnih barv (vključno z zmeraj potencialno nasilnimi „skini“) povsem napolnili malo dvorano ŠN. Atmosfera je bila torej zelo nabita in z nekaterimi vibracijami do mrtvega zapitih poslušalcev tudi moreča, kar se je poznalo predvsem v zelo negotovem beru: plašnem) „odšteku“ S.N.F.U. Žal.

Vendarle: fantje iz Kanade so se potrudili in pošteno odprali svojo porcijo rock'n'rolla našega časa za tisti („dobri“) del publike, ki se ni dal zmešati ob standardnih HC provokacijah sicer zelo razpoložene, a z glasbene plati povsem povprečne skupine. S.N.F.U. niso z nobeno komponento zvočne celote presegli enostavnega HC nabijanja, ki v ekstazo požene predvsem pijance in nezahtevno publiko, katero zadovolji vsako „speediranje“ ali norenje na odru. Da ne bo pomote: S.N.F.U. so prikazali odličen nastop, v dvorani je znoj tekel v potokih, pa tudi glasbeni nastavi niso podlegali kakšnim zares obupnim banalnostim. Problem je le v tem, da si veliko bolj želimo glasbe, ki v kateremkoli svojem elementu požene stvari preko roba, kakor pa sicer iskreno odigrane godbe, ki ostaja v varnih ogradah nekega stila.

S.N.F.U. so ostajali v polju pričakovanega, že slišane in nobenih posebnih presenečenj obetajočega. Kljub simpatijam, ki so jih poželi ob izredno korektnem odnosu do publike (in seveda glasbe kot take), jih glede zvočne inventivnosti ne kaže posebej hvaliti. Če ne bi imeli odličnega bobnarja, bi jih pošteno matral tudi malce bolj strukturiran ritem. Kaj hočemo: v našem univerzumu se pač vse reči razporejajo v loku Gausove krivulje in S.N.F.U. so prav v zlati sredini tiste krivulje, v katero si beležimo doneške sodobne rockovske godbe.

Rajko

Koncerti . . .

**Koncert slovensko-
makedonske zveze**

Mizar, jasno!

Front rock agencija, utelešena v neumorni osebi **Dušana Hedla**, si je očitno prav zares zadala nalogo narediti Maribor spet rockovski. Petkovo udarni-mično poplesavanje je (zlasti na veselje ŠTUK-ove blagajne) že kar nekaj časa množično, zaradi česar po zakonu prehoda kvantitete v kvalitete na vsake toliko nujno obrodi tudi kak koncert (beri: *kritično točko obredno-glasbenega live konzuma*). Ob svetovnem dnevu človekovih pravic, tj. 9.12. 1988, so posvečeno temo bele zabavišne (vse manj mi je jasno, zakaj je zabava sploh potrebna) hale na Gosposvetski s svojo prisotnostjo in razkazom plemenitili prvaki makedonskega rocka — **Mizar**, kakopak.

Noč je že globoko segla v svoja nedrja, ko so prišli na oder **Nuit**. Svojega premierskega namena ta predskupina ni dolgo skrivala: pač na samosvoj način še enkrat razdevičiti zvočno vse-mirje ŠTUK-ovega prizorišča. In kako jim je to uspelo? Hm, nekako tako, kot bi to storili člani skupin Doors in Joy Division, združeni v en bend, stari okoli 12 let in po nekem čudežu leta 1988 živeči v socialističnem mestu ob Dravi. Nuit rock poslušalca resnično zbegajo: ali naj bo le-ta zadovoljen, da se v Mariboru in njegovi okolici najde nekdo, ki ga Ian Curtis & Co. navdihujejo, ali pa naj bo jadikuj-joč, ker tako navdihovanje že kar nekaj let sploh ni več aktualno!? Boljše dobro staro kot slabo novo? Tudi če bi se z le-tem sprijaznili, ostaja, da bodo morali Nuit v svoje bodoče nastope vnesti več uigranosti in vznemir-

ljive tenzije (prav to bi naj žanr glasbe, ki ga izpovedujejo, navsezadnje vseboval!), predvsem pa najti v svojem krogu vsaj enega gonilnega, izrazitega nosilca zvočne hrbtenice benda. Ne glede na vse to pa: držite se, dečki in dekle! Vsak nov bend je kot žarek upanja, ki posveti v graščino gospoda Kafke!

Mizar niso le žarek — sijoča zvezda so! Tokrat so se v drugo prikazali v Mariboru in nam položili pred noge enega najboljših rock koncertov, kar jih je bilo tod v nekaj zadnjih letih moč videti. (Če bereš, je tako, kot da bi te nekdo posiljeval v čelo.) Presenetilo je to, da kljub štirim novim članom zasedba ni spremenila zvočne podobe in tudi ne (kar je važnejše) izgubila vznemirljivosti in samosvojosti. Nasprotno! Žar in pristnost sta se celo okrepila! Nedvomno sta stalnici benda — pevec in kitarrist — osrednja režiserja njihove dobro pripravljene predstave, tako polne prepričljive poetičnosti, pretanjene dinamike in dramatičnosti. Bogato strukturirane skladbe, izreden smisel za melodijo in ritme, strukturirane skladbe, izreden smisel za melodijo in ritme, silovitost izraza! Mnogočesa se je moč naučiti pri **Mizar**! A od kod snov, ki napaja pevca, da strmeče zre v nekaj (kaj?) nad sabo? Od kod valovi butanja in valčki drobnih pregibov v njegovih pesteh? Ne vem od kod, a hkrati vem. Večji del publike je to vedel. Vedel z oblikovnostjo svojega Pod-jaza, pri Slovencih tako podobnega kot pri Makedoncih! Tako podobnega, pa vendar ne tako zelo . . . prizadetega? Globokega? Koreninskega? **Mizar** so nas dopolnili s tistim, kar Balkan premore žlahtnega in kar je v teh krajih že preveč izcurljalo iz nas.

Jože Kos

**Pod
skalpelom**

Metallica

. . . And Justice For All . . .

Novi metal je definitivno razbil vse predsodke, ki so dolga leta strajali po razgretih glavah, varno zaljubljenih v bolj ali manj pozerske cunje alter rockovske srenje. V času nastopa novih digitalnih zvočnih strojkov se je del brezkompromisno hrupnega rockovskega ekstatičnega „rollanja“ znova zavezal kitarskim „riffom“ in distorziji ter značilnemu vrščanju pevcev, vendar na podlagi radikalno hitrejšega bobnanja, prevzetega od harc cora. Poleg variant spročenega (tudi „zatipane“) ameriškega rocka, ki so se izvalile iz raztresenih jajc ameriške HC eksplozije, je iz mišjih lukenj silikonskih vele mest zmago-slavno priropotalo nekdo v prah poteptano HM „žaganje“. In **Metallica** so najbolj razvpiti protagonisti te nove scene.

Kar je res, je res: ob vseh dvomih in ambivalentnih občutjih nas kvaliteta in neposrednost **Metallice** prepričata, da je novi metal vendarle godbe, ki lahko prenese tudi težo bolj kompleksnih sporočil od tistih, vezanih na riffovska žaganja, falsetna vrščanja in monotona rom-pom-pom bobnanja.

Metallica so glasbeno sicer zvesti (H)M tradiciji, vendar pa se glasbenega izvajanja lotevajo (seveda ob primerno ozaveščenih tekstih) na povsem spodobni artikulacijski ravni. Daljši, preko pet minut trajajoči komadi, so sicer zgrajeni iz banalnih kitarskih riffov in „začinjenih“ s klasičnim HM vokalom, vendar pa so dinamični (torej polni preobratov in sprememb), studio-zno izvedeni in v nobenem trenutku banalna heavy metalška trapasti.

Skratka: za tiste, ki še omahuje-te, je to (plošča je izšla pri RTB) enkratna priložnost, da se seznanite z novo metal generacijo v svoji dobri izdaji (kljub temu, da album . . . And Justice For All . . . zaostaja za (recimo) mojstrovino Masters of Puppets) — tistim zabetoniranim v svoje fantazmatične estetske gradove pa seveda preostane na voljo vsa ostala (ogabna) godlja našega časa.

Rajko

PLEROMA + BATCUNS + THE HEART'S + PURE LAINE = SKUPAJ/ZUSAMMEN

Koncert štajerske zveze

PLEROMA + BATCUNS +
THE HEART'S + PURE LAINE
= SKUPAJ/ZUSAMMEN

Pri koncertih je presenetljivo to, da (za dovolj površen pogled) v prostoru med obrazi nastopajočih in obrazi poslušalcev ni ničesar. Prav zato lahko v to „prazno“ polje, namenjeno odlaganju koncertne komunikacije, pade karkoli. Natančno v tem pa je dražestnost, morda celo neuničljiva deviškost koncertnega posredovanja glasbe!

Polje, na katerem glasbeniki in publikum v uri ali dveh opravijo oranje, setev, žetev in pojedino. In se potem odpravijo spat. „Praznost“ prostora med očmi poslušalstva in nastopajočih v dvorani ŠTUK na dan Maistrovega petka, 25. 11. 1988, je bila strukturirana drugače kot običajno ob rednih frontalno rockovskih dogodkih na tem prizorišču. Vzrok: prva kolektivna predstavitev (novo)rockovskih bendov iz Gradca v Mariboru!

Stali smo v dvorani. Pogledi krožijo pred odrom: ali je ta punca Avstrijka ali Slovenka? Ne vem, ne vem. No, zagotovo bo držalo, da je evropska rockerica! In to zadošča. To prekleto zadošča!

Res, vse te temne zgodovinsko nacionalne konotacije, ki se plazijo iz glav na plano! To breme preteklosti, navzkrižij, gospostva, udarcev in protirepresij! Pozabi na to nocoj, pozabi za vselej. Kako gre že tisto o osnovi človeka? Da je podzavest strukturirana kot govorica! Kot jezik, kot knjižni jezik: slovenski, nemški, ... mnogoteri. Pozabi na to nocoj. Ta večer je za ponujanje, prosto izbiro, za izmenjavo, sprejemanje in sodelovanje. Nič dominacije, nič izrinjanja. Proč s tem, proč! Equal rights!

Štirje ansambli na odru, štiri podobe. Štiri ljubezen, bi rekel Lorca. Pleroma (Ptuj) so kakor po vihar-

ju. Čutiti je, da so v preteklosti prevajali visoke napetosti. To je moč zaznati v dozoreli globini pevčevega glasu. Kakor da bi se oglašali melodični poročevalci iz staroslovanskih časov, ki vse vedo.

Pleroma dela SKLADBE. Tu je rep, tam je glava, tu melodije, tekst. Vse na mestu, nič odveč, nič premalo. Jasno, suvereno, samoprepričano. Rock, ki nosi v spominu punk, dark in novi val, ki ve za dozo tega, onega. Brez hiperinovativnih namer. Samoustoličuje.

Pri vsakem, tudi še tako zaniknem ansamblu, je čudovito to, da obstaja in da igra (kriterij mizerije — zvezda tolerantnosti). Da igra in seva iz sebe svoj pečat, svoj način kroženja krvi po žilah. Toda, na koncertu Štajerske zveze ni bilo potrebno presojati kvalitete bendov začenši pri tej osnovi. Nak! Doza zanimivosti je bila pri vsakem dovolj močna, da je zadoščala sama po sebi. Pri Batcuns (16—18 letni Gradčani) je presenetila nezavrt spontaneost in eksplozivna svobodnost (taka, ki je v naših krajih tako prekleto v pomanjkanju oz. tako prekleto blokirana). Mlada erekcija, oblikovana v hard-core + pet sorodnih zvokovanj. Mlado in simp(tom)atično, tako za nasmehnit se in zabavat ob nepredvidljivosti, igrivosti in iznajdljivosti. Energija, energija! Lahkotnost, samoumevnost! Udarnost! Ko nekaj sili iz tebe tako močno, da preprosto MORA najti obliko, v kateri se bo izpovedalo.

Pri vseh treh skupinah iz Gradca je bilo moč začuti dodelanost, uigranost. Delo, skratka. Tisto delo, ki veje npr. iz urejenosti osrednjega trga v Lipnici. The Heart's k vsemu temu dodajajo še rockovsko uglednost — vendar spet (kot pri Batcuns) zaznamovano nezgrešljivo angloameriško. Verjetno svoje pe-

kot način komuniciranja s svetom in oblikovanje lastne evropskosti — ne pa kot odrekanje svojemu jeziku in nacionalni identiteti. S slednjim si verjetno ne delajo skrbi, saj je dovolj močno utrjeno in potrjeno!

The Heart's so na široko odprti vplivom. Ko igrajo, se zdi, da igra križanec med The Fall, Firehose, The Gun Club, Joy Division, Smiths, Lou Reedom ... Vse je moč najti v njihovi glasbi. Razprostranjen, široka rockovska (pa zato le malo samosvoja) identiteta. Z diskretnim TV šarmom ameriških prerij. Nekako naivna, sploh ne zažene. Solid silver. Lahko pivo brez etanola.

Pure Laine so bili edini, ki so vsaj malo zaveli po zgornjštajersko. Avstrijsko viničarska mora. Resnoba pevec, bled, neizprosna. Z imidžem, trdim, kot so masivne piramide. Prav gotovo zmogovita faca celotnega večera! Glasba pa totalno nepremakljiva. Fiksacije, bi morebiti rekli psihologi. Kot bi se sprehajali gor in dol po enobarvni zvočni sliki. A na srečo taki s posebnim duhom. Vsaj to.

Dosti besed je zapel pevec. Dosti je povedal, dosti jeze je izrgel iz sebe. Jeze? Ali niso bila to grenka spoznanja? Vnovična izpoved dokončne mrakobnosti. Med močnimi udarci bobnov, smučarsko kitaro in brbotajočim basom.

Na koncu je sledil klap, klap, klap. Tudi nekaj izmenjanih besed v angleščini. Helpfull english language za ljudi, ki živimo le 50 km vsakebi, pa ne poznamo govorice drug drugega.

V železni zavesi sredi možgan smo ta večer odprli majhna vrata. Skoznje je Pleroma pred kratkim odšla koncertirati v Gradec. Alpe Jadran od spodaj in v živo. O.K.

Jože Kos

Oto, Janko in otroci

Odgovor: Res mi je ljub Wilhelm Reich, rad ga imam . . . Vprašanje: Ali misliš, da je Jung mislil o Reichu kot o tistem, ki ga je potrebno sežgati na grmadi? Odgovor: Ne, mislil si je svoje. Vprašanje: Sedaj pa sva se že preveč zapletla . . . , katero sliko bi našim ljubiteljem likovne umetnosti . . . ? Odgovor: Sejalca, ali kako se že reče tistemu ali onemu zasajenemu v srce. Vprašanje: Tale pa ni tvoja? Odgovor: Ne, ampak kako se naj drugače približam našemu gledalcu? Vprašanje: Subjektu misliš? Odgovor: Subjekt mora prvo imeti objekt (posesivno erotični), da postane subjekt. Vprašanje: Misliš na fetišizem slike v Aristotelovem smislu? Odgovor: Dobro me daješ . . . , ne razumem v celoti . . . , ampak, ali je sedaj on problem slike. Vprašanje: Mislim seveda na odnos subjekta do tvojih likovnih formacij. Odgovor: Da, mora zastaviti svoj ugled v moji banki, če se izrazim metaforično. Vprašanje: S takšnim odgovorom ne boš prodal nobene slike. Ali je to res bistveno (sam pri sebi tiho)?

Pasaže avtointervjuja Ota Rimeleja z Otom Rimelejem (nastal na nočnem vlaku na progi Ljubljana—Maribor v novembru 1988) povzemam z vsemi dialektnimi in sintaktičnimi značilnostmi, ker menim, da je takšen s svojo kaskadno sekvenčno zgradbo simptomatičen za vso intervjuvančevo (spraševalčevo) slikarsko prakso, katere produkti so novembra obvladovali prostor Galerie '88. Tudi slike prihajajo vsaka s svoje smeri, se sprehajajo skozi avanturo akademije in moderne, so sinteza od Cézanna do Picassa, preko fauvizma in dade v postmoderno, ves čas pa vztrajno konstituirajo individualno slikarsko identiteto, kjer se ustavijo v materialnosti slikovne teksture — ta pa precej obeta.

Rimeleja so nasledile slike Janka Lešnika, pri katerih si je zopet najugodnejše pomagati s citatom, tokrat iz teksta Janeza Balačica v zloženki razstave: „Miti in bližnje stvarnosti so vedno projekcije upanj in želja po izpovedi jo preglasi ter umesti v poročilo o stanju neponovljivega. Fiktivnost podobe torej lahko priklene nase, zato pa zameji jasnost sporočila. To področje razmisleka je nujno zaradi presoje o smotrih poslanstva.

Vsekakor pa, kot je zapisal Ingarden, „za . . . orientacijo v zgradbi slike še ne zadostuje izvedbeno razlikovanje med predstavljenim predmetom in rekonstruiranim videzom“, vsled česar pojavnost abstraktnih kod lahko igra vlogo destruktivnosti in

dijev preneopazno prešla — likovno edukativna razstava v Narodni galeriji ljubljanski Stari mojstri na otroških risbah. Seveda na njej ni bilo videti pomembnih umetniških dosežkov, pač pa je bilo moč skozi prizmo otroškega pogleda v in na svet

Katarina Visočnik

Oto Rimele, z razstave v Galerii '88

tradicionalnostični figuralni lik, kot nosilec podobe, pomenljivo odkriva raven umetniškega. Otrpla, skrivenčena telesa v svojsvenih, ekstatičnih atitudah slejkoprej postajajo razpoloženska, temu pa je podrejen tudi ves abstraktno grajen prostor.“

Medtem ko je Rimele absolvent ljubljanske likovne akademije in je Lešnik tik pred tem, da se nanjo vpiše, nam je ušla — pa ne samo nam, temveč oktobra v večini me-

pobuditi zavest o ontologiji tudi našega dožemanja likovne umetnine. Torej, če ste že zamudili razstavo, a vam bo kdaj uspelo dobiti v roke katalog, ne izpustite priložnosti in ga vsaj prelistajte in diagonalno preberite tekst. Morda vam bo potem lažje analizirati likovnino ter svoje občutke pred njo, tudi praznine in neugodja, še posebej, kadar svet likovnega dela ni hkrati tudi vaš svet. Sploh pa — nekoč smo vsi bili abstraktni ekspresionisti.

Mitja Visočnik

Peta kolona

Še naprej trajajo na ŠTUK-u petkovi novoročkovski žuri. Za izbor glasbe je zadolžen Dušan Hedl s sodelavci.

Ob torkih v Studentskem klubu suče jazz Matjaž Klipšter.

KATEDRA KLUB

V četrtek, 22. decembra, pripravljamo tribuno o narkomaniji in ustanovljamo protiprobicistično zvezo (več glej na 18. in 19. str.). Sodelujejo psihologi, psihiatri, inšpektorji UNZ in ostali zainteresirani.

26. decembra: NEBO NAD BERLINOM, režija Wim Wenders, igrajo Bruno Ganz, Curt Bois, Peter Falk, tudi Nick Cave. Film, ki ga je treba videti v kinu...

GALERIA 88

Prav v tem trenutku so v tej eminentni galeriji razstavljeni dokumenti širiletnega boja za MB-ski radio Student. Še imate čas, da se prepričate do 24. tega meseca.

25. 12. ob 19. uri v tej isti galeriji prične razstavljati Dejan Dolšek. Otvoritvena svečanost bo presenetljiva.

Na predvečer Božiča, 24. decembra, ob 20. uri v mladinskem klubu na Tratah premierna predstavitev gledališke prilike o mitingih, ljubezni in oblasti z naslovom „Odstop M. Šiljkoviča. Tragedija!“ Izvedla jo bo gledališka skupina. Defektni po božji volji. Po predstavitvi se bo v klubu do 0.1. ure vrtel rock'n'roll.

Kotiček za kinofile

Najprej slaba novica: **Kinotečne filmske scene ne bo.** Pa ne zaradi Zveze kulturnih organizacij ali Kinopodjetja, ampak zaradi skrajne neresnosti beograjske Jugoslovenske kinoteke, ki je, razen da postavlja obupno visoke najemnine za filme, popolnoma nepripravljena sodelovati. Od 30 (trideset, 10 plus 20 rezerv) predlaganih filmov so bili pripravljene posoditi le 2 (dva), češ da ostalih nimajo, kar pa ni res, saj jih predvajajo po kinotečnih dvoranah širom Jugoslavije.

Sicer pa se v mariborskih kinotih stvari odvijajo po ustaljenem voznom redu. V decembru bo kar nekaj ogleda vrednih predstav. Ameriška SF komedija **Cocon** (nagajena celo z Oscarjem), pa **Prevara na lotu** in **Jumpin' Jack Flash**, k božično-novoletnemu vzdušju bodo svoje prispevale **ri-sanke** (Pink Panther, Tom in Jerry, Disneyeve mojstrovine itd.), posebej pa opozarjam na francosko mladinsko dramo **Nasvidenje, otroci**, ki jo je režiral slavni **Louis Malle**. Vrhunec kinosporeda tega meseca pa bo avstrijsko-nemški glasbeno-biografski film **Johann Strauss — nekronani kralj**. Ljubiteljem oz. poznavalcem bo najbrž zadostoval že podatek, da ga je podpisal odlični avstrijski režiser **Franz Antel** (gotovo se še spomnite njegovega filma **Gospod Bockerer**).

Za konec pa še **dobra novica**: bog je dal in ošiljeni koli niso deževali! **Ponedeljek, 19. 12. ob 17. uri, Kino gledališče: KATEDRIN KINO.** Za vsega 8.000 din 2 (dva) filma, ki ju v naši ljubi domovini niso odkupili niti distributerji niti televiziji, pa odlični glasbeni video, v odmoru med filmoma pa še družabno srečanje (bife dela, obeta se tudi zastojna degustacija), v ceno vstopnice pa je vračunan tudi izvod Katedre. Vstopnice bodo naprodaj pri blagajnah vseh mariborskih kinotov.

In še program: **Mesto izgubljenih duš**, nemški glasbeni film totalno odštekanega novoročkovskega tipa (režija: Rosa von Praunheim), ena najbolj grozljivih grozljivk vseh časov, **Shining** (režija Stanley Kubrick, glavna vloga Jack Nicholson) in video **Butt-hole Surfers**. Navali, narode!

Naslednji Katedralin kino se bo zgodil 15. 1. 1989 ob 17. uri. Porofili se bodo lahko naslajali nad „Globokim grlom“, iz zloglasnega bunkerja bomo potegnili „WR ali misterij organizma“ Dušana Makavejeva, video godba pa naj ostane zaenkrat skrivnost.

Prelomni časi

Zares so prelomni, a napovedujemo prvo prireditev v novem obdobju pisanja zgodovine v Mladinskem kulturnem centru. V njegovih prostorih, v Orožnovi ulici 2 (po stopnicah gor, nato desno) boste v petek, 23. decembra videli in slišali **OROSLANA**.

„To vsekakor ni prvi zapis Oroslane, prav tako ne zadnji, gre za enega izmed nešteti poskusov vpovedenja tistega prvinskega vzgiba, katedrega matrico tako vztrajno zabrisujemo. Oroslane tu in zdaj, to je žal tudi okrutno sporočilo o dejanskem stanju.“

Feri Lainšček

Jasno vam je: **OROSLANA** je monodrama. animacija: Milivoj Roš postavitev in vizuelna podoba: Janez Balažic besedilo: Feri Lainšček

Kje smo?

KAZALO:

- 6 Intervju: mag. Tomaž Mastnak
- 14 Univerza, kje si?
- 16 Intervju: jezuit Franc Cerar
- 18 Trava
- 24 M.A.R.Š.
- 26 Glasba

Studentski časopis Katedra
Tyrševa 23,
62000 Maribor
Telefon: 062-212-004

Številka žiro računa:
51800-678-81846

Ustanovitelji in izdajatelj: Univerzitetna konferenca ZSMS Maribor

Uredništvo: Danilo Vezjak (glavni urednik), Sašo Dravinec (odgovorni urednik), Dejan Pušenjak, Samo Resnik, Silvo Zapečnik, Peter Tomaž Dobrič, Rajko Muršič, Darinko Kores-Jacks, Miro Lenič.

Oblikovalec: Beno Artnak
Lektor: Boris Svetel
Vodja prodaje: Gorazd Kos

Predsednica časopisnega sveta: Dragica Korade

Katedra izhaja ob podpori Druženega dogovora o financiranju mladinske periodike v Sloveniji.

Izdelava: Reprostudio, Milana Majcna 4, Ljubljana.

Naklada: 6000 izvodov
Cena posameznega izvoda: 2000 dinarjev

Naročnina za vse leto znaša 35.000 dinarjev, za pravne osebe 70.000 dinarjev, za tujino 30 DEM oziroma enaka vsot v drugi valuti.

Oproščeno temeljnega prometnega davka po sklepu št. 421-1/70 z dne 11. 1. 1970.

Uradne ure: vsak dan, razen sobote in nedelje med 11. in 13. uro.

Jugoslovanski javnosti

Dževad Galijašević, Hasan Delić in Jasmin Hasanbašić, sodelujoči v večletnih sporih v zvezi z volitvami predsedstva krajevnih skupnosti v vasi Moševac, občina Maglaj, so pred napotitvijo na odslužitev prestajanje zaporne kazni. Časopisje je obširno poročalo o dogodkih v vasi Moševac (tudi katedra, op. ur.) in takorekoč nedeljeno je mnenje javnosti, da gre za politični spor lokalnih in občinskih „struktur“. Znano je, da je omenjena trojica že več let šikanirana s strani organov za notranje zadeve v Bosni in Hercegovini.

Odbor za obrambo svobode misli in izražanja meni, da je nedopustna uporaba sodnega pregona za obračun s politično drugače mislečimi. Zaradi tega je Odbor 16. novembra 1988 poslal naslednji telegram Temeljnemu sodišču v Maglaju in Vrhovnemu sodišču Bosne in Hercegovine:

„Pozivamo vas, da najresneje proučite zahtevo za izredno proučitev sodne odločitve K-154/87 z dne 19. 1. 1988 Temeljnega sodišča v Maglaju. Pozivamo vas, da upoštevate prošnjo obtoženih za odložitev izvrševanja kazni na osnovi 428 člena, tč. 5 Zakona o kazenskem postopku.“

Z omenjeno sodbo sta bila obsojena Dževad Galijašević in Hasan Delić na po sedem mesecev, Jasmin Hasanbašić pa na osem mesecev zapora, češ da so izvršili kazniva dejanja nasilniškega obnašanja (tč. 205, tč. 2 KZ BiH) in napad na uradno osebo med opravljanjem naloge (tč. 199, tč. 1). Toda, v javnosti je prisoten močan dvom o upravičenosti te sodbe, za katero mnogi verjamejo, da je motivirana z izvenpravnimi razlogi in pomeni nadaljevanje lokalnega političnega obračuna, ki se že leta vleče v krajevni skupnosti Moševac v občini Maglaj. Zloraba pravosodnih organov za politične obračune je nedopustna.

Prepričani smo, da bi napotitev Galijaševića, Delića in Hasanbašića na prestajanje kazni izzvalo veliko vznemirjenje domače in tuje javnosti, ki nekaj da na demokracijo in svobodo. Prav tako vas obveščamo, da bo besedilo tega telegrama posredovano tudi javnosti.“

Jugoslovansko javnost pozivamo, da se pridruži naši zahtevi in po svojih močeh prispeva, da kazni ne bi bile izvršene.

V Beogradu, 6. decembra 1988

V imenu Odbora:

Dobrica Čosić

Odbor za obrambo svobode misli in izražanja

Predsedstvu SFRJ Predsedstvu SR BiH

V vrsti že običajnih zlorab oblasti s strani Službe državne varnosti je še posebno pozornost tiska in širše javnosti izzvalo dolgotrajno zasliševanje, izsiljevanje in maltretiranje študentov Fakultete za politične vede v prostorih Službe državne varnosti kot srednjeveški inkvizitor vzela pravico, da razkrije vsako vsaj malo sumljivo misel. Skladno s tem je dolgotrajno, ponižujoče in izčrpujoče zasliševala najboljše študente Fakultete za politične vede v Sarajevu, ki so marca 1987 sodelovali na razgovoru študentov fakultet za politične vede o meščanski družbi in politični državi v Radovljici pri Bledu. Ob tem je, kot so pisali časopisi, SDV brez kakršnegakoli pismenega vabila privedla osem študentov, jih zadrževala po osem in več ur, grozila, izsiljevala in pogojevala z zaključkom študija in kasnejše zaposlitve možno sodelovanje s SDV. Študente so maltretirali, jim prali možgane, pritiskali na njih in jim celo grozili.

Menimo, da je tovrstna dejavnost SDV nedopustna. Zato vam predlagamo, da s primernimi spremembami zakona in ostalimi smernicami strogo omejite možnost takšnih zlorab SDV.

v imenu Odbora:

prof. Mladen Srbinović

Odbor za obrambo svobode misli in izražanja

Predsedstvu SFRJ Predsedstvu BiH

Posamezni jugoslovanski državljani so izpostavljeni stalnim pritiskom SDV in kratenju temeljne pravice, da zapuste lastno državo in se vanjo vrnejo.

S koriščenjem obstoječe zakonske možnosti, da se z grožnjo prisilnega priprtja poziva na razgovor, SDV vznemirja, zaslišuje in ponižuje posamezne državljane na račun takojimenovanih informativnih pogovorov. Takšnemu načinu šikaniranja so bili izpostavljeni tudi mladi verniki iz fare sv. Josipa v Sarajevu, ki so trikrat (1985, 1987 in 1988) odšli v Rim na romanje. Po romanju so imeli nekateri mladi romarji vedno velike težave s SDV. Ti so jih po nekaj ur zasliševanja, maltretiranja, jim ponujali sodelovanje, jih izsiljevali in zastraševali. Kasneje so imeli težave na fakultetah ali v službi. Takšno obravnavanje vernikov izziva veliko vznemirjenost in strah, ki nekaterim vernikom nalaga, da se izselijo iz Bosne in Sarajeva, drugim pa jemlje pogum, da bi se v Bosno in Sarajevo priselili.

Posebna oblika pritiska in izsiljevanja je odvzemanje potnih listov „politično nezanesljivim“ posameznikom. Med drugim je bil tovrstnemu odvzemanju pravic izpostavljen tudi Anto Jelić, župnik omenjene fare sv. Josipa. V obrazložitvi o odvzemu potne listine niso pojasnjeni nikakršni razlogi, zaradi katerih je bilo tako storjeno, s čimer je dejansko prikrajšana njegova pravica do pritožbe, ki je zajamčena z 180. členom, tč. 2 Ustave SFRJ in zatrta pravica, da zapusti katerokoli državo, vključujoč tudi svojo ter da se kasneje vanjo vrne, kar je zagotovljeno z 11. členom Mednarodnega sporazuma o državljskih in političnih pravicah, ki ga je Jugoslavija ratificirala 31. januarja 1971.

Zaradi tega vam predlagamo, da skladno s svojimi ustavnimi in zakonskimi pooblastili onemogočite prakso SDV, da pod krinko „informativnih razgovorov“ šikanira državljane, ter da opozorite organe za notranje zadeve, da ob izdajanju potnih listin ne morejo delati razlike med politično zanesljivimi in politično nezanesljivimi državljani. Prav tako vam predlagamo, da sprožite postopek za spremembo Zakona o potnih listinah, da bi vnaprej onemogočili možnost široke in z ničemer omejene in kontrolirane zlorabe posameznih pooblastil organov za notranje zadeve in SDV.

V Beogradu, 6. decembra 1988

V imenu Odbora:

prof. Mladen Srbinović

Odbor za obrambo svobode misli in izražanja

ZAVOD ZA REHABILITACIJO IN ZAPOSLOITEV INVALIDOV
62003 Maribor, Dalmatinska ulica 1, telefon (062) 34-441

Izvajamo varstvo telesno in duševno prizadetih oseb z njihovim usposabljanjem in zaposlovanjem. V naših oddelkih kovinarstva, konfekcije, mizarstva tiskarne, knjigovodstva in kartonaže proizvajamo industrijske in obrtne izdelke ter opravljamo storitve servisne in varnostne službe s čistilci industrijskih in upravnih prostorov.

BODOČNOST

PRIPOROČAMO SE ZA NAROCILA!

Čimhitreje in čimvečkrat ponoviti „jaz sem rekel, da nisem nič rekel, pa če bi kdo rekel, da sem jaz kaj rekel, bi jaz rekel...“ je bila igrica mulcev z mojega peskovnika. In v deželi, ujeti v sistem, v katerem šteje namesto dejstev fikcija, je prekleto težko odrasti.

Če ste se zalotili pri misli, da bi si bilo končno prav odpočiti od uganjanja, kaj je v resnici rekel ta in oni velepomembni mož — pa četudi sam vaš predsednik, za katerega vam vsiljujejo, naj bi si ga zapomnili bolj po brkih kot po tem, da ga niste smeli sami voliti — je to mogoče že znamenje odrasčanja.

Vas Stanovnikov demanti lastne trditve, „da je socializem kot model doživel zlom“ in da ne vidi „nobene katastrofe v tem, da se oblikujejo posamezne politične skupine, ki bodo med seboj konkurirale za oblast“ — medtem ko tuja tiskovna agencija trdi, da je ves pogovor posnet na magnetofonski trak — še razburja? Potem vam — v deželi, kjer politika že desetletja ni javna reč, ampak zakulisno potegovanje potez — ne preostane drugega, kot da se vrnete v svoj peskovnik.

Če tega nečete, potem je čas, da se začnete zgledovati po stoicizmu politične elite, ki jo je tok dogodkov, lahko mu rečete tudi življenje, vsa ta leta in desetletja nenehno demantiral, pa ni niti trenila z očmi. In po cinizmu partije, s kakršnim njeni najzvestejši protagonisti svari jo pred vpeljavo večstrankarskega sistema, češ, pripeljal ne bo nikamor drugam kot v staro bratomorno klanje. Pri tem pa, bodi bogu potoženo, ti isti protagonisti pozabljajo, da so imeli skupaj s svojo partijo debela štiri desetletja čas pregnosti svet, ki so ga ustvarjali po svoji podobi, tako, da strahote, s katerimi zdaj grozijo, ne bi bile možne.

In ker dejstva v tem sistemu, ustvarjenem po njihovi meri, ne štejejo nič, vam ostane samo še zvijačna uporaba njihovega lastnega orožja. Začnite torej uveljavljati fikcijo, da je ta socializem preživel in da je možen obstoj novih političnih skupin, ki se bodo borile za oblast.

Zato ni pomembno, kaj je Stanovnik v resnici rekel, ampak to, kaj bodo naredili demokrati in socialdemokrati.

Darka Zvonar

Nujna posledica dejstva, da pri nas politika v sodobnem evropskem smislu besede sploh ne obstaja, je, da tudi njeni delegirani profesionalni nosilci — politiki, ne obstajajo. Vsaj ne kot realni, normalni ljudje, ki jim poklic in pozicija omogočata privilegije, pravice in ugodnosti, pa tudi dolžnosti in omejitve, ki naraščajo premo sorazmerno z močjo. Na takšnem, docela pragmatično začrtanem bojišču seveda mrgoli umazanih iger, zlorab, zato mora biti dopusten vsak dvom, dovoljena vsaka kontrola. Deal z obojestranskimi obveznostmi, pravna zadeva takorekoč, kjer mora biti čim bolj zmanjšan prostor arbitrarnosti in iracionalnosti.

Naš paradiz je drugačen, mitski. Lik revolucionarja, človeka posebnega kova, boljševiska varianta polboga, desubjektiviranega herojskega artikulanta Zgodovine, ki je še danes podstavek, na katerem funkcionira podoba naših politikov, vnaprej onemogoča vsak racionalen dialog (kot ste gotovo že opazili, onemogoča celo racionalnost monologov). V središču javnih obračunavanj in žrtvovanj stopijo premoženje, nepremičnine, pokojnine, baje izrečen in baje neizrečene besede... Ne pa tisto, zaradi česar je normalno, da imajo politiki posebne privilegije — njihove posebne funkcije, utemeljen v družbenem dogovoru, manifestiranem v neposrednih volitvah, ki podelijo človeku, izbranemu na podlagi konkretnega programa, status privilegiranega nosilca moči, hkrati pa seveda obveznost, da svoj program realizira v tolikšni meri, da so ljudje z njim zadovoljni. Mehanizmi kontrole obstajajo zato, da bi sploh lahko pravočasno vedeli, ali naj bodo zadovoljni, ali naj mu podaljšajo zaupanje. In da mu ga lahko vzamejo, seveda. Izvirni greh realnega politika je, da slabo opravlja svoje naloge — mimogrede, kadar to traja dalj časa, postane zelo opazno, družba namreč zaide v vsestransko krizo — ne pa, da materialno zlorabi svoj položaj (za to obstaja kazensko pravo). V tej luči so vprašanja „Šta je Stanovnik stvarno rekel?“, pa tudi „Kaj je s svojimi besedami misli Švabič?“ povsem irelevantna, saj zgolj blokirajo prostor, kjer bi se morala pojaviti mnogo bolj bistvena in temeljna vprašanja.

Boris Svetel

Da se pri nas veliko govori, se mi ne zdi moteče, nasprotno, celo dobro se mi zdi. Konec koncev, ali ni bilo prav to najljubše početje starih Grkov? S pomembnim razločkom seveda, da so ti to počeli, ko so vse drugo opravili. Če to hibo zanemarimo, čeprav stežka, ostane v spominu letošnjega političnega leta pri nas cel kup debat tipa „Šta je taj i taj zaista rekel?“. Da pa ne bi ostali dolžni ostalemu svetu, so naši diplomati in politiki v različnih variacijah vključili v igro še Ameriko in Avstralijo, nazadnje pa tudi nemško tiskovno agencijo DPA.

Zadnji biser iz ogrlice je Stanovnikov demanti nekaterih navedb iz intervjuja za omenjeno agencijo. Dejal naj bi, da se socializem ni nikjer na svetu obnesel. Čeprav me izjave naših politikov, še posebej tistih, ki so od vsega začetka zraven, ne ganejo, me je ta presenetila s svojo neposrednostjo. Bistveno manj kot Stanovnikovo zanimanje lastnih besed. Demanti pa je povsem neumesten, če si v spomin priključimo nekaj držav z delavsko oblastjo, ali pa primerjamo avtomobile zahodnonemških in vzhodnonemških turistov, izdelke, ki prihajajo iz obeh Korej...

Logičen se mi zdi zaključek, da sistem v državi, kjer imajo višji standard bolj deluje, da se je bolje obnesel. Še posebej, če je takšnih držav cela vrsta. Če uveljavimo premise ob upoštevanju Stanovnikovega demantija, ugotovimo, da se je obnesel tudi socializem. Ker pa Stanovnikovo zatrjevanje in zanimanje bega, recimo takole: socializem se je obnesel. Torej so ambicije socializma to, kar živimo: če so, potem z njimi nekaj ni v redu. Ker pa ne verjamem, da so lahko ambicije tako nizke, se mi sam od sebe vsiljuje sklep, da nekaj ni v redu s predsednikom Stanovnikom. Slednje se mi zdi realnejše, zato bom posplošil: z vsemi, ki se udeležujejo debat tipa „Šta je taj i taj zaista rekel?“ nekaj ni v redu. Ker pa prav v tem verjetno ne bo jasno, kaj sem želel povedati, naj sklenem: sapienti sat.

Bojan Prunk

„Koliko STANETA¹ = bratstvo in enotnost? Stane, spusti nas h korigu!“ Tako transparenti na zborovnjaku demonstracijah pred skupščino SRS konec novembra. Po statistiki, ki jo je 7. 12. objavil Vjesnik, se je v prvih devetih mesecih tega inflacijskega in z vojaškimi grožnjami označenega leta najbolj zmanjšal standard zaposlenih v Sloveniji (plače so realno padle za 16,2 %), sledita Črna gora in Hrvaška. 1989 bo trendu najbrž pomagala še nova ustava. V teh nevarnih časih vojne napetosti bo nekdo moral plačevati obrambo pred pohlepniimi zunanjimi sovražniki, ki se jim cedijo sline po bogastvih naše socialistične domovine.

Oliver Cromwell je nekoč — besede so presegle dogodek in razlog zanj — rekel skupini politikov: „Dovolj dolgo ste sedeli tukaj, če upoštevamo, kaj ste naredili. Za božjo voljo, pojdit!“ Jugoslavija ima s privoljenjem slovenske politične oligarhije novo ustavo in režimski modreci se trudijo, da bi sami sebi dopovedali, kako z njo ni nič narobe, obenem pa bojda na vrat in nos pišejo svoj osnutek poplanske slovenske ustave, da bodo ponudili alternativo tisti od pisateljev in sociologov. Največja lepota te nove YU ustave je, da verjetno ni legitimna, ker je pač državljani vsaj enega od delov SFRJ — tegale — najbrž ne bi sprejeli, če bi jih kdo vprašal. Sprejela jo je tista stotnja delegatov v skupščini, koga pa razen sebe in interesov sistema ter partije še predstavlja večina teh članov delegacij za delegiranje, je pa drugo vprašanje.

Pred vrati je stokrat več državljanov v snegu in mrazu oprekalo njihovi odločitvi, pa kaj to, „delegat“ briga. Partija se ni domislila, da bi jim organizirala demonstracije v podporo, še skromne peticije ne.

Naročili so mi komentarček za zadnjo stran, o napadih na Stanovnika, ki je spet nekaj normalnega rekel. Kaj naj napišem? Gospod Stanovnik je po svoje čisto simpatičen gospod in priznam mu, da je veliko boljši predsednik, kot sem se bal, da bo (prosim, nisem rekel, da je dober predsednik!), tudi legalno je bil izvoljen, glede legitimnosti pa ne vem. Pomladi sem na vlaku z gnusom poslušal poročilo udeležene neke ljubljanske kandidacijske konference, kjer so šefi podjetja rajši farsično dopovedovali, da so seveda vsi za onega tovariša z brki. Skeptičen sem glede poštenosti tistih volitev in še bolj sem skeptičen glede poštenosti tega volilnega sistema.

Stanovnik res včasih kakšno človeško pove — in na svojem položaju bi se lahko obnašal veliko slabše — but it's not enough to talk the talk, one must walk the walk as well.

Če je še kaj upanja, ga vidim v Demokratični zvezi in ne v dobrohotnosti ali sposobnosti režimskih mož ali žena. Be gone, you rogues, you have sat long enough.

Samo Resnik